

อภิธาน์นทนาการ

ป. 3115197

สำนักหอสมุด

บทบาทการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กับงานพัฒนาการท่องเที่ยว
ในภาคเหนือของประเทศไทย

สุนทรีย์ รอดดิษฐ์

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยนเรศวร
วันลงทะเบียน 30 มิ.ย. 2547
เลขทะเบียน 4740314
ปี
เลขเรียกหนังสือ 0155
15

691411

4507

0.2

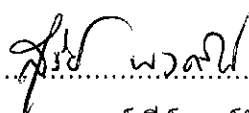
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์

พฤษภาคม 2547

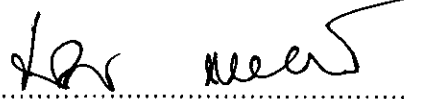
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

คณะกรรมการและคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ ของ
นางสาวสุนทรีย์ รอดดิษฐ์ เรื่อง "บทบาทการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กับงานพัฒนาการ
ท่องเที่ยวในภาคเหนือของประเทศไทย" แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยนเรศวร

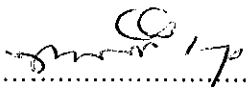
(รองศาสตราจารย์สุรีย์ พงศ์จันทร์)

ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ เจลิม พงศ์อาจารย์)

กรรมการ

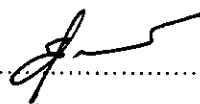
(รองศาสตราจารย์ ดร. มามะสิริ ชวกุล)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ชวลีย์ ณ ถลาง)

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพักตร์ พ่วงบางโพ)

รักษาการในตำแหน่งคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

๒ พฤษภาคม 2547

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงในความกรุณาของ รองศาสตราจารย์สุรีย์ พงศ์จันทร์
ประธานกรรมการที่ปรึกษา ที่ให้คำปรึกษาแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องด้วยความตั้งใจและเอาใจใส่
อย่างดียิ่ง

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ชวลีย์ ณ ถลาง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
รองศาสตราจารย์เฉลิม พงศ์อาจารย์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.มาษะสิริ ชวกุล ที่กรุณาให้
คำปรึกษาแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่จนวิทยานิพนธ์
สำเร็จสมบูรณ์ได้

ขอขอบพระคุณ คุณเลิศชาย หวังตระกูลดี และบุคลากรของสำนักงานการท่องเที่ยวแห่ง
ประเทศไทยภาคเหนือเขต 3 ที่กรุณาให้ข้อมูลด้านเอกสาร เพื่อการศึกษาค้นคว้าจนวิทยานิพนธ์
สำเร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ อาจารย์อัจฉรา ผ่องพิทยา ที่กรุณาให้คำปรึกษาและกำลังใจด้วยดีตลอดมา
อาจารย์ณรงค์ ศรีท้วม และผองเพื่อน ผู้ให้กำลังใจในการศึกษาค้นคว้า

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับผู้มีพระคุณ บิดา
มารดา และทุก ๆ ท่าน

สุนทรีย์ รอดดิษฐ์

ชื่อเรื่อง : บทบาทการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กับงานพัฒนาการท่องเที่ยว
ในภาคเหนือของประเทศไทย
ผู้วิจัย : นางสาวสุนทรีย์ รอดดิษฐ์
ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์สุรีย์ พงศ์จันทร์
ประเภทสารนิพนธ์ : วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2547

บทคัดย่อ

การเดินทางในประเทศไทยเริ่มมีตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี และจนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน มีจุดมุ่งหมายในการเดินทางคล้ายกันกับการเดินทางในประวัติศาสตร์โลก ถือได้ว่าการเดินทางกับมนุษย์เป็นสิ่งคู่กันมานาน การเดินทางไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม จากการศึกษาพบว่ามักจะแฝงไว้ด้วยความเพลิดเพลิน จนกระทั่งกลายมาเป็นการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อการท่องเที่ยวในที่สุด และนอกจากนี้ยังพบว่าการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญในระดับประเทศ ด้วยเหตุผลที่ว่ากิจกรรมการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวเป็นการก่อให้เกิดรายได้ในแหล่งที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ในแง่เศรษฐกิจ การที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย ผลที่ตามมาคือ เกิดการได้เปรียบดุลการชำระเงินตราต่างประเทศ ทำให้เกิดการยกระดับมาตรฐานในการครองชีพ ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐจึงได้เล็งเห็นประโยชน์ของการท่องเที่ยวจึงได้มีหน่วยงาน องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อสท.) และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในปัจจุบัน แล้วได้มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย และแผนต่าง ๆ เพื่อสร้างอุตสาหกรรมท่องเที่ยว รองรับการแข่งขันอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดให้มีการบริหารจัดการให้มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบสำหรับความร่วมมือในการดำเนินงานของภาครัฐ เอกชน และประชาชน ในที่สุด ได้มีการบรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้อย่างเป็นทางการในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 เป็นต้นมา ถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ในปัจจุบัน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3 มีพื้นที่รับผิดชอบ 4 จังหวัด คือ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์ การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นการดำเนินการตามกลยุทธ์การพัฒนาตามแผนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 เป็นต้นมา การดำเนินการตามแผนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือ เขต 3 ที่ผ่านมา พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้เกิดประโยชน์ทั้งด้าน

เศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น ทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น การท่องเที่ยวสร้างงานสร้างอาชีพให้ประชาชนสามารถยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ประชาชนมีความตื่นตัวในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว รู้จักปรับตัวด้วยการเป็นเจ้าของท้องถิ่นที่ดี และเริ่มสร้างงานสร้างอาชีพในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ด้านการสาธารณสุขภาคทำให้มีการพัฒนาไปในแหล่งที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับประโยชน์จากความเจริญที่เข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยว

จากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้จังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดศูนย์กลางทางการท่องเที่ยว จังหวัดพิษณุโลกจึงเป็นจังหวัดที่มีความเจริญและมีความพร้อมในด้านการท่องเที่ยวมากที่สุดในภาคเหนือตอนล่าง นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเดินทางไปในแหล่งท่องเที่ยวรอบ ๆ ได้ ทั้งจังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดอื่น ๆ ได้ เพราะมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมไปถึงในภาคเหนือตอนบน เชื่อมโยงไปภูมิภาคอื่นในประเทศได้อีก แต่ในทางตรงกันข้ามอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็สร้างผลกระทบในแง่ลบด้วยเหมือนกัน คือเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวก็ย่อมทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลงไป และทำให้ค่าครองชีพในแหล่งท่องเที่ยวสูงขึ้นตามไปด้วย

Title : THE ROLES OF TOURISM AUTHORITY OF THAILAND AND THE DEVELOPMENT TOURISM IN NORTHERN PART OF THAILAND
Author : Miss. Suntaree Roddit
Adviser : Assoc. Prof. Suree Pongchan
Type of degree : Master of Arts Degree in History (M.A. in History)

Abstract

Traveling in Thailand started on Sukhuthai, Ayuthaya, Thonburi until today. It's same with traveling in history of the world. To long time and even with population include entertained and change to relax from tourism. Tourism is important activity. Because there are can make benefit in local where you go to travel from Economy. We can get benefit from tourism foreign country . Form this benefit can make good living expenses than befor.

Government see profit of tourism. They are grow up Tourism Authority of Thailand for look after process tourism in Thailand. They are support tourism Industry. They are control tourism industry policy because it is to expand very fast for connection Government, Private individual and community. They are put tourism progress plan in to Economy and Society of Thailand No 4 until No9.

Tourism Authority of Thailand north 3 branch. They are look after 4 province Sukhothai, Phisanulok, Phetchaboon and Udtradit the progress tourism. They are follow by the plan of Tourism Authority of Thailand and Economy and Society of Thailand No 4 until No9.

The following plan by Tourism Authority of Thailand north 3 branch. The progress tourism can get benefit in Economy and Society in local community take more profit. Tourism industry make a job occupation to population. Population they are have a good living to be interested in tourism industry. They are know how to adjust for tourism industry system. Started a new job and occupation to support tourist industry include public utility progress.

Form tourism progress plan. Take Phisanulok province to the center of tourism information because Phisanulok is perfectly than another province in this area. Tourism can

going around to visited Sukhothai, Phetchaboon , Udtradit or up north by the good link. In the different way tourism industry can make remainder effect . Where tourism going to they can make damage to local and high living expenses.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	4
แหล่งค้นคว้าข้อมูล.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 พัฒนาการการท่องเที่ยวของไทยและความเป็นมาของการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย.....	7
พัฒนาการการท่องเที่ยวของไทย.....	7
ความเป็นมาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.....	20
3 นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4-8.....	30
นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ.....	31
4 บทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ในภาคเหนือของประเทศไทย.....	44
ทรัพยากรการท่องเที่ยวในภาคเหนือในพื้นที่รับผิดชอบของการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3.....	49
การพัฒนาการท่องเที่ยวตามนโยบายการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3.....	57

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ผลกระทบในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบของการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทยภาคเหนือ เขต 3.....	79
5 บทสรุป.....	83
บรรณานุกรม.....	90
ภาคผนวก.....	94
ประวัติผู้วิจัย.....	98

บทที่ 1

บทนำ

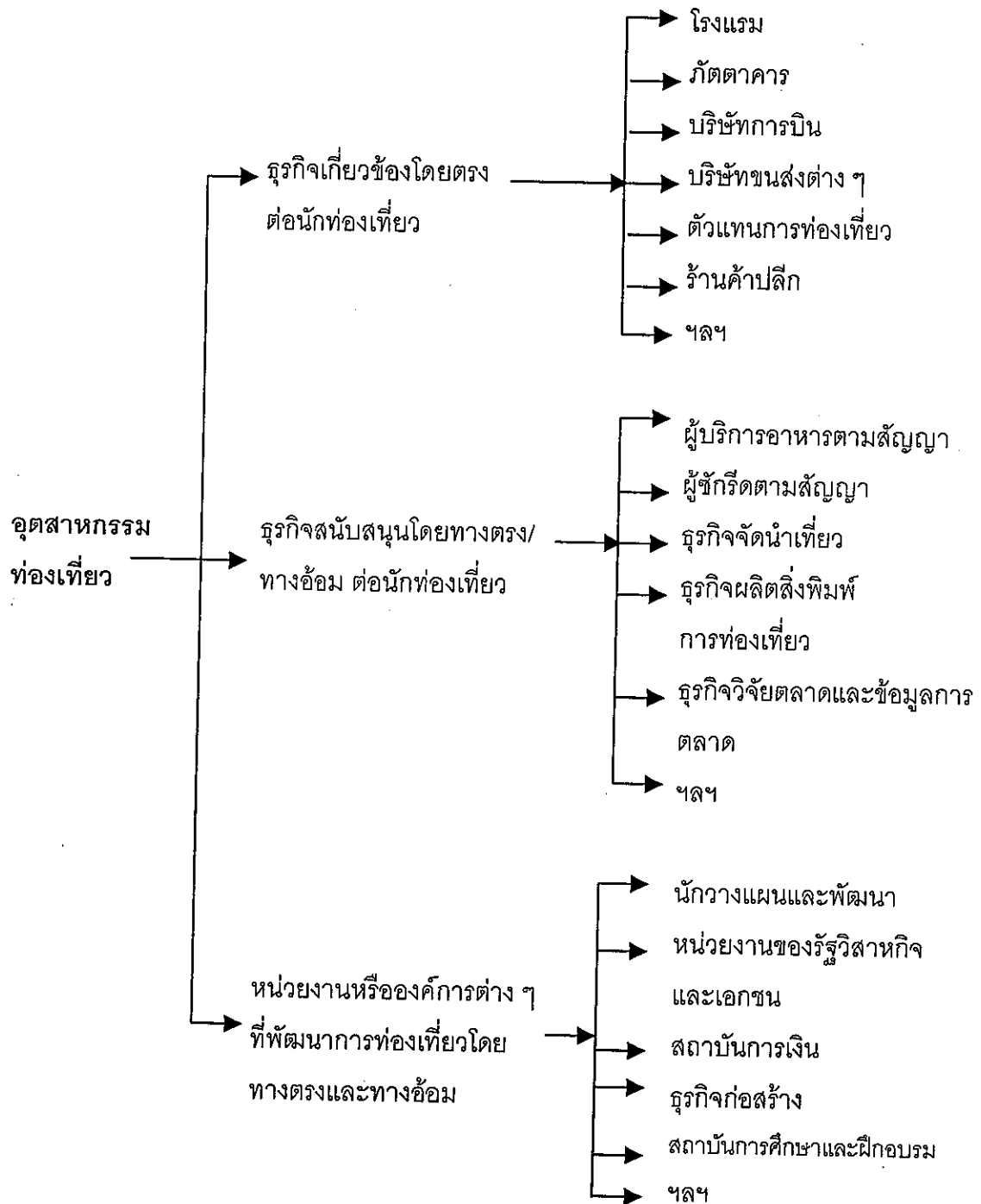
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของหลาย ๆ ประเทศ มีความเจริญเติบโตและขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ด้วยความก้าวหน้าในวิทยาการด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ ของโลกทำให้มีความสะดวกในการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น ความก้าวหน้าในด้านการคมนาคมขนส่งทางเครื่องบินที่ช่วยให้ประหยัดเวลาในการเดินทาง ความก้าวหน้าในด้านการติดต่อสื่อสารทำให้การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านสื่อต่าง ๆ มีความรวดเร็วและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ในด้านการสร้างระบบสาธารณูปโภคก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในด้านการอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าเมือง

สำหรับในประเทศไทยการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศอย่างมหาศาล อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อประชาชนส่วนรวมของประเทศ ความสำคัญของการท่องเที่ยวก่อให้เกิดคุณค่าในด้านสังคมวัฒนธรรม และก่อให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้หลักของเงินตราต่างประเทศ เนื่องจากปัจจุบันนี้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้รับการยกย่องว่าเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสำคัญที่ทำรายได้สูงสุดของโลก รองจากอุตสาหกรรมผลิตน้ำมัน (วัลย์ลดา วิวัฒน์พนชาติ, 2530. หน้า 371) และในส่วนของประเทศไทยเองที่ผ่านมาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นที่มาของรายได้ของสินค้าส่งออกของประเทศรองจากข้าว จนกระทั่งถึงปัจจุบันสามารถกล่าวได้ว่าเป็นสินค้าส่งออกที่ทำรายได้ให้กับประเทศเป็นอันดับต้น

การท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศ เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจหลากหลายชนิด ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องในทางตรง และทางอ้อม มีความเกี่ยวข้องกับประชาชนที่ประกอบธุรกิจในแหล่งท่องเที่ยว เพราะประเทศไทยมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศทั้งที่เป็นทรัพยากรทางด้านธรรมชาติ โบราณสถาน กิจกรรมวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของคนไทย ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ เหล่านี้ ได้กระจายอยู่ตามแหล่งต่าง ๆ ในท้องถิ่น เมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยวไปในแหล่งต่าง ๆ ก็ย่อมทำให้นักท่องเที่ยวมีการใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อความสะดวกสบาย เช่น การใช้จ่ายเงินค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าขนส่ง ค่าเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยว ฯลฯ

เหล่านี้ล้วนทำให้เกิดรายได้ต่อประชาชนในท้องถิ่น จึงทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ถือได้ว่าเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในแหล่งที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยว

ภาพ 1 แสดงความสัมพันธ์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับธุรกิจโดยทางตรงและทางอ้อม
ที่มา : นิคม จารุมณี. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว หน้า 4

ที่ผ่านมาการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี การกำหนดนโยบายของหน่วยงานภาครัฐบาล ร่วมกับแผนการดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ถือได้ว่าเป็นความสำเร็จเป็นอย่างยิ่งในด้านของงานการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย ทำให้สร้างรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศจำนวนมหาศาล แต่ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวมีความเสื่อมโทรมลงไม่เป็นที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว หน่วยงานการท่องเที่ยวที่กระจายกันอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศก็ประสานงานดำเนินการตามนโยบายของหน่วยงานการท่องเที่ยว และรัฐบาลที่ได้กำหนดไว้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยยึดถือหลักการส่งเสริมและรักษาศิลธรรม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นเอาไว้ ทำหน้าที่ให้ข่าวสาร คำแนะนำอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว ให้ความร่วมมือช่วยเหลือติดต่อและประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการท่องเที่ยว ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของทางราชการในการพัฒนาบริการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังให้การสนับสนุนหรือเป็นผู้จัดการอบรมให้ความรู้ทางด้านการท่องเที่ยวในสาขาต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและเพิ่มจำนวนบุคลากรที่มีประสิทธิภาพเข้าสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, มปป. หน้า 50) ถือได้ว่าเป็นบทบาทของการดำเนินการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว

ภาคเหนือของประเทศไทยมีจำนวนทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอยู่มาก ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่ ถ้ำ น้ำตก เทือกเขา และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ โบราณสถาน พิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ มีความสวยงามตระการตา และคุณค่าทางใจของนักท่องเที่ยว แต่ในปัจจุบันทรัพยากรการท่องเที่ยวดังกล่าวเริ่มมีความเสื่อมโทรมลงตามกาลเวลา จากความสำคัญดังกล่าวจึงทำให้มีความสนใจในการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐบาลที่ทำหน้าที่ดูแลพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทยในเรื่องแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวและผลการดำเนินงานการพัฒนาการท่องเที่ยวของไทย เพราะการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างมาก ผู้วิจัยจึงมีความต้องการทราบการดำเนินงานวางแผนการ เพื่อศึกษาถึงปัญหาในอดีตที่ผ่านมา เพื่อนำมาแก้ไขสถานการณ์การท่องเที่ยวที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน และเพื่อการวางแผนที่มีประสิทธิภาพที่สุดในอนาคตข้างหน้า เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนทั้งนี้เป็นการสร้างประโยชน์อันมหาศาลสำหรับประชากรในภาคเหนือ และเป็นแบบอย่างในการดำเนินงานในภูมิภาคอื่น ๆ ในประเทศไทย ให้ประชากรไทยมีความเป็นอยู่ที่เป็นปกติสุข และสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทยให้มั่นคงยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับงานพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคเหนือของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาความเป็นมาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
2. ศึกษานโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4-8
3. ศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคเหนือของประเทศไทย

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับงานพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคเหนือของประเทศไทย มีขอบเขตการศึกษาค้นคว่าดังต่อไปนี้

1. ศึกษาความเป็นมาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
2. ศึกษานโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4-8
3. ศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคเหนือของประเทศไทย ในพื้นที่รับผิดชอบของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3

วิธีดำเนินการการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับงานพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคเหนือของประเทศไทยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) และเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. สืบหาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรท่องเที่ยว และพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศ
2. ขึ้นเก็บรวบรวมข้อมูล จากการอ่านเอกสารที่ได้จากข้อที่ 1. ศึกษาเนื้อหารายละเอียดให้เข้าใจแล้วรวบรวมข้อมูลทั้งหมดไว้
3. นำเอกสารที่เกี่ยวข้องมาศึกษาให้เข้าใจโดยละเอียดถึงสาระสำคัญของเนื้อหา แล้วนำข้อมูลมารวบรวมวิเคราะห์ตามขอบเขตเนื้อหา
4. ขึ้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า โดยวิธีพรรณนา วิเคราะห์ โดยมีภาพประกอบเนื้อหา

แหล่งค้นคว้าข้อมูล

1. หอสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวร
2. หอสมุดของสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
3. หอสมุดสถาบันราชภัฏต่าง ๆ
4. หอสมุดแห่งชาติ
5. หอสมุดประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาค้นคว้าบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับงานพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคเหนือของประเทศไทย มีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
2. ทำให้ทราบถึงนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4-8
3. ทำให้ทราบถึงบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคเหนือของประเทศไทย

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาทการท่องเที่ยว หมายถึง ผลการดำเนินการตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการปฏิบัติภารกิจตามแผนการดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

งานพัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง งานพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานเพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาการบริการทางการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านการพัฒนากิจกรรม ประเพณี เทศกาลท้องถิ่น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หมายถึง หน่วยงานในองค์การของภาครัฐบาลที่ทำหน้าที่ดำเนินการตามแผนงานที่รัฐบาลได้กำหนดแนวทางการพัฒนาในด้านการท่องเที่ยว มีการดำเนินการตามหน้าที่ต่าง ๆ เช่น หน้าที่การวางแผนงานการประชาสัมพันธ์ การตลาด และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีสำนักงานใหญ่อยู่กรุงเทพมหานคร และสำนักงานสาขากระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยและในต่างประเทศ

การท่องเที่ยว จากการนิยามการท่องเที่ยวของ องค์การการท่องเที่ยวโลก ให้คำนิยามของคำว่าการท่องเที่ยว ไว้ดังนี้

1. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
2. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปที่อื่นเป็นการชั่วคราว
3. เป็นการเดินทางที่ไม่ได้เป็นการมุ่งแสวงหารายได้

ภาคเหนือ หมายถึง จังหวัดที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3 ซึ่งมีพื้นที่รับผิดชอบอยู่ 4 จังหวัด คือ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์

บทที่ 2

พัฒนาการการท่องเที่ยวของไทยและความเป็นมา ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

หากย้อนอดีตไปหลายร้อยพันปีมาแล้วคนไทยสมัยก่อนประวัติศาสตร์ได้ท่องเที่ยวหาอาหาร ผลไม้ และอื่น ๆ จากป่าเขา วิถีชีวิตเช่นนี้เรียกได้ว่าเป็น “พรานพเนจร” ที่ยังไม่รู้จักสะสมอาหาร ต้องสัญจรร่อนเร่โยกย้ายถิ่นฐานแสวงหาอาหารเรื่อยไป ตั้งแต่เหนือจรดใต้ (จรรยา เขิตพุทธ, 2534. หน้า 38) การเดินทางในลักษณะนี้ไม่ถือว่าเป็นการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว มนุษย์เหล่านี้มีการเดินทางร่อนเร่เพื่อตอบสนองของความต้องการพื้นฐานเบื้องต้น เพื่อให้มีอาหารสำหรับการยังชีพให้มีชีวิตดำรงอยู่ต่อไปเท่านั้น แต่ถือว่าเป็นนักเดินทางที่เก่าแก่ที่สุดก็ว่าได้

พัฒนาการการท่องเที่ยวของไทย

ประมาณ 2,500 ปีก่อนพุทธกาล ผู้คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตั้งหลักแหล่งขึ้นเป็นชุมชนหมู่บ้านก่อนที่ใด ๆ รวมทั้งมีการเดินทางติดต่อแลกเปลี่ยนสิ่งของกับกลุ่มในบริเวณที่ห่างไกลถึงชายทะเลแถบประเทศเวียดนามปัจจุบัน และมีการเดินทางติดต่อกับผู้คนในหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ในดินแดนภูมิภาคเดียวกัน เช่น การติดต่อระหว่างกลุ่มคนในแอ่งโคราช และแอ่งสกลนคร เป็นต้น (จรรยา เขิตพุทธ, 2534. หน้า 38) จึงกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มคนกลุ่มแรก ๆ ที่เริ่มจะเป็นนักเดินทางที่แฝงลักษณะของการเดินทางท่องเที่ยว เนื่องจากคนกลุ่มนี้มีการเดินทางเพื่อไปมาหาสู่กับคนนอกหมู่บ้านเดียวกัน และการเดินทางไปในทะเลอาจแฝงความเพลิดเพลินในการชมทัศนียภาพและการท่องเที่ยวไว้ด้วย

ในช่วงเวลา 1,500 ปีก่อนพุทธกาล ได้มีการเดินทางข้ามน้ำข้ามทะเลไปมาหาสู่กัน โดยเฉพาะผู้คนมาจากฝั่งแผ่นดินเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้เดินทางข้ามไปยังหมู่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก เช่น กลุ่มหมู่เกาะฟิลิปปินส์ หมู่เกาะอินเดียนตะวันออกเฉียง และอาจจะลงไปได้ไกลสุดถึงทวีปออสเตรเลียด้วย (จรรยา เขิตพุทธ, 2534. หน้า 38)

ในช่วงประมาณ 500 ปีก่อนพุทธกาล ได้เกิดชุมชนตามหมู่บ้านต่าง ๆ ทั่วไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ จึงมีการเดินทางไปมาหาสู่กันอย่างกว้างขวางขึ้น ดังจะเห็นว่ามีเครื่องมือเครื่องใช้ชนิดต่าง ๆ คล้ายคลึงกัน (จรรยา เขิตพุทธ, 2534. หน้า 38)

ในช่วงต้นพุทธกาลการเดินทางติดต่อไปมาหาสู่กันกับชาวต่างประเทศโดยทางทะเลเริ่มขยายขอบเขตออกไปยังดินแดนจีน อินเดีย และบริเวณใกล้เคียง จึงเป็นเหตุให้เกิดหมู่บ้านใกล้

ทะเลแถบภาคกลาง และภาคใต้ของประเทศไทยขึ้น ต่อมาจึงมีการพัฒนาไปเป็นสังคมเมืองดังที่เห็นในปัจจุบัน

ประมาณพุทธศักราช 1800 ชาวอินเดียอาจจะประกอบด้วยนักบวช พ่อค้า นักการเมืองลัทธิ นักเดินทางแสวงโชค ฯลฯ ในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 18 แคว้นนครศรีธรรมราชได้รับเอาพุทธศาสนาเถรวาทมาปฏิบัติเมื่อพระสงฆ์ชาวลังกาเดินทางมาพื้นฟูศาสนาขึ้นในดินแดนแห่งนี้ นับเป็นดินแดนประเทศไทยแห่งแรกที่ยอมรับนับถือพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งต่อมาก็ได้แพร่หลายไปยังอาณาจักรสุโขทัย ล้านนา และหัวเมืองต่าง ๆ ด้วย จนกลายเป็นพุทธศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถืออยู่ในปัจจุบันนี้ (ไพฑูริย์ พงศบุตร, 2536. หน้า 31) รวมทั้งชาวตะวันตก ได้แก่ ชาวกรีก และโรมัน ได้ขยายเส้นทางการค้าและได้ท่องเที่ยวมาถึงดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน จึงมีนักเดินทางเพิ่มมากขึ้น แต่ยังมีได้แสดงลักษณะของการเดินทางเพื่อ "การท่องเที่ยว" เพียงอย่างเดียว (จรรยา เขิดพุทธ, 2534. หน้า 39)

การเดินทางของผู้คนในสมัยก่อนพุทธกาลของมนุษย์ที่นับเป็นพัน ๆ ปีทั้งที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย และการเดินทางออกไปโดยอาศัยการเดินทางเรือในทะเลนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเดินทางเพื่อนำเรื่อง การค้าขาย การสงคราม การจาริกแสวงบุญ และการเสี่ยงโชค เป็นส่วนใหญ่ แต่การเดินทางเพื่อการจาริกแสวงบุญนั้นดูเหมือนจะเป็นการเดินทางที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวมากที่สุด เนื่องจากการเดินทางที่มีลักษณะเข้ากับคามหมายของการท่องเที่ยว คือ เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ และเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มีไปเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545. หน้า 5)

1. การเดินทางในสมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1792-1981)

ดินแดนแห่งแรกของอาณาจักรสุโขทัย หรือดินแดนรุ่งอรุณแห่งความสุข เป็นดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งเป็นที่รู้จักของชาวโลกมานานนับแต่สมัยโบราณ มีการสถาปนากรุงสุโขทัยไปอย่างกว้างไกล มีอาณาเขตกว้างขวาง ตั้งอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน อาณาจักรสุโขทัยเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มเมืองที่ก่อตั้งขึ้นในเขตภาคเหนือตอนล่าง ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18 (ไพฑูริย์ พงศบุตร, 2536. หน้า 32) มีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก พระมหากษัตริย์องค์แรกคือ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. 1792 (ไพฑูริย์ พงศบุตร, 2536. หน้า 32) เป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง

อาณาจักรสุโขทัยมีการติดต่อสัมพันธ์อันดีกับอาณาจักรล้านนา มอญ นครศรีธรรมราช และลังกา เมื่อตอนสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงเป็นพระสหายสนิทของพญามังราย ตอนที่

การสร้างเมืองเชียงใหม่เป็นราชธานี พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ก็ได้เสด็จไปทรงร่วมด้วยพร้อม กับ พญาเจ้าเมือง เจ้าเมืองพะเยา ดังปรากฏเป็นพระบรมราชานุสาวรีย์ 3 กษัตริย์ ประดิษฐานอยู่ที่หน้า ศาลากลางเดิมของเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบันนี้ (ไพฑูริย์ พงศบุตร, 2536. หน้า 32) นอกจากนี้ยัง ได้มีการติดต่อกับประเทศจีน พระเจ้าหงวนสีจิว (กุบไลخان) ทรงส่งทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีกับ กรุงสุโขทัยในสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

ผู้คนในสมัยกรุงสุโขทัยมีอิสระเสรีภาพในการค้าขาย โดยไม่มีการเก็บภาษีทางการค้าแต่ อย่างใด และมีความเป็นอิสระเสรีในการเดินทาง ดังเช่นคำในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง หลัก ที่ 1 ในสมัยของพ่อขุนรามคำแหง (พ.ศ. 1822-1842) กล่าวว่า “เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่ลู่ทาง เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้าง ค้า ใครจักใคร่ค้าม้า ค้า ใครจักใคร่ค้าเงือนค้าทอง ค้า” (พิริยะ ไกรฤกษ์, 2532. หน้า 65) มีการติดต่อกับชาวต่างประเทศแล้ว คือ ประเทศจีน ประเทศ ญี่ปุ่น และประเทศเพื่อนบ้านโดยทางเรือสำเภา

ในสมัยอยุธยาที่มีความเป็นอยู่อย่างสงบสุข ผู้คนเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีกิจกรรม ทางศาสนาช่วยส่งเสริมให้มีการเดินทางมากขึ้น การเดินทางมีพาหนะที่ใช้อำนวยความสะดวก เช่น แคร่ เสลี่ยง วอ และคานหามที่ใช้คนแบกหาม เกวียนเทียมวัว หรือควาย การขี่ม้า ขี่ช้าง นอกจากนี้ ยังมีการเดินทางโดยทางแม่น้ำ ลำคลอง ทะเล คือ เรือ การเดินทางมีจุดมุ่งหมายเป็นไปเพื่อการค้า การศาสนา การจาริกแสวงบุญ การท่องเที่ยว การศึกษาทั่วอาณาสุโขทัย มีที่พักคนเดินทางอยู่ทั่ว ไปตามหมู่บ้าน ริมทางเดินในป่า และริมแม่น้ำลำคลอง คือ ตามบ้าน วัด ศาลา ดังศิลาจารึกด้านที่ 3 หลักที่ 1 กล่าวถึง ศาลาที่พักริมทางไว้ตอนหนึ่งว่า “ในกลางป่าตาลนี้มีศาลาอยู่สองอัน อันหนึ่ง ชื่อศาลาพระมาส อันหนึ่งชื่อศาลาพุทธมาส” (พิริยะ ไกรฤกษ์, 2532. หน้า 65) เมื่อมีนักเดินทาง เข้ามาทำการค้า หรือเพื่อติดต่อกับเมืองสุโขทัย ก็จะแวะพักอาศัย ตามบ้าน วัด หรือศาลาที่กล่าว ถึงนี้

2. การเดินทางในสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310)

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้เปลี่ยนอำนาจทางการเมืองมาจากกรุงสุโขทัย ซึ่งกรุงศรีอยุธยา มีอาณาจักรตั้งอยู่บริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง พระมหากษัตริย์พระองค์แรก คือ สมเด็จพระ ราชามาธิบดีที่ 1 (ราชวงศ์อู่ทอง) ในกรุงศรีอยุธยานี้มีพระมหากษัตริย์สืบต่อกันรวมทั้งสิ้น 33 พระองค์ มีระยะเวลาในการปกครองเมืองทั้งสิ้น 417 ปี มีการปกครองที่เป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ยก ย่องพระมหากษัตริย์เป็นเสมือน “สมมติเทพ” หรือ “เทวราชา” มีระบบการบริหารการปกครองเป็น แบบ “จตุสดมภ์” แบ่งการบริหารเป็น เวียง วัง คลัง นา

ในสมัยของพระรามาธิบดีที่ 2 (พ.ศ. 2054) ชาวปอร์ตุเกศ เป็นชนชาติแรกที่เดินทางเข้ามากรุงศรีอยุธยา จากมะละกา ในแหลมมลายู เพื่อทำการติดต่อค้าขาย มีการสร้างที่พักแรม และยังนำขนมหวานที่ทำจากไข่ เครื่องถม และกีฬารวมาเผยแพร่ในภาคใต้ของสยามด้วย ต่อมาก็มีชาวฮอลันดา อังกฤษ ฝรั่งเศส เดินทางเข้ามาค้าขาย และล่าอาณานิคมในทวีปเอเชีย การเดินทางเข้ามาในกรุงศรีอยุธยาเริ่มมาทำการค้า ติดต่อการเมือง ต่อมาพ่อค้าอาหรับ แขกจาม แขกมัวร์ พ่อค้าชาวจีน พ่อค้าชาวญี่ปุ่น และมลายู ที่อยู่ในกรุงศรีอยุธยาเดิมก็เริ่มรวมตัวกัน ทำให้กรุงศรีอยุธยา มีชาวต่างชาติหลายชาติ มีการสื่อสารหลายภาษา และกษัตริย์พระองค์ต่อมาก็ทำการค้าติดต่อกับชาวต่างชาติ

ในสมัยของสมเด็จพระชัยราชาธิราช มีชาวญี่ปุ่นมาตั้งถิ่นฐานอยู่บ้าง เมื่อสิ้นรัชกาลนี้กรุงศรีอยุธยาก็เริ่มเสื่อม และเสียกรุงให้แก่พม่าเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2112 ต่อมาสมเด็จพระนเรศวรก็ทรงกู้ชาติกลับมาได้ และทรงชนะสงครามกับพม่าหลายครั้ง สมเด็จพระเอกาทศรถได้ส่งราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับฮอลันดา กรุงศรีอยุธยาจึงเริ่มค่อย ๆ ฟื้นตัว และมีชาวต่างประเทศเป็นชาวฮอลันดา และชาวอังกฤษ มาติดต่อค้าขาย และรับราชการในหลาย ๆ รัชกาล เช่น รัชกาลของพระเจ้าทรงธรรม ซึ่งมีคนที่สำคัญคือ ยามาดา นากามาช่า ได้รับการแต่งตั้งให้เป็น "ออกญาเสนาภิมุข" ซึ่งในแผ่นดินพระเจ้าทรงธรรมนั้น ยามาดา ได้มีตำแหน่งสูงแล้ว และคงจะได้เป็นตัวตั้งตัวตีในการส่งทูตคณะแรกไปญี่ปุ่น เมื่อ พ.ศ. 2164 โดยมีขุนพิชิตสมบัติ และขุนประเสริฐ เป็นทูต จำทูลพระราชสาส์นไป (ส.พลาายน้อย, 2538. หน้า 159)

สมัยของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 2153-2171) เมื่อทรงทราบเรื่อง "รอยพระพุทธรูป" จากพรานบุญ ผู้ซึ่งเป็นพรานป่าเมืองสระบุรี ก็ได้ทรงเสด็จไปทอดพระเนตร แล้วจึงทรงโปรดให้สร้างมณฑปครอบรอยพระพุทธรูปไว้ การเดินทางไปในมัสการรอยพระพุทธรูปนี้เป็นที่นิยมของชาวไทยทุกชนชั้น จนเกิดเป็นเทศกาลบูชาพระพุทธรูป ที่จังหวัดสระบุรี มีตั้งแต่ พระมหากษัตริย์ เจ้านาย ขุนนาง รวมทั้งชาวบ้าน เดินทางไปชมและนมัสการกราบไหว้ จนถึงปัจจุบันนี้

ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231) กรุงศรีอยุธยามีความรุ่งเรืองมาก บ้านเมืองมีความเป็นอยู่ดี มีลักษณะเศรษฐกิจที่ร่ำรวยมั่งคั่ง มีความก้าวหน้าในวิทยาการ เพราะได้มีการติดต่อกับชาวต่างชาติยุโรป จึงได้มีการนำความก้าวหน้าทางวิทยาการมาใช้ในสมัยนี้ สมเด็จพระนารายณ์ ได้ส่งราชทูตเดินทางไปประเทศฝรั่งเศส ในสมัยของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ถึง 4 ครั้ง เมื่อ พ.ศ. 2223 ,พ.ศ. 2227 ,พ.ศ. 2228 และ พ.ศ. 2230 การเดินทางไปต่างประเทศเป็นการเดินทางโดยทางเรือคือใช้เรือกำปั่น หรือเรือสำเภา ในครั้งแรก ปี พ.ศ. 2223 ไปไม่ถึงเพราะเรือ

อัปปางเสียก่อนที่เกาะมาดากัสการ์ ในครั้งต่อมา ปี พ.ศ. 2227 เป็นการแต่งราชทูตไปคณะเล็ก ๆ มีราชทูตออกขุนไป 2 นาย คือขุนพิชัยวานิช และขุนพิชิตไมตรี โดยมีบาทหลวงวาเซ่เป็นผู้นำทาง

ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีการเปิดประเทศให้ชาวต่างชาติเข้ามาทำการค้าขาย มีชาวต่างประเทศเข้ามารับราชการหลายคน เช่น คอนสแตนติน ฟอลคอน ได้รับการแต่งตั้งให้เป็น “เจ้าพระยาวิไชยเณทร์ มีตำแหน่งเป็นอัครเสนาบดี เทียบเท่ากับนายกรัฐมนตรีในปัจจุบันนี้ (มีภรรยาชื่อ “ท้าวทองกีบม้า” สอนทำอาหารฝรั่งในเมืองไทย) นอกจากนี้ประเทศฝรั่งเศสได้ส่งทูตหมอสอนศาสนา และส่งทหารมาช่วยปกป้องอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา และได้ทรงโปรดให้ตั้งกองทัพอันเมืองธนบุรี คณะทูตฝรั่งเศสก็ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศสยามว่า มีเรือบัลลังก์ที่สวยงามที่สุดในโลก และมีปราสาทราชวังวัดวาอารามที่ห่มด้วยทองมากมาย และให้ชาวยุโรปมาเที่ยวชมเมืองสยามด้วย

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาลาลูแบร์ ได้บันทึกเรื่องราวของประชาชนชาวสยามไว้ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์ เช่นในหนังสือจดหมายเหตุลาลูแบร์ การบันทึกเรื่องราวเหล่านี้นับว่ามีประโยชน์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทยในสมัยอยุธยาอยู่มาก นอกจากนี้จดหมายเหตุจีนก็บันทึกถึงอาณาจักรเสียน (สยาม) สุโขทัย หลงหู (อยุธยา) มาตั้งแต่สมัยราชวงศ์พระร่วงและราชวงศ์อู่ทอง สมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีวัดที่สร้างขึ้นใน พ.ศ. 1967 ชื่อ “วัดพนัญเชิง” พระมหากษัตริย์แทบทุกรัชกาลทรงโปรดการเสด็จทางไกลเพื่อนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อการบันเทิง และการศึกษา (บุญหลิบ พานิชชาติ และ อุไร มุกประดับทอง, มปป. หน้า 46)

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่ค่อยมีการเดินทางสำหรับชนชั้นสามัญชน เนื่องจากมีระบบการปกครองที่เป็นแบบลัทธิเทวราช ทำให้มีการจำกัดสิทธิและอิสระในการเดินทาง มีระบบศักดินาเข้ามาเกี่ยวข้อง การแบ่งแยกชนชั้นในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้ทำให้การเดินทางไม่สะดวก การเดินทางเข้ามาของชาวต่างชาติ มีการทำสัมพันธไมตรีกันตามสถานการณบ้านเมืองภายในประเทศ มีความสะดวกในการเดินทางในพื้นที่ภาคกลางมากขึ้น เพราะความเจริญมั่งคั่งทำให้มีการขุดคลอง การขยายอำนาจของกรุงศรีอยุธยาทำให้มีการเดินทางได้ไกลมากขึ้น การเดินทางใช้ทางเรือเป็นหลัก เพราะอยุธยาเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำลพบุรี ล้อมรอบ ในช่วงฤดูน้ำหลาก มีน้ำท่วมหลายเดือน มีการเฉลิมฉลองทางน้ำกันตลอดปี ต่อมากิจกรรมต่าง ๆ ค่อย ๆ ลดลง เพราะมีการศึกภายในจากการแย่งบัลลังก์ แบ่งพรรคพวกเป็นฝักเป็นฝ่าย การท่องเที่ยวจึงหมดไปกับความปลอดภัยในการเดินทาง ดังนั้นการเดินทางในสมัยอยุธยาจึงเป็นการเดินทางเพื่อติดต่อกับการค้าขายกับชาวต่างประเทศเสียเป็นส่วนใหญ่ และมีการเดินทางในการทำสัมพันธไมตรีกับชาวต่างประเทศ

3. การเดินทางในสมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ. 2310-2325)

ในสมัยกรุงธนบุรี เป็นช่วงสมัยที่มีระยะเวลาสั้นคือมีระยะเวลานานเพียง 15 ปี มีพระมหากษัตริย์เพียงพระองค์เดียว คือ "สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช" หรือ "พระเจ้ากรุงธน" การที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงกษัตริย์ต่อจากกการที่พม่าได้เข้ามาทำศึกสงครามกับกรุงศรีอยุธยา เผาบ้านเมืองเสียจนวอดวาย สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็ทรงกษัตริย์ และสถาปนากรุงธนบุรีศรีมหาสมุทรเป็นเมืองหลวง หลังจากที่พม่าเผาเมืองแล้ว 2 เดือน ก็ทรงฟื้นฟูประเทศด้วยนโยบายการค้าขายกับชาวต่างประเทศ มีการประกันราคาข้าว และสินค้าอื่น ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาข้าวยากมากแพ่งในสมัยนั้น ทำให้ผู้คนที่เดินทางหนีจากภัยสงครามพม่า ที่แตกกระเซ็นตามป่าเข้ามารวมตัวกันอีกครั้ง จนสามารถสู้ศึกใหญ่ที่พม่าเข้ามาบุกรุกได้อีกหลายครั้งเช่นกัน การที่พระเจ้าตากสินทรงทำการรบชนะทุกสมรภูมิกองทัพไทยได้เปรียบพม่า เพราะทรงพระปรีชาสามารถในด้านความเข้าใจในภูมิประเทศต่าง ๆ เนื่องจากเมื่อครั้งยังเป็นขุนนางได้ปลอมตัวท่องเที่ยวผจญภัยไปทั่วทุกหัวเมือง มีความชำนาญพื้นที่ต่าง ๆ จึงเป็นเหตุให้ทำการรบได้เปรียบทุกครั้ง

ในสมัยกรุงธนบุรี พระเจ้าตากสินมหาราช ยังต้องปราบปรามชุมนุมต่าง ๆ ของคนไทยด้วยกันเองที่ถือโอกาสตั้งตัวเป็นอิสระ เช่น ชุมนุมเจ้าพระยาพิษณุโลก ชุมนุมเจ้าพระยาพระฝาง ชุมนุมเจ้านครศรีธรรมราช และชุมนุมเจ้าพิมาย (ไพฑูรย์ พงศบุตร, 2536. หน้า 37) จึงเป็นเหตุให้ไม่มีเวลาในการทำนุบำรุงกรุงศรีอยุธยา จึงได้ย้ายเมืองมาอยู่ที่กรุงธนบุรี ในช่วงปลายสมัยกรุงธนบุรี ไทยได้ส่งกองทัพไปปราบปรามเขมรและลาว จนได้ดินแดนทั้งสองแห่งอยู่ใต้อำนาจ ในการยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ของลาว เมื่อ พ.ศ. 2321 สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (ต่อมาคือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช) เป็นแม่ทัพ และได้อัญเชิญพระแก้วมรกตมาไว้ยังกรุงธนบุรีด้วย (ไพฑูรย์ พงศบุตร, 2536. หน้า 37)

ในสมัยกรุงธนบุรี จากการทำหน้าที่ผู้คนที่แตกกระจัดกระจายเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาตอนหลังเกิดการรวมตัวกันใหม่ ทำให้มีการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และมีการขยายอาณาจักรการสร้างเมืองของกรุงธนบุรี ทำให้มีกิจกรรมในการเดินทางมากมาย ภายในประเทศ การเดินทางใช้พาหนะในการเดินทางทั้งทางบก และทางน้ำ มีการประกันราคาข้าว ทำให้พ่อค้าที่มาทำการติดต่อค้าขายจากต่างแดนบอกกล่าวต่อ ๆ กันว่าให้มาทำการค้าขายกับกรุงธนบุรี ถึงแม้ว่าจะมีสงครามตลอดเวลา และมีระยะเวลาสั้น แต่เนื่องจากมีการประกันราคาข้าวทำให้มีพ่อค้า คนเดินทางเข้ามาทำการติดต่อค้าขายกันอย่างมากมาย และทำให้เกิดกิจกรรมที่ถือว่ามี การสนับสนุนทางการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวเกิดขึ้นแล้ว

4. การเดินทางในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นสมัยที่มีประวัติศาสตร์ต่อจากยุคกรุงธนบุรี การเดินทางของประชาชนสามัญชนธรรมดา เพียงแค่ไปวัดฟังเทศน์ฟังธรรม และเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่มีสิ่งดึงดูดใจให้คนไปร่วมหรือไปเที่ยวชมกิจกรรมของวัดที่ได้จัดขึ้นในวัด เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ในช่วงนี้จะไม่นิยมให้เรียกว่าเป็นการท่องเที่ยว ผู้ใหญ่มักจะสั่งสอนลูกหลานว่า “อย่าเที่ยวเตร่ให้มากนัก จะเสียผู้เสียคน” ทั้งนี้เพราะสภาพของคำว่า “ท่องเที่ยว” ในสมัยที่การคมนาคมถนนหนทางยังไม่สะดวกจะเป็นการเที่ยวเสเพลตามปอนเบี้ยในละแวกบ้านหรือไปนอนตามศาลาวัดกันผู้ใหญ่เรียกใช้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545. หน้า 5) แต่ในขณะเดียวกันผู้ใหญ่ก็เดินทางเพื่อจาริกแสวงบุญ เพื่อนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย

4.1 การเดินทางในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

4.1.1 ช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. 2325-2352)

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์และสถาปนาเมืองบางกอกซึ่งอยู่ฝั่งซ้ายเป็นเมืองหลวง (กรุงธนบุรีเดิมอยู่ฝั่งขวา) พระองค์ทรงเล็งการณ์ไกลว่าหากต้องขยายเมืองก็จะมีดินแดนมากพอ ในช่วงรัชกาลที่ 1 เป็นช่วงเวลาที่ยังทำศึกสงครามกับประเทศเพื่อนบ้าน ในยามที่ปลอดจากศึกสงครามได้มีการเดินทางเยี่ยมเยือนประชากรราษฎรตามหัวเมืองต่าง ๆ เสมอ ในรัชกาลสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลนี้ยังคงใช้หลักการบริหารปกครองแบบจตุสดมภ์ ของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มีการสั่งการจากเมืองหลวงไปหัวเมืองชั้นใน หัวเมืองชั้นนอก และเมืองประเทศราช ซึ่งมีอำนาจปกครองหัวเมือง (บุญหลิบ พานิชชาติ และ อุไร มุกประดับทอง, มปป. หน้า 48)

“พระศรีสุนทรโวหาร” หรือ “สุนทรภู่” แต่งนิราศไว้หลายเรื่อง นิราศเมืองแกลง เป็นนิราศเรื่องแรกในจำนวน 9 เรื่อง ที่สุนทรภู่แต่ง เป็นนิราศเรื่องยาวที่สุดของท่าน (เจือ สตะเวทิน, 2538. หน้า 53) แต่งขึ้นในปี พ.ศ.2350 นิราศเมืองแกลงเป็นการพรรณารื่องการเดินทางออกจากกรุงเทพฯ ไปบวชที่บ้านกร่ำ เมืองแกลง จังหวัดระยอง เดินทางออกจากกรุงเทพฯ โดยเรือประทุน เป็นเวลาประมาณ 3 เดือน พร้อมกับบริวาร คือนายน้อยกับนายพุ่มซึ่งเป็นศิษย์ และนายแสงซี่ยาเป็นคนนำทาง (เจือ สตะเวทิน, 2538. หน้า 73) ไปทางคลองศรีษะจรเข้ ออกปากน้ำบางมังก (บางปะกง) สุนทรภู่พักตามศาลาที่มีอยู่ริมทางทั่วไป และตามวัด เรื่องต่อมาที่สุนทรภู่แต่งคือ นิราศพระบาท (พ.ศ.2350) สุนทรภู่ตามเสด็จพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ไปพระบาท เมื่อ พ.ศ. 2350 ในฐานะมหาดเล็ก การเดินทางไปโดยทางเรือจนถึงท่าเรือจึงขึ้นเดินบกโดยขบวนช้าง “แสนอาลัยใจหายไม่วายห่วง ดังครศักดิ์ปักชำระกำทรวง เสียตายดวงจันทร์ทราพะงาม เจ้าคุมแค้นแสนโกรธพิโรธพี่แต่

เดือนยี่จนย่างเข้าเดือนสาม จนพระหน่อสุริยวงศ์ทรงพระนาม จำนิราศร้างนุชสุดสงสาร ตามเสด็จ โดยแดนแสนกันดาร ไปนมัสการรอยบาทพระศาสดา” (เจื้อ สตะเวทิน, 2538. หน้า 73)

4.1.2 ช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. 2352-2367) ในรัชสมัยนี้บ้านเมืองมีความสงบมากขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2356 กษัตริย์ปอร์ตุเกส ได้มีพระราชสาส์นมาขอทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีและขอตั้ง คาร์โลส มานูเอล วิลเวียรา เป็นกงสุลใหญ่ นับว่าเป็นฝรั่งเศสชาติแรกที่ได้เข้ามาตั้งสถานกงสุล พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ และทรงพระราชทานบ้าน อมเชิงสือเดิม ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นสถานกงสุล ซึ่งปัจจุบัน คือ สถานเอกอัครราชทูตปอร์ตุเกส และยังคงตั้งอยู่ ณ ที่นั้นตราบเท่าทุกวันนี้ (ตรอกกัปตันบุช ถนนเจริญกรุง)

บทกลอนพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีเรื่องไกรทอง และเรื่องอิเหนา เรื่องไกรทองกล่าวถึงชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาเพื่อติดต่อการค้ากับประเทศไทยว่า “ลูกค้าพานิชต่างประเทศ บรรทุกของวิเศษเข้ามาถวาย สมบัติพัสดุนามมากมาย ทรงแจกจ่ายนิภัตย์หวัดปี” ส่วนเรื่องอิเหนา กล่าวถึงชาวต่างประเทศว่า “ลูกค้าวานิชทุกนิเวศน์ มาแต่ต่างประเทศเขตชั้นท์ สำเนาจอดทอดท่าเรียงรัน สลุปแขกกำปั่นวิลันดา จีนจามอะแจแซ่ซ้อง คับคั่งทั้งสิบสองภาษา” นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยยังมีพระปรีชาสามารถด้านศิลปะหลายแขนง ทรงบูรณะสังฆกรรมวัดวาอารามหลายแห่ง บางแห่งถึงกับทรงปั้นพระพักตร์พระพุทธรูปด้วยพระองค์เอง (บุญหลิบ พานิชชาติ และ อุไร มุกประดับทอง, มปป. หน้า 48)

ในช่วงรัชกาลนี้สุนทรภู่ได้เข้ามารับราชการในวังแล้ว และได้แต่งนิราศไว้อีก เช่น นิราศภูเขาทอง (พ.ศ.2371) นิราศเมืองสุพรรณ (พ.ศ.2384) นิราศวัดเจ้าฟ้า (พ.ศ.2379) นิราศอิเหนา (พ.ศ.2385) เป็นต้น การแต่งนิราศของสุนทรภู่เป็นการแต่งจากการเดินทางจริง เมื่อเดินทางไปที่ใดและเห็นอะไรก็จะแต่งกวีขึ้น เป็นการพรรณนาถึงสถานที่ ทิวทัศน์ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ตามเส้นทางที่เดินทางผ่าน ส่วนใหญ่เป็นการเดินทางโดยทางเรือ

4.1.3 ช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367-2393) ในรัชกาลนี้มีการค้าขายกับต่างประเทศมากมาย ชาวตะวันตกได้เดินทางเข้าในประเทศไทยมากขึ้น มีพวกพ่อค้านานาชาติเข้ามาทำการติดต่อค้าขาย มีบาทหลวงฝรั่งเศส มิชชันนารีอเมริกันเดินทางเข้ามา เช่น หมอแดเนียล บีช บรัคเลย์ (D.B. Bradley) เป็นทั้งแพทย์และมิชชันนารี ทำประโยชน์ให้ประเทศไทยอย่างมาก เพราะได้นำวิชาการทางการแพทย์แผนใหม่เข้ามาเผยแพร่ มีการปลูกฝีป้องกันโรคเป็นครั้งแรก เป็นผู้ก่อตั้งโรงพิมพ์หนังสือเป็นคนแรก ได้จัดพิมพ์ประวัติ ตำนาน ขนบธรรมเนียมไทย ความรู้ในภาษาไทยและศาสนา ที่สำคัญได้ทำการเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับเมืองไทยให้

ชาวต่างชาติรู้จัก ส่วนคนไทยพวก เจ้านาย ขุนนาง ที่สนใจเรื่องราวของชาติตะวันตกก็ได้รับความรู้จากหมอบรัดเลย์นี้ ชาวไทยและชาวต่างประเทศจึงเกิดความเข้าใจอันดีต่อกันเพราะชาวต่างชาติเข้ามาทำประโยชน์ให้กับประเทศอย่างมากมาย

ในปี พ.ศ. 2367 ช่วงเริ่มต้นรัชกาล มีชาวต่างชาติคือนายโรเบิร์ต ฮันเตอร์ (Robert Hunter) หรือคนไทยเรียกกันถนัดปากว่า "หันแตร์" หรือ "หันแกร" เดินทางเข้ามาค้าขายโดยตั้งห้างที่กุ๊วจี๊น ร่วมทุนกับนายมอร์แกน ซึ่งได้เดินทางเข้ามาพำนักอยู่ก่อนหน้านั้นแล้ว มีชื่อห้างว่า มอร์แกนแอนด์ฮันเตอร์ ถือว่าเป็นห้างแรกที่ได้ตั้งขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ ในช่วงนี้ เศรษฐกิจของประเทศมีความมั่นคงมาก การค้าระหว่างประเทศก็มีความรุ่งเรือง มีแรงงานชาวจีนเข้ามาทำงานช่างและโยธาในประเทศมากมาย

รัชสมัยนี้ประเทศไทยมีการติดต่อกับกับชาวต่างชาติตะวันตก ได้ตกลงทำสนธิสัญญาทางการค้ากับประเทศอังกฤษเป็นประเทศแรก เมื่อ เฮนรี เบอร์นี่ (Henry Burney) เดินทางเข้ามาในฐานะทูตเจริญสัมพันธไมตรีเจรจาทางการค้าจึงได้ตกลงทำสัญญา ชื่อว่า "สนธิสัญญาเบอร์นี่" ในปี พ.ศ. 2369 ต่อมาประเทศไทยก็ได้ทำสนธิสัญญาทางการค้ากับประเทศสหรัฐอเมริกาอีก โดย เอดมันด์ โรเบิร์ตส์ (Edmund Roberts) เป็นทูตคนแรกของประเทศสหรัฐอเมริกาที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยจึงได้ตกลงทำสนธิสัญญากันในปี พ.ศ. 2375

มีการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในรัชสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นี้ คือมีการบูรณปฏิสังขรณ์วัด ได้แก่ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาทางด้านภาพแกะสลักซึ่งเป็นศิลปวิทยาการของไทย รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้เงินมาเพื่อทำนุบำรุงพระศาสนา บูรณะปฏิสังขรณ์วัดหลายแห่ง ทรงใช้กระแสบ้างสร้างพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม ซึ่งเป็นวัดประจำพระองค์ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และทรงสร้างวัดราชชนนีดาราม และโลหะปราสาท (บุญหลิบ พานิชชาติ และ อุไร มุกประดับทอง, มปป. หน้า 48) วัดอรุณราชวราราม (หรือวัดแจ้ง) นี้ เป็นสัญลักษณ์ของประเทศไทย เป็นส่วนหนึ่งของตรา อ.ส.ท. และ ททท. อีกด้วย การปรับปรุงวัดอรุณราชวรารามนี้ ได้ริเริ่มปรับปรุงมาตั้งสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แล้วเสร็จในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว นี้

4.1.4 ช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-2411) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งในพระเจ้าน้องยาเธอในสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงผนวช และได้ทรงปฏิบัติจุดคงควัตรไปตามหัวเมืองต่าง ๆ เป็นเวลายาวนาน ในสมัยนี้เป็นสมัยที่สิ้นสุดการปกครองแบบจตุสดมภ์ และประเทศไทยเริ่มเปิดประเทศอย่าง

เป็นทางการ เมื่อได้ลงนามใน “สนธิสัญญาเบาริ่ง” พ.ศ. 2498 โดยมี เซอร์ จอห์น เบาริ่ง ทูตชาวอังกฤษเป็นผู้มาทำการติดต่อตกลงทำสนธิสัญญากัน มีการยกเลิกการค้าผูกขาดในพระคลังสินค้ามาเป็นการค้าแบบเสรี ซึ่งทำให้ไทยเสียเปรียบทางการค้ากับชาวต่างประเทศ

ประเทศไทยมีสัมพันธไมตรีกับชาวต่างประเทศ ซึ่งเป็นรากฐานการเริ่มต้นของการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยเฉพาะประเทศตะวันตก ชาวต่างประเทศได้เดินทางเข้าออกประเทศไทยเพื่อดำเนินธุรกิจทางการค้าและการเมืองมากขึ้น การทำสนธิสัญญากับประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ทำให้มีประชากรเพิ่มมากขึ้นเพราะมีคนเดินทางเข้ามายังประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น จึงได้มีการขยายเมืองไปทางตะวันออก มีการปรับปรุงการคมนาคมทางน้ำ เช่น การขุดคลองผดุงเกษม ส่วนการสร้างสาธารณูปโภค ในการสร้างทางบกก็มีการสร้างถนนในพระนคร เช่น ถนนเจริญกรุง ถนนบำรุงเมือง และถนนเฟื่องนคร ต่อมา

การติดต่อทางการค้าและการเมืองของประเทศไทยกับประเทศตะวันตกนี้ ทำให้รัชกาลรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ว่าจ้างชาวอังกฤษเข้ามาทำการถวายการสอนภาษาอังกฤษให้แก่พระราชโอรส และพระราชธิดา ของพระองค์ ซึ่งเป็นพื้นฐานการศึกษาภาษาต่างประเทศ ทำให้รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงส่งพระราชโอรสไปศึกษาในต่างประเทศ ในสมัยนี้มีการเดินทางเข้าออกประเทศไทยมากขึ้นทำให้มีชาวต่างชาติเข้ามารับราชการในเมืองไทยประมาณ 700 คน

นอกจากการที่ชาวต่างประเทศจะเดินทางเข้ามาทำการค้า ติดต่อการเมือง และเข้ามารับราชการแล้ว ในปี พ.ศ. 2400 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ยังทรงโปรดให้ส่งคณะทูตเดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศอังกฤษอีกด้วย ในสมัยรัชกาลที่ 4 ไทยมีสัมพันธภาพกับประเทศฝรั่งเศสเป็นอย่างดี ทางประเทศฝรั่งเศสจึงได้ส่งราชทูตมาทำสนธิสัญญาทางไมตรีพร้อมด้วยของบรรณาการ และในปี พ.ศ. 2404 จึงได้ทรงโปรดให้พระยาศรีพิพัฒน์เป็นราชทูตเชิญพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้าแผ่นดินที่ 3 เอมเปอเรอฝรั่งเศส (ต่อมาหลังจากสมัยพระนารายณ์มหาราชก็ไม่ได้ส่งราชทูตไปยุโรปอีกเลย)

การที่ประเทศไทยและประเทศฝรั่งเศสมีการติดต่อกันและเจริญสัมพันธไมตรี ประเทศไทยก็ได้มีการเข้าร่วมในการจัดงานของประเทศฝรั่งเศส โดยการนำสินค้า ที่ผลิตในประเทศทั้งด้านอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม ไปจัดแสดงและได้รับการตอบรับอย่างดี และเป็นที่ยอมรับของชาวต่างประเทศเป็นอย่างดียิ่ง ในหนังสือ “Le Royaume de Siam au Champ de Mars en 1878 et a la Cour de Versailles en 1686, deux de Siam” ของเอเตียน กาลลัวซ์ ปารีส์ ค.ศ. 1878-1879 กล่าวถึงเมืองไทยว่าได้จัดหาของประเภทศิลปกรรมอันล้ำค่า รวมทั้งบรรดาผลิตผล

ทางการเกษตรและอื่น ๆ (ปรีชา แดงโรจน์, 2544. หน้า 98) จึงเป็นการสร้างชื่อเสียงให้ประเทศไทย เป็นที่ยอมรับแก่ชาวต่างชาติให้มีการติดเทียบกับหลาย ๆ ประเทศอีกด้วย

4.2 การเดินทางในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลาย

4.2.1 ช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411-2453)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักเดินทางท่องเที่ยวที่ยิ่งใหญ่ ในการเดินทางท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศชาติบ้านเมืองเป็นอย่างมากมาคมหาศาล เมื่อครั้งที่พระองค์ทรงเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2411 พระองค์มีพระชนมายุเพียง 15 พรรษา ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ จึงได้ทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทน คือ สมเด็จพระยาพระมหาศรีสุริยวงศ์ (หรือ ชวง บุนนาค) ให้ออกกว่าราชการแทนพระองค์

ในปี พ.ศ. 2414 พระองค์ทรงเสด็จประพาสเมืองสิงคโปร์ เมืองปีนัง เมืองร่างกุ้ง เมืองกัลกัตตา ในระหว่างนั้นได้ทำการศึกษาการบริหารจัดการบ้านเมือง ทอดพระเนตรกิจการกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการจัดโต๊ะอาหารถวาย การเดินรำแบบตะวันตก โรงละคร โรงเรียน โรงพยาบาล โทรเลข ไปรษณีย์ ศาล ฯลฯ รวมการเสด็จครั้งนี้ 4 เดือน

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเสด็จประพาสยุโรปเป็นเวลาประมาณ 9 เดือน ในปี พ.ศ. 2440 โดยเรือหลวงหรือเรือพระที่นั่ง "มหาจักรี" เป็นลักษณะการท่องเที่ยวแบบแกรนด์ทัวร์ มีการจัดเส้นทางเดินทางอย่างชัดเจน จัดเตรียมอาหาร สถานที่พักแรม รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยือน พระองค์ทรงเสด็จไปเยือน 13 ประเทศ มีประเทศอิตาลี , สวิตเซอร์แลนด์ , ออสเตรีย - ฮังการี , รัสเซีย - โปแลนด์ , สวีเดน , เดนมาร์ก , อังกฤษ , เบลเยียม , เยอรมนี , ฮอลแลนด์ (เนเธอร์แลนด์) , ฝรั่งเศส , สเปน , โปรตุเกส (ปรีชา แดงโรจน์, 2544. หน้า 109) การเดินทางในลักษณะนี้เป็นการเดินทางที่มีการสร้างสัมพันธไมตรี เป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงของประเทศไทยด้วย และในเวลาต่อมาก็ได้ส่งพระเจ้าลูกยาเธอหลายพระองค์ไปทรงศึกษาต่างประเทศคือที่ประเทศสหราชอาณาจักร และประเทศรัสเซีย ทรงเป็นกษัตริย์องค์แรกที่เสด็จเยือนทวีปยุโรป ได้เจริญพระราชไมตรีกับนานาประเทศ และทรงนำความเจริญรุ่งเรืองมาสร้างและพัฒนาประเทศให้ติดเทียบกับอารยประเทศจนถึงทุกวันนี้

เมื่อครั้งที่พระองค์ทรงเสด็จไปต่างประเทศนั้น พระองค์ก็ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเรื่อง "ไกลบ้าน" เป็นหนังสือสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศเล่มแรกของไทยอันควรค่าแก่การอ่าน เพราะให้ความรู้หลายด้านรวมทั้งความรู้เกี่ยวกับอาหาร ที่พักและการสมาคมกับชาวยุโรป และทรงมีแนวคิดในการสร้างถนนราชดำเนินซึ่งสวยงามมากเหมือนถนนของเซซีเซ่ ในกรุงปารีส (บุญหลิบ

พานิชชาติ และ อุไร มุกประดับทอง, มปป. หน้า 51) พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน เป็นการเสด็จครั้ง
หลัง

การเสด็จประพาสในที่ต่าง ๆ นอกจากเสด็จประพาสประเทศอาณานิคมตะวันตก
หลายครั้งยังเสด็จประพาสยุโรป 2 ครั้ง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาส
หัวเมืองเป็นการส่วนพระองค์โดยไม่มีการจัดรับเสด็จ หรือที่เรียกว่า “ประพาสต้น” (เที่ยวไปเป็นการ
ส่วนพระองค์) 4 ครั้ง (ปรีชา แดงโรจน์, 2544. หน้า 118) การเสด็จครั้งแรกของพระองค์เมื่อเดือน
กรกฎาคม พ.ศ. 2447 เสด็จจากพระราชวังบางปะอิน ไปราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม สุพรรณบุรี
และอยุธยา ส่วนครั้งที่สอง เสด็จในเดือน กรกฎาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2449 ทรงเสด็จประพาสเมือง
สระบุรี แล้วขึ้นทางลำน้ำไปถึงกำแพงเพชร ต่อมาเมื่อเสด็จกลับจากยุโรปก็ได้เสด็จประพาสต้นอีก
2 ครั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2451 เสด็จประพาสลำน้ำมะขามเฒ่าและมณฑลปราจีนบุรี

การเสด็จเยือนยุโรปทรงนำความรู้ทางด้านวิทยาการมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อ
บ้านเมืองทุกด้าน เช่น ประเพณีในราชสำนัก การเลิกทาสไพร่ การส่งพระราชโอรส พระบรมวงศานุ
วงศ์ ขุนนางไปศึกษาวิทยาการแขนงต่าง ๆ เพื่อกลับมาพัฒนาประเทศ มีการก่อตั้งกิจการสำคัญ
หลายอย่าง เช่น การแพทย์ ไฟฟ้า โทรเลข การรถไฟที่มีการพัฒนาการขยายทางรถไฟ ทำให้
ประเทศไทยมีรถไฟครอบคลุมทุกพื้นที่ ทุกภาค และเชื่อมต่อไปยังประเทศใกล้เคียง ฯลฯ

4.2.2 รัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453-2468) พระ
บาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. 2453 พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์พระ
องค์แรกที่ได้รับการศึกษาอย่างชาวตะวันตก ณ ประเทศอังกฤษ เมื่อยังเป็นสมเด็จพระยุพราช เจ้า
ฟ้ามหาวชิราวุธ เมื่อเสด็จกลับมาจากประเทศอังกฤษได้เสด็จประพาสที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี
พ.ศ. 2445 แล้วข้ามมหาสมุทรแปซิฟิกมาแวะที่ญี่ปุ่น ก่อนกลับประเทศไทย

การที่พระองค์ทรงเสด็จขึ้นครองราชย์ เป็นเวลาที่ทวีปยุโรปกำลังมีเหตุการณ์ตั้ง
เครียดเป็นอย่างมากจากภัยสงคราม ประเทศไทยมีการลดการติดต่อกับประเทศทางยุโรป เพื่อเป็น
การไม่ให้เข้าใจว่าเป็นการเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ประเทศไทยมีการตัดสินใจเข้าร่วมสงครามโลก
ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2464 ทำให้มีการพัฒนาการขนส่งทางรถยนต์ การที่กอง
กำลังของไทยส่งทหารเข้าร่วมสงครามเมื่อทหารเหล่านั้นกลับทำให้มีความรู้เรื่องเครื่องยนต์ นอก
จากนี้ยังได้นำความรู้เรื่องเครื่องบินกลับมาอีกด้วย หลังจากที่ชาวเบลเยียมชื่อ ชาร์ล แวนเดน บอร์
น ได้นำเครื่องบินปีก 2 ชั้น ชื่อ “เฮนรี ฟาร์แมน” มาบินโชว์ที่ราชกรีฑาสโมสร เมื่อ พ.ศ. 2454 ต่อ
หน้าพระพักตร์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้เป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาทางด้าน

การบิน และทำให้ประเทศไทยมีสนามบินที่ทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ และมีสนามบินที่มีประสิทธิภาพครบถ้วนทุกวันนี้

ในขณะนี้ประเทศไทยก็มีการพัฒนาทางด้านการรถไฟอย่างมากภายใต้การนำของพระเจ้าน้องยาเธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ผู้บัญชาการรถไฟ และผู้ริเริ่มก่อตั้งกิจการทางการท่องเที่ยว มีการสร้างทางรถไฟเชื่อมต่อไปยังลำปาง – เชียงใหม่ มีเส้นทางย่อยจากชุมทางไปอีกหลายสาย

การส่งเสริมการท่องเที่ยวพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้จัดงานแสดงนิทรรศการระดับนานาชาติ คือ “สยามรัฐพิพิธภัณฑ์” เพื่อนำเสนอทรัพยากรและผลผลิตของประเทศ ทรงมีพระราชปรารภว่า “ประเทศสยามยังต้องการให้ชนนานาชาติรู้จักดียิ่งขึ้นกว่าที่รู้จักแล้ว” แต่งานแสดงสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ยังไม่ทันได้สำเร็จตามเวลาที่กำหนดไว้ก็ต้องประกาศให้ยกเลิกงานก่อนกำหนดเพียงเดือนเศษ เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคตในวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468

4.2.3 ช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2468-2477) พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จขึ้นครองราชย์ในขณะที่เศรษฐกิจตกต่ำไปทั่วโลก ทำให้ทางราชการต้องปลดข้าราชการออกเป็นจำนวนมาก และเป็นสาเหตุหนึ่งของการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 โดยคณะบุคคลที่เรียกว่า “คณะราษฎร” ในปี พ.ศ. 2476 เกิดกบฏ “วรเดช” มีการขนทหารและปืนใหญ่ขึ้นรถไฟจากนครราชสีมาเข้ากรุงเทพฯ หลังจากที่ปราบกบฏได้แล้วก็ให้ระงับการสร้างทางรถไฟรางคู่ ทำให้รถไฟแทบหยุดพัฒนานับแต่นั้นมา

ในวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2476 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จไปรักษาพระเนตรที่ประเทศอังกฤษพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินี ขณะประทับอยู่ต่างประเทศ ทรงมีพระราชวินิจฉัยขัดแย้งกับรัฐบาลหลายเรื่อง ในที่สุดพระองค์ก็ทรงตัดสินพระทัยสละราชสมบัติเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 (ไพฑูริย์ พงศบุตร, 2536. หน้า 40)

4.3 การเดินทางในสมัยปัจจุบัน

การท่องเที่ยวในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมของคนที่มีฐานะทางด้านการเงินดี เพราะมีเงินใช้จ่ายในการเดินทาง มีเวลาเพื่อหาความสุข ความสำราญให้กับตนเอง แม้กระทั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ทรงเป็นผู้สนพระทัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวพระองค์หนึ่ง ทรงเสด็จเยือนทวีปยุโรป ในปี พ.ศ. 2440 เป็นเวลาถึง 9 เดือน เรียกว่า “แกรนด์ทัวร์” (Grand Tour) เป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

ในสมัยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ทรงดำรงตำแหน่ง ผู้บัญชาการรถไฟได้มีดำริเกี่ยวกับการท่องเที่ยว คือ การส่งเรื่องราวของเมืองไทยไปเผยแพร่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2467 เพื่อให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักในต่างประเทศ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ได้จัดตั้งแผนกโฆษณา ของการรถไฟขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการรับรองและให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาเที่ยวในประเทศไทย และมีหน้าที่โฆษณาเผยแพร่ประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักแก่ชาวต่างประเทศ แผนกโฆษณา ของการรถไฟ มีสำนักงานตั้งอยู่ที่ กรมรถไฟ บริเวณเชิงสะพานนพวงศ์ ต่อมาสำนักงานได้ย้ายมาอยู่ที่สถานีรถไฟหัวลำโพง

เมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ได้ย้ายไปดำรงตำแหน่ง เสนาบดี ของกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม งานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวก็ย้ายไปอยู่ที่ กระทรวงพาณิชย์และคมนาคมด้วย แต่การทำงานด้านการท่องเที่ยวก็ยังทำร่วมกับการรถไฟอยู่ กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม มีสำนักงานอยู่ที่ถนนเจริญกรุง หน้าไปรษณีย์กลาง

ความเป็นมาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

1. กำเนิดและวัตถุประสงค์ขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อศท.)

ในปี พ.ศ. 2479 การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เริ่มอย่างจริงจัง เมื่อกระทรวงเศรษฐกิจ ได้เสนอโครงการบำรุงอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย ต่อคณะรัฐมนตรี โดยมีแผนและวัตถุประสงค์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

1. งานโฆษณาชักชวนนักท่องเที่ยว
2. งานรับรองนักท่องเที่ยว
3. งานบำรุงสถานที่ท่องเที่ยวและที่พัก

ในวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479 คณะรัฐมนตรีได้รับหลักการของการเสนอโครงการบำรุงอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แต่ไม่ให้มีการจัดตั้งเป็นรูปของสมาคม ให้จัดตั้งเป็นรูปแบบของการตั้งคณะกรรมการให้อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกระทรวงเศรษฐกิจ และกระทรวงเศรษฐกิจก็ได้มอบให้กรมพาณิชย์เป็นผู้ดูแลควบคุมการทำงาน เพราะมีแผนกส่งเสริมพาณิชย์และท่องเที่ยวอยู่ งานด้านการท่องเที่ยวดำเนินไปจนกระทั่งถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 สำนักงานถูกระเบิด จึงได้เลิกกิจการทางการท่องเที่ยวไปชั่วคราว

วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2492 คณะกรรมการเห็นควรพิจารณาให้ปรับปรุงหน่วยงานท่องเที่ยวขึ้นใหม่ โดยเสนอให้กรมโฆษณาการ ยกร่างโครงการปรับปรุงหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยว

พิจารณาส่งเสริมการท่องเที่ยวตลอดจนที่พักอาศัยและให้เช่าในโรงแรมโดยเฉพาะในขั้นแรกให้ฟังเสียงถึงเรื่องการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่จะเดินทางมาจากต่างประเทศเพื่อเที่ยวชม “งานแสดงพิพิธภัณฑ์สรรพสินค้าตะวันออกไกล” ซึ่งจะเปิดการแสดงในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2493 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, มปป. หน้า 46)

ในวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2492 คณะรัฐมนตรีได้ประชุมพิจารณา และมีมติให้กรมโฆษณาการทำการตกลงกับกระทรวงเศรษฐกิจ (เดิมเป็นกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม) ได้มีการตกลงขอโอนกิจการส่งเสริมการท่องเที่ยวจาก กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม มาสังกัด กรมโฆษณาการ สำนักนายกรัฐมนตรี เรียกว่า สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งงบประมาณของสำนักนายกรัฐมนตรีในการทำงานพัฒนาการท่องเที่ยว ต่อมาให้จัดตั้งเป็นสำนักงานท่องเที่ยวมีฐานะเทียบเท่ากับ กอง โดยพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมโฆษณาการในสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2493

ในปี พ.ศ. 2501 จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไปพักรักษาตัวอยู่ ณ โรงพยาบาลวอลเตอร์รีด ประเทศสหรัฐอเมริกา ในระหว่างทำการพักรักษาตัวอยู่นั้นได้มีความสนใจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงได้ศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเนื่องจากเห็นประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในสมัยนั้นประเทศทางยุโรป และสหรัฐอเมริกากำลังมีความตื่นตัวอยู่ และเล็งเห็นว่าประเทศไทยเองก็มีวัตถุดิบและทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวอยู่มากเหมือนกันประกอบกับลักษณะนิสัยวัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงวิถีชีวิตของคนไทย ก็เป็นสิ่งที่น่าศึกษาอยู่มาก จึงให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทย

เมื่อปี พ.ศ. 2502 จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดแบ่งส่วนราชการกรมประชาสัมพันธ์ พ.ศ. 2502 ให้ตัดสำนักงานท่องเที่ยว แล้วให้จัดตั้งเป็นองค์การอิสระคือ “องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” มีชื่อย่อว่า อ.ส.ท. (Tourist Organization of Thailand = TOT) โดยพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2502 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตอน 74 เล่มที่ 76 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2502 จัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้น เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2502 มีกรรมการ 11 นาย โดยมีนายถนัด คอมันตร์ เป็นประธานและ พลเอกสุจริต จารุเศรณี เป็นผู้อำนวยการ ต่อมา พลเอกสุจริต จารุเศรณี ได้ลาออก ที่ประชุมคณะกรรมการได้แต่งตั้งให้ พันเอก เฉลิมชัย จารุวัศร์ เป็นผู้อำนวยการสืบมา โดยความเห็นชอบของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2503 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2536. หน้า 7) องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) มีหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ มีสำนักงานอยู่ที่ อาคารของกรมประชาสัมพันธ์

สัมพันธ์ ต่อมาจึงได้บูรณะอาคารของกรมศาสนาเดิมซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนศรีอยุธยา บริเวณสนามเสือป่า ขึ้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2536. หน้า 7) สำนักงานจึงได้ย้ายมาอยู่ที่ ถนนศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2503 และทำการเปิดสำนักงานในวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2503 มี จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นประธานในพิธี โดยมี พลโทเฉลิมชัย จารุวัชร เป็นผู้อำนวยการคนแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2503-2519

ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) ได้ให้หน่วยงานดังกล่าวเป็นหน่วยงานของรัฐ มีฐานะเป็นนิติบุคคล และถือว่าเป็นรัฐวิสาหกิจ ผู้ที่ทำงานอยู่ในหน่วยงาน มีฐานะเป็น "พนักงาน" องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยสั่งการและดำเนินงานภายในองค์การ และช่วยให้งานของธุรกิจเอกชน ดำเนินไปด้วยความสะดวกรวดเร็วขึ้นเท่านั้น ไม่มีหน้าที่ไปบังคับ ควบคุม ดูแลการปฏิบัติงานของหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวกล่าวคือ บริษัทนำเที่ยว โรงแรมและที่พัก ร้านอาหาร และอื่น ๆ ที่เป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนธุรกิจท่องเที่ยว

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) มีวัตถุประสงค์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เป็นประโยชน์แก่เศรษฐกิจของชาติและเผยแพร่ประเทศไทยในด้านวัฒนธรรม ศิลปกรรม ประเพณี นาฏศิลป์ การกีฬา และกิจการอย่างอื่นอันจะเป็นการชักจูง หรือเป็นที่สนใจแก่นักท่องเที่ยว
2. ช่วยเหลือ แนะนำ และร่วมมือในการจัดและดำเนินงานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของเอกชน
3. สำรวจ จัดสร้าง ส่งเสริม หรือบูรณะสถานที่อันเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว
4. ติดต่อร่วมมือกับองค์การหรือสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศ และนอกราชอาณาจักร
5. ประกอบอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในกรณีที่เอกชนไม่สามารถจะกระทำได้โดยลำพัง หรือในกรณีที่ทางราชการมอบหมาย
6. ประกอบธุรกิจอื่น ๆ อันเกี่ยวกับหรือเพื่อประโยชน์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2536. หน้า 8)

2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) มีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบมากขึ้น เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงอำนาจหน้าที่

ที่ ทั้งด้านการพัฒนา การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และส่งเสริมเผยแพร่งานการท่องเที่ยว จึงได้มีการยกร่าง พระราชบัญญัติจัดระเบียบธุรกิจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยมีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบการพัฒนา ส่งเสริม เผยแพร่ ดำเนินกิจการ เพื่อเริ่มพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ให้ความคุ้มครองนักท่องเที่ยว แต่ร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบธุรกิจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ไม่ผ่านการอนุมัติ ต่อมาในคราวหลังจึงได้มีการแก้ไขปรับปรุง

ร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบธุรกิจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ดังกล่าวได้นำเสนอเป็นร่างพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งทำหน้าที่รัฐสภาออกเป็นพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 109 ตอน 25 ลงวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2535 ซึ่งมีผลใช้บังคับตามกฎหมายตั้งแต่วันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 เป็นต้นไป (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2536. หน้า 10) นอกจากนี้คณะรัฐมนตรียังให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทำหน้าที่ส่งเสริมควบคุมการประกอบธุรกิจนำเที่ยวและอาชีพมัคคุเทศก์ให้เป็นระเบียบและได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดต่อไป

การเสนอร่างพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ทำหน้าที่รัฐสภา ในการประชุมครั้งที่ 41 วันศุกร์ที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2522 ลงมติให้การเสนอร่างดังกล่าวผ่านการอนุมัติ จึงได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่มที่ 96 ตอนที่ 72 วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 ให้จัดตั้ง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยขึ้นจากเดิมองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้เป็น "การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย" มีชื่อย่อว่า ททท. (Tourism Authority of Thailand = TAT)

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

1. ส่งเสริมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตลอดจนการประกอบอาชีพของคนไทยในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
2. เผยแพร่ประเทศไทยในด้านความงามของธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา และวิวัฒนาการของเทคโนโลยี ตลอดจนกิจการอย่างอื่นอันจะเป็นการชักจูงให้มีการเดินทางท่องเที่ยว
3. อำนวยความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
4. ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความเป็นมิตรไมตรีระหว่างประชาชน และระหว่างประเทศโดยอาศัยการท่องเที่ยว

5. ริเริ่มให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยว และเพื่อพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2536. หน้า 8)

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวกำหนดไว้ จึงให้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มีอำนาจกระทำการกิจการต่าง ๆ ภายในขอบแห่งวัตถุประสงค์นั้น และอำนาจเช่นว่านี้ให้รวมถึง

1. ให้คำปรึกษา แนะนำ ร่วมมือและประสานงานกับส่วนราชการ องค์กร สถาบันนิติบุคคล และเอกชนทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร
2. ส่งเสริมร่วมมือ หรือดำเนินการในการอบรมและให้การศึกษาวิชาการต่าง ๆ เพื่อสร้างบุคคลให้ได้มาตรฐาน และเพียงพอในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
3. ส่งเสริมการทัศนศึกษา
4. สำรวจและรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ จากส่วนราชการ องค์กร สถาบันนิติบุคคลและเอกชนผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ในการจัดทำสถิติเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
5. สำรวจ กำหนดพื้นที่และสถานที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่ต้องสงวนไว้เป็นของรัฐและให้อยู่ในความควบคุมดูแลของ ททท. โดยให้จัดทำเป็นพระราชกฤษฎีกา
6. สำรวจ วางแผน และดำเนินการจัดสร้าง ส่งเสริม อนุรักษ์ พัฒนา บูรณะ หรือพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวตลอดจนทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและคุณภาพสิ่งแวดล้อมทั้งนี้ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยการนั้น ๆ
7. ประกอบอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเท่าที่จำเป็น รวมตลอดจนถึงการลงทุน หรือร่วมทุน เพื่อเป็นการริเริ่มให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยว หรือพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว
8. กู้หรือยืมเงินภายในและภายนอกราชอาณาจักร
9. ให้กู้หรือให้ยืมเงินโดยมีหลักฐานประกันด้วยบุคคลหรือทรัพย์สิน เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
10. ออกพันธบัตร หรือ ตราสารอื่นใดเพื่อการลงทุนหรือร่วมทุนในกิจการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

สำนักหอสมุด

11. ถือกรรมสิทธิ์หรือมีสิทธิครอบครองหรือมีทรัพย์สินต่าง ๆ สร้าง ชื่อ จัดหา ขาย จำหน่าย เช่า ให้เช่า เช่าชื่อ ให้เช่าชื่อ ยืม ให้ยืม รับจำนอง ทำการแลกเปลี่ยน โอน รับโอน หรือ ดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินทั้งในและนอกราชอาณาจักร ตลอดจนทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้

12. กระทำกิจการอย่างอื่น บรรดาที่เกี่ยวกับหรือเนื่องในการจัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของ ททท. (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2536. หน้า 8-9)

นโยบายหลักของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

1. ส่งเสริมชักจูงให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางมาสู่ประเทศไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเข้ามาเพิ่มพูนเศรษฐกิจส่วนรวมโดยรับด่วน

2. ขยายแหล่งท่องเที่ยวให้กระจายไปในท้องถิ่น เพื่อเป็นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวให้ถึงประชากรในทุกภูมิภาค

3. อนุรักษ์และฟื้นฟูสมบัติวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยไว้ด้วยดีที่สุด

4. พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานที่ดีเพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนให้มากขึ้น

5. เพิ่มความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ให้สามารถเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางต่าง ๆ ในประเทศไทย ด้วยความมั่นใจในความปลอดภัยของร่างกาย และทรัพย์สินของตนและหมู่คณะ

6. ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวของคนไทยภายในประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและเยาวชนเพื่อเป็นการเพิ่มสวัสดิการด้านการท่องเที่ยวให้แก่คนไทย

7. สร้างกำลังคนที่เป็นคนไทยเข้าทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มากที่สุด

8. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอันเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2536. หน้า 8-9)

จากการที่ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขตอำนาจหน้าที่ และ นโยบายการทำงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทำให้หน่วยงานการท่องเที่ยวมีอิสระในการปฏิบัติงานเป็นอย่างมาก ซึ่งนับได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารงานของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพราะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับวงการค้าธุรกิจ จึงต้องอาศัยความคล่องตัว และความกระฉับกระเฉงในการทำงานเป็นสำคัญ ถึงแม้ว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จะเป็นหน่วยงานของภาครัฐก็ตาม

การท่องเที่ยวในประเทศไทยมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว สร้างประโยชน์ให้กับประเทศไทยอย่างมากมาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม ดังที่กล่าว จึงได้มีการบรรจุเรื่องของการพัฒนาการ

ท่องเที่ยวไว้ในนโยบายของ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การที่ประเทศไทยมีการขยายตัวเร็ว มีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมากอาจจะมีเหตุผลมาจาก

1. รัฐบาลให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวจึงได้กำหนดนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวขึ้น และกำหนดไว้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้อย่างชัดเจน
2. หน่วยงานที่รับผิดชอบงานทางด้านการท่องเที่ยวมีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ การทำงานของบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยวจึงมีประสิทธิภาพตามมาด้วย
3. ผู้ประกอบการทางด้านธุรกิจหน่วยงานเอกชน และประชาชนในท้องถิ่นทั่วไป ให้ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาการท่องเที่ยว และเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวมากขึ้น
4. จากการที่รัฐบาลได้ประกาศกิจกรรมทางการท่องเที่ยวขึ้นในหลาย ๆ กิจกรรมที่ผ่านมา เช่นโครงการปีท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2530 (ธุรกิจการท่องเที่ยวของไทยได้เกิดการขยายตัวครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์วงการท่องเที่ยว อันเนื่องมาจากในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ) ปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย พ.ศ. 2537, พ.ศ. 2538 ถึง พ.ศ. 2540 รัฐบาลได้ประกาศให้เป็นปีสืบสานวัฒนธรรมไทย จึงทำให้ชาวไทยในประเทศและชาวต่างชาติมีความตื่นตัว และเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมาก ทำให้เกิดเงินตราต่างประเทศ และระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน ประชาชนในท้องถิ่นที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวมีรายได้จากการท่องเที่ยวอีกด้วย
5. ประเทศไทยมีแหล่งทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวที่มีความงดงามเป็นอย่างมาก ทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ และเป็นแหล่งโบราณวัตถุสถานด้านประวัติศาสตร์ ที่ไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของชาติใดเลย ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ไทยได้ให้สหรัฐอเมริกา มาตั้งฐานทัพในประเทศ ทำให้มีผลกับเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของประเทศ มีการสร้างโรงแรมที่พัก ทำให้มีสถานที่ท่องเที่ยวสวยงาม ประกอบกับประเทศญี่ปุ่นก็ได้มาตั้งฐานทัพในประเทศไทยด้วยเช่นกัน ทำให้มีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่จังหวัดกาญจนบุรี สิ่งเหล่านี้ เป็นที่สร้างความดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยเอง และชาวต่างชาติเข้ามาเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้มีการเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ใกล้เคียงอีกด้วย

3. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

การปรับบทบาทหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิรูประบบราชการแผ่นดินเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ของรัฐบาล ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ มีกระทรวงที่เกิดขึ้นใหม่ 4 กระทรวง ซึ่งมีกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬารวมอยู่ด้วย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจที่ขึ้นตรงต่อสำนักนายกรัฐมนตรีจึงได้

โอนย้ายไปขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ตามกฎกระทรวงในบทบาทใหม่นั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มีการจัดโครงสร้างองค์กรใหม่โดยเปลี่ยนบทบาทมาเน้นเฉพาะด้านการตลาด และการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ รวมถึงการดำเนินด้านการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการขาย และการผลิตสื่ออุปกรณ์โฆษณา ดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการตลาดต่าง ๆ ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากราชการ ทำให้ภาระงานบางส่วนที่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ดำเนินการอยู่ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีการถ่ายโอนไปยังกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ตามที่บัญญัติไว้ในกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2545 ที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 9 ตุลาคม 2545 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2545. หน้า 1)

การถ่ายโอนภารกิจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สู่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีภาระงานด้านการพัฒนาที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยต้องถ่ายโอนให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ดังต่อไปนี้

1. ศึกษา วิจัย เก็บข้อมูล ตัวเลขของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศของชาวต่างประเทศ และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย มีการกำหนดนโยบายการวางแผนงาน และติดตามผลด้านพัฒนาการท่องเที่ยว
2. งานวิเทศสัมพันธ์ เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับด้านกิจกรรมต่างประเทศ การดำเนินงานตามนโยบายและพันธะ ข้อผูกพันตามกรอบข้อตกลงความร่วมมือ รวมทั้งการกำหนดท่าทีของประเทศไทยในเวทีการตกลงระหว่างประเทศด้านการท่องเที่ยว
3. งานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีภาระหน้าที่ครอบคลุมในด้านการประสานงานและดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม การพัฒนาให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ การกำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว
4. งานพัฒนาบริการทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสาขาการให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ครอบคลุมทั้งที่พักแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ธุรกิจนำเที่ยว มัคคุเทศก์ การเดินทางเข้าออก และรักษาความปลอดภัย โดยมีการกำหนดมาตรฐานฝีมือแรงงานและสถานประกอบการท่องเที่ยว เช่น การร่างพระราชบัญญัติการโรงแรม เป็นต้น มีการฝึกอบรมบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์ พนักงานโรงแรม พนักงานบริการขนส่ง มีการอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงทั้งทางบก ทางน้ำ และอากาศ รวมถึงการดูแลรักษาความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

5. งานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ มีการกำกับควบคุมดูแลผู้ประกอบการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ เพื่อประโยชน์ของนักท่องเที่ยวไม่ให้เกิดการฉ้อโกง และความเป็นธรรมของมัคคุเทศก์

6. งานพัฒนากิจกรรม ประเพณี และเทศกาลในท้องถิ่น เป็นการสร้างจัดกิจกรรมในงานประเพณี และเทศกาลของท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อสร้างสีสัน ความน่าตื่นตาตื่นใจ ให้กิจกรรมงานประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ ของจังหวัดในท้องถิ่นนั้น ๆ มีความน่าสนใจ และดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชม ทั้งนี้เพื่อประโยชน์กับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

บทบาทหน้าที่การดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เมื่อมีการถ่ายโอนงานบางส่วนให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาแล้ว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้มีการปรับรูปแบบองค์กรใหม่ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะกิจที่เหลืออยู่ คือ บทบาทด้านการตลาด งานที่ต้องรับผิดชอบมีดังต่อไปนี้

1. งานส่งเสริมด้านการตลาดต่างประเทศ
2. งานส่งเสริมด้านการตลาดในประเทศ
3. งานโฆษณาประชาสัมพันธ์
4. งานการส่งเสริมการขาย
5. งานผลิตสื่ออุปกรณ์โฆษณา

งานด้านต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่กล่าวมาข้างต้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยต้องดำเนินงาน ทั้งในด้านการส่งเสริมการตลาด โดยการสร้างพันธมิตรทางการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน ดำเนินการด้านการขนส่งร่วมกับบริษัทนำเที่ยวสายการบิน การสร้างจุดขายสินค้า การจัดนิทรรศการการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งเสริมการตลาด สร้างแรงดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมาเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น และให้นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศมากยิ่งขึ้น

สำหรับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานในประเทศจำนวน 22 แห่ง ซึ่งรวมถึง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคเหนือเขต 3 ที่มีพื้นที่รับผิดชอบจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์นั้น ก็ได้มีการรูปแบบองค์กรใหม่เช่นเดียวกันกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานส่วนกลาง โดยได้รับนโยบายในการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวจากสำนักงานส่วนกลาง ดังต่อไปนี้

1. ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวในประเทศ มีการดำเนินงานด้านการตลาดโดยการจัดเชิญผู้แทนบริษัทท่องเที่ยวและสื่อมวลชนในเขตพื้นที่ที่สำนักงานประจำภูมิภาค

ต่าง ๆ ต้องรับผิดชอบ ให้เข้ามาเยี่ยมชมในสถานที่นั้น ๆ และจัดให้มีการเข้าชมนิทรรศการทางการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างภาพพจน์และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก และมีความต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังจัดทำคู่มือแนะนำแหล่งท่องเที่ยว เผยแพร่ข่าวสารการเคลื่อนไหวทางการท่องเที่ยว กิจกรรมงานประเพณีในสื่อทุกประเภท เพื่อสร้างแรงดึงดูดใจในการท่องเที่ยวทั้งภาษาไทยและอังกฤษ

2. ประสานงานกับศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการประจำจังหวัดในเขตพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อดำเนินการด้านการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร งานประเพณี กิจกรรม เทศกาลทางการท่องเที่ยวใหม่ ๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเข้ามาดำเนินงานด้านการส่งเสริมการตลาดประชาสัมพันธ์งานประเพณี ท้องถิ่น ของจังหวัดต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ดูแลรับผิดชอบ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีการดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวขยายตัวออกไปสู่ประชาชนโดยรวม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในประเทศ ในด้านการยกระดับความเป็นอยู่ การพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น เพราะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นการสร้างงาน และการกระจายรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นให้มากขึ้น ก็จะทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี เป็นการสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของรัฐบาลที่ต้องการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าไปสู่ท้องถิ่น และยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศให้ดีขึ้นกว่าเดิม

บทที่ 3

นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4-8

นับตั้งแต่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2503 โดยเริ่มต้นจากการเป็นองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อสท.) ถึงปัจจุบัน องค์การนี้ได้ทำหน้าที่รับผิดชอบงานการท่องเที่ยว มีบทบาทในการวางแผนงานการท่องเที่ยวหลายด้าน อาทิ บทบาทในการวางแผนพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว บทบาทในการวางแผนพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว บทบาทในการวางแผนพัฒนานโยบายการท่องเที่ยว บทบาทในการวางแผนพัฒนาองค์กรทางการท่องเที่ยว บทบาทในการวางแผนพัฒนาข้อมูลทางการท่องเที่ยว ทำให้เราทราบถึงความสำคัญของหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานการท่องเที่ยวของไทย

งานการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้เริ่มต้นขึ้นอย่างจริงจังนับตั้งแต่เริ่มมีการเปิดสำนักงานองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นเป็นครั้งแรก ที่อาคารวิมลนามเสื่อป่า ถนนศรีอยุธยา ตรงข้ามกับวัดเบญจมบพิตร ในวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2503 โดยมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี เป็นผู้ประกอบพิธีเปิด และมีบรรดาทูตานุทูตและบุคคลสำคัญมาร่วมเป็นเกียรติในพิธีอย่างคับคั่ง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, มปป. หน้า 16) และพัฒนาการมาจนเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งในปัจจุบันเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการรับผิดชอบงานด้านการท่องเที่ยวของประเทศ ในการพัฒนางานการท่องเที่ยวจะต้องมีการวางกรอบนโยบายทำแผนแม่บทเพื่อที่จะใช้เป็นแผนในการพัฒนางานให้อยู่ในทิศทางที่จะไปสู่ความสำเร็จ ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติแผนแรกเริ่มเมื่อ พ.ศ. 2519 โดย Netherlands Institute of Tourism Consultants และ บริษัท เอส.จี.วี. ณ ถลาง แผนนี้ถือได้ว่าเป็นแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (National Plan on Tourism Development) แผนแรกของประเทศไทย

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-3 (พ.ศ. 2504-2519) ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องการท่องเที่ยวเป็นกรณีเฉพาะ (เสรี วงษ์ไพจิตร, 2534. หน้า 113) แต่อย่างไรก็ตามการวางแผนเพื่อดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างเป็นทางการและอย่างจริงจังใน พ.ศ. 2520 โดยรัฐบาลได้นำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผสมเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) นับเป็นแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี แผนแรกที่ ททท. จัดทำขึ้นและขนานนามว่า

“แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524)” (วรรณ วรชวานิช, 2539. หน้า 239)

นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1. นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ได้กำหนดบทบาทและนโยบายด้านการท่องเที่ยวไว้ดังนี้คือ รัฐบาลจะให้ความสำคัญในด้านการเพิ่มรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศจากการท่องเที่ยวให้สูงขึ้นเพื่อช่วยลดภาวะการขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ และมีเป้าหมายให้มีนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้นจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว (เสรี วงษ์ไพจิตร, 2534. หน้า 113)

บทบาทการดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีผลการดำเนินงานในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ปรากฏผลว่า การขยายตัวของการท่องเที่ยวอยู่ในอัตราที่สูงกว่าการขยายตัวของเศรษฐกิจส่วนรวม จำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศสูงถึง 1,850,000 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2523 และมีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างประเทศประมาณ 17,800 ล้านบาท ในปีเดียวกันซึ่งสูงกว่าเป้าหมายเฉลี่ย 11,700 ล้านบาท ที่กำหนดไว้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ลักษณะการเติบโตของการท่องเที่ยวที่ผ่านมาได้กระจายออกไปสู่แหล่งท่องเที่ยวในสวนภูมิภาคมากขึ้น ได้มีการลงทุนในกิจการโรงแรมในส่วนภูมิภาคที่สำคัญไม่น้อยกว่า 2,500 ล้านบาท นอกจากนั้นรัฐได้ส่งเสริมสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ด้วย อย่างไรก็ตามเนื่องจากการลงทุนของภาคเอกชน แหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงทำให้การควบคุมการลงทุนมีปัญหาอีกทั้งกฎหมายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่มีอยู่ยังไม่มีความเหมาะสมในการควบคุมรักษาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างจริงจังต้องอาศัยกฎหมายของหน่วยงานอื่น ซึ่งไม่ทันกับการขยายตัวในด้านการท่องเที่ยวและได้สร้างผลเสียให้แก่สภาพแวดล้อมทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ถึงแม้ว่าการขยายกิจการบริการท่องเที่ยวทำให้ความต้องการกำลังคนที่มีมาตรฐานเพิ่มขึ้น แต่การฝึกอบรมยังมีอยู่น้อยและถึงแม้รัฐจะได้ตั้งสถาบันฝึกอบรมวิชาการโรงแรมและท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นก็ยังไม่ทันความต้องการของตลาด

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 มีประเด็นปัญหาการท่องเที่ยวคือ ปัญหาการบำรุงรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการไม่สามารถควบคุมการใช้ที่ดินและการก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยวที่กำหนดไว้ได้ นอกจากนั้นยังขาดการลงทุนปัจจัยพื้น

ฐานในแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง และประเด็นปัญหาการพัฒนาด้านการบริการท่องเที่ยวโดยเฉพาะด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว และขาดการจัดระเบียบธุรกิจการท่องเที่ยวตลอดจนปัญหาขาดกำลังคนด้านบริการที่มีมาตรฐานเพียงพอ

จากการที่จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ เนื่องจากเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2522 ได้ส่งผลให้ราคาน้ำมันพุ่งสูงขึ้นมาก เป็นผลจากสงครามอิรักและอิหร่านทำให้น้ำมันดิบจากอิหร่านซึ่งเป็นผู้ผลิตน้ำมันรายใหญ่ขึ้นราคา ทำให้เกิดผลในด้านของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวคือ การคมนาคมขนส่งทั้งทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ มีการขึ้นราคาค่าตัวโดยสาร นักท่องเที่ยวไม่สามารถซื้อตั๋วโดยสารในราคาที่แพงได้ และการขึ้นราคาน้ำมันก่อให้เกิดผลกระทบในด้านการผลิตอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้รวมถึงอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวด้วย

2. นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ได้กำหนดบทบาทและนโยบายด้านการท่องเที่ยวไว้ดังนี้คือ

2.1 ส่งเสริมและชักจูงให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางมาสู่ประเทศไทยมากขึ้น พักนานวันขึ้น และใช้จ่ายมากขึ้น ชะลอการเดินทางออกไปท่องเที่ยวในต่างประเทศของคนไทยให้น้อยลง ส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุนทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน รวมทั้งสร้างความมั่นใจและความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

2.2 กำหนดมาตรการในการบำรุงรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยปรับปรุงพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้มีอำนาจในการควบคุมการใช้ที่ดินและการก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาบริการท่องเที่ยวให้แข่งขันกับประเทศอื่นได้ รวมทั้งปรับปรุงแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อชักจูงนักท่องเที่ยวทั้งต่างประเทศและในประเทศให้เที่ยวในเมืองไทยมากขึ้น (เสรี วังสไพจิตร, 2534. หน้า 114)

บทบาทการดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีผลการดำเนินงานในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ปรากฏผลว่า ธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เป็นกิจกรรมการบริการได้มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ กล่าวคือ สัดส่วนของมูลค่าเพิ่มด้านการบริการต่อผลิตภัณฑ์รายได้ประชาชาติได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 33.4 ในชช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 เป็นร้อยละ 36.9 ในระยะ 4 ปีแรกของแผน

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ในขณะเดียวกันกิจกรรมการบริการได้เป็นแหล่งนำรายได้เงินตราต่างประเทศที่สำคัญดังจะเห็นได้จากรายได้เงินตราต่างประเทศในสาขาบริการได้เพิ่มขึ้นจาก 14,770 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2520 เป็น 51,440 ล้านบาท และ 72,700 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2524 และ พ.ศ. 2527 ตามลำดับ ซึ่งกิจกรรมการบริการในที่นี้รวมถึงการบริการท่องเที่ยวด้วย

จากการวิจัยของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เรื่องผลกระทบระหว่างประเทศจะสามารถสร้างงานให้แก่ระบบเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อมในสาขาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นในอัตรานักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ 9 คน สามารถสร้างงานในประเทศได้ 1 คน ในขณะที่นักท่องเที่ยวภายในประเทศ 73 คน สร้างงานในประเทศได้ 1 คน ดังนั้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่างประเทศโดยเน้นความสำคัญในเรื่องการขยายเวลาพำนักของนักท่องเที่ยวต่างประเทศ ส่งเสริมตลาดนักท่องเที่ยวประเภทที่มีคุณภาพ คือ นำเงินมาใช้จ่ายในประเทศไทยสูง ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาค การปรับปรุงรูปแบบและคุณภาพของสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านและของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นจะสร้างงานและเพิ่มรายได้ไม่ต่ำกว่า 150,000 คน ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ซึ่งจะมีผลต่อการสร้างงานและเพิ่มรายได้ในสาขาการผลิตที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยว ซึ่งจะมีส่วนช่วยบรรเทาปัญหาการว่างงานได้ด้วย

3. นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ได้กำหนดบทบาทและนโยบายด้านการท่องเที่ยวไว้ดังนี้คือ

3.1 สร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการตลาดให้เป็นไปโดยสอดคล้องและในทิศทางเดียวกัน

3.2 เน้นการปรับปรุงคุณภาพของสินค้าท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้ว และการดำเนินการที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ให้ดีขึ้น

3.3 เสริมสร้างสินค้าท่องเที่ยวให้เป็นระบบและให้เด่นเป็นประจำปีเพื่อนำสินค้านี้ไปเผยแพร่ต่อไป

3.4 ส่งเสริมการจัดระเบียบธุรกิจและการบริการทางการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานที่ดี

3.5 เสริมสร้างความมั่นใจและความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

3.6 เน้นการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่มีคุณภาพ คักยภาพ และมีส่วนแบ่งตลาดในระดับสูง และแสวงหาตลาดท่องเที่ยวใหม่โดยพิจารณาสภาวการณ์ความผันผวนทางเศรษฐกิจของโลก

3.7 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านการส่งเสริมการตลาด

3.8 ส่งเสริมและชักจูงชาวไทยและผู้ที่พักอาศัยอยู่ในประเทศไทยให้เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้นโดยใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ

3.9 ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในคุณประโยชน์ของการท่องเที่ยวและสร้างภาพพจน์ที่ดีของการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

3.10 ส่งเสริมและประสานการลงทุนพัฒนาการท่องเที่ยวของภาครัฐบาลและเอกชน ให้เป็นไปโดยสอดคล้องกันเพื่อประโยชน์ทางการท่องเที่ยวของประเทศ

3.11 สนับสนุนการลงทุนด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยว

3.12 ส่งเสริมสนับสนุน และประสานงานให้มีการลงทุนขนาดกลาง ขนาดเล็กเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศระดับกลางและนักท่องเที่ยวชาวไทย

3.13 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและเอกชนให้มีการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยว (เสรี วังสไพจิตร, 2534. หน้า 115)

จากนโยบายรัฐบาลในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ทำให้มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเกินเป้าหมาย เนื่องจากได้มีการกำหนดแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ ไว้เป็นอย่างดีในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจในแผนดังกล่าวประสบความสำเร็จมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงถึงร้อยละ 4 ประกอบกับมีการจัดรณรงค์ให้ประเทศไทยเป็นปีการท่องเที่ยวไทยในปี พ.ศ. 2530 นับว่าเป็นปีมหามงคลเฉลิมฉลองในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระชนมายุครบ 60 พรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 และพิธีรัชมิ่งคลาภิเษก ในวันพุธที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2530 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยโดยการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีประกาศให้เป็นปีการท่องเที่ยวไทย (Visit Thailand Year) (ศรัญญา วรากุลวิทย์, 2546. หน้า 324) โครงการนี้ได้รับความร่วมมือจากทั้งภาครัฐบาล และเอกชนเป็นอย่างดีในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ทำให้เกิดผลในทางที่ดี จำนวนคนไทย และชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ประเทศมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้มากกว่าอุตสาหกรรมอื่น ๆ

เมื่อสิ้นปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 คือปี พ.ศ.2530 ปรากฏว่ามีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย จำนวน 3,482,958 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 24 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2529 และมีรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งสิ้น 50,024 ล้านบาท นับว่าโครงการปีท่องเที่ยวไทยได้รับความสำเร็จอย่างสูงเกินเป้าหมายที่กำหนดไว้ในระยะเวลาปีแรกของแผน (ศรัญญา วรากุลวิทย์, 2546. หน้า 324) ซึ่งมีเหตุผลสำคัญจากทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในฉบับที่ 6 ได้รับความสำเร็จมาก การเติบโตของเศรษฐกิจไทยสูงถึงร้อยละ 12 ขณะที่ประเทศอื่น ๆ จะมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น จึงทำให้หนังสือ Far Eastern Economic Review ยกย่องให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ว่าเป็น 1 Miracle และจะเป็นเสี้ยวตัวที่ 5 ของเอเชียได้

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภายในประเทศจึงมีผลสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวในประเทศไทยเจริญเติบโตตามไปด้วย นอกจากนี้ยังมีปัจจัยจากภายนอกในเรื่องการสนับสนุนเงินกู้ยืมให้นักธุรกิจไทยด้วยอัตราดอกเบี้ยต่ำ จึงทำให้เงินทุนจากต่างประเทศไหลเข้าประเทศไทย เพื่อการลงทุนด้านต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงด้านการท่องเที่ยวด้วย

4. นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้กำหนดบทบาทและนโยบายด้านการท่องเที่ยวไว้ดังนี้คือ

4.1 ดำเนินการให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยอาศัยแนวปฏิบัติดังนี้

4.1.1 ร่วมมือกับประเทศในอาเซียนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนมากขึ้น โดยเน้นการร่วมมือทางการตลาดระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้

4.1.2 กำหนดแนวทางสนับสนุนให้ไทยเป็นประตูทางออกสู่การพัฒนาวงจรการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอินโดจีนและประเทศเพื่อนบ้าน

4.1.3 สนับสนุนการยอมลงทุนของภาคเอกชน ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทใหม่ เพื่อเพิ่มจุดดึงดูดความสนใจ นอกจากอาศัยแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปวัฒนธรรม เช่นการท่องเที่ยวทางทะเล แม่น้ำ การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬาและสุขภาพ การประชุมและการแสดงสินค้านานาชาติ

4.2 อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยวโดยมีแนวปฏิบัติดังนี้

4.2.1 ให้มีแผนแม่บทเพื่อพัฒนาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว และระบบสาธารณูปโภค บริการพื้นฐานต่าง ๆ ทั้งในแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพในระบบเดียวกับการพัฒนาเมืองหลักได้แก่ เมืองพัทยา ภูเก็ต เชียงใหม่ หาดใหญ่ ชะอำ หัวหิน เชียงราย เกาะสมุย สุราษฎร์ธานี กาญจนบุรี พระนครศรีอยุธยา และพื้นที่อีสานตอนล่าง

4.2.2 นำมาตรการทางกฎหมายควบคุมอาคารผังเมือง อุทยานแห่งชาติและโบราณสถานมากำกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ของธุรกิจเอกชนในบริเวณรอบ ๆ แหล่งท่องเที่ยวเพื่อป้องกันผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการลงทุนประกอบการของธุรกิจต่าง ๆ

4.2.3 สนับสนุนองค์กรของรัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในระดับท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร บูรณะ จัดการทรัพยากรธรรมชาติ และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เช่น น้ำตก เกาะ และหาดทราย ตลอดจนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โบราณสถาน และแหล่งประวัติศาสตร์ เป็นต้น

4.2.4 สนับสนุนบทบาทของภาคเอกชน ให้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มากขึ้น พร้อมกับการปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องให้เอื้อต่อการลงทุนของภาคเอกชนโดยเฉพาะการลงทุนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาวงจรการท่องเที่ยวในภูมิภาค

4.3 พัฒนาและยกระดับคุณภาพกำลังคนด้านการท่องเที่ยว โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้

4.3.1 ขยายการผลิตกำลังคน ทั้งในระดับอุดมศึกษาและวิชาชีพ ให้ได้ทั้งปริมาณและมีคุณภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดธุรกิจท่องเที่ยว ทั้งในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาค

4.3.2 สนับสนุนภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการลงทุนผลิต และฝึกอบรมกำลังคนด้านต่าง ๆ ให้มีคุณภาพมาตรฐานการบริการในระดับสูง เป็นสถานที่ผลิตและฝึกอบรมได้มากขึ้น (ศรีญา วรากุลวิทย์, 2546. หน้า 327)

บทบาทการดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีผลการดำเนินงานในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ปรากฏผลว่า การดำเนินงานตามแผนพัฒนาไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย เนื่องจากมีปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ดังต่อไปนี้

1. จำนวนวันพักเฉลี่ย ค่าใช้จ่ายต่อหัวเฉลี่ยและรายได้จากการท่องเที่ยวเฉลี่ยตลอด 5 ปี ต่ำกว่าเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งมีสาเหตุสำคัญดังนี้

1.1 นักท่องเที่ยวเดินทางมาประเทศไทยมีอัตราการพำนักในประเทศไทยต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ เนื่องจากสงครามอ่าวเปอร์เซีย พ.ศ. 2534 และเกิดการขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทย พ.ศ. 2535 คือ เหตุการณ์ในช่วงเดือนพฤษภาคม และน้ำมันขึ้นราคา เกิดภาวะชบเซาของเศรษฐกิจโลกอันเนื่องมาจากความสำเร็จในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 อันนำไปสู่การเกิดฟองสบู่และเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2539 ช่วงปี พ.ศ. 2535 สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางออกนอกประเทศ ทำให้การท่องเที่ยวเกิดภาวะชบเซา มีรายได้ต่ำกว่าแผน ที่กำหนดเอาไว้

1.2 ตลาดคู่แข่ง จากการที่ภาวะเศรษฐกิจชบเซาทำให้หลายประเทศปรับกลยุทธ์ทางการตลาดด้วยการลดราคา ทำให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการกำหนดจุดหมายปลายทางได้มาก

1.3 ภาพพจน์ด้านลบของประเทศไทยในสายตาประชาคมโลก ชาวโลกมองประเทศไทยว่าเป็นประเทศที่มักเกิดอาชญากรรมร้ายแรง โดยเฉพาะเกิดจากฝีมือของคนไทยเองที่เป็นเจ้าบ้าน ทำให้นักท่องเที่ยวมักไม่ค่อยเลือกประเทศไทยในการเดินทางท่องเที่ยว อีกทั้งยังเรื่องการเกิดโรงแรมถล่ม และแก๊สระเบิด ทำให้ส่งผลในภาพลบต่อประเทศไทย

2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยไม่สามารถดำเนินการตามแผนได้สำเร็จ ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายในประเทศ เช่น

2.1 การต่อต้านและการประท้วง การพัฒนาที่มุ่งเน้นด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เน้นการต่อต้านการประท้วงการพัฒนาด้านวัตถุ เมินมุมมองด้านธรรมชาติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของคนไทย จนทำให้กลายเป็นผลกระทบทางด้านลบต่อการท่องเที่ยวของไทย

2.2 การกำหนดนโยบายที่โดดเดี่ยว แยกส่วน ไม่สามารถเอื้อเพื่อประโยชน์ซึ่งกันและกันได้ โดยเฉพาะนโยบายการอนุรักษ์กับการพัฒนาการขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการกับหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้การกำหนดนโยบายเกิดผลกระทบกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ เช่น การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวโดยไม่มีกรวางแผนเตรียมพร้อมด้านบุคลากร

2.3 การขาดแคลนบุคลากรในด้านการบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การผลิตบุคลากรด้านการท่องเที่ยวถึงแม้จะมีสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ผลิตบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยว แต่บางสาขาวิชาผลิตมากไป จนเกินความต้องการ แต่ในสาขาวิชาด้านการบริการที่จะช่วยเสริมศักยภาพในธุรกิจบริการนั้น มีไม่เพียงพอ และการให้ความรู้ในด้านการบริการไม่ได้เป็นไปใน

มาตรฐานเดียวกัน การผลิตบุคลากรจึงเป็นไปได้เพียงในเชิงปริมาณ แต่ไม่มีคุณภาพ จึงทำให้เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวและบริการได้

ตาราง 1 แสดงจำนวนแรงงานที่ขาดแคลนและต้องการเพิ่มระหว่าง พ.ศ.2535-2537 (ช่วงแผน 7)

ตำแหน่งหน้าที่	จำนวนแรงงานที่ต้องการเพิ่มคน			หมายเหตุ
	2535	2536	2537	
บริหาร	3,468	515	3,925	
บัญชี/การเงิน		10,344	8,756	8,757
ที่พักส่วนหน้า		10,563	6,211	8,802
อาหาร-เครื่องดื่ม	39,613	23,684	18,729	
ขาย-การตลาด		55,514	41,016	29,510
บุคคล-การพัฒนาทรัพยากร		548	814	880
บุคคล	5,733	3,568	2,169	
ปฏิบัติการ		11,637	12,168	8,749
ช่างซ่อมบำรุง		731	631	697
ประชาสัมพันธ์	2,442	5,272	3,523	
จัดซื้อ	1,862	2,600	1,661	
อื่น ๆ				
รวม	142,455	109,856	87,405	

ที่มา : ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, มปป. หน้า 61

ตาราง 2 แสดงจำนวนแรงงานที่ขาดแคลน พ.ศ. 2535 จำแนกตามประเภทของธุรกิจ (ช่วงแผน 7)

ประเภทธุรกิจที่ต้องการ แรงงานเพิ่ม	จำนวนร้อยละที่ต้องการ แรงงานเพิ่ม	หมายเหตุ
ที่พักแรม	12.60	* พนักงานคนหนึ่งปฏิบัติงาน ได้หลายหน้าที่
น้ำเที่ยว	25.60	
จำหน่ายสินค้า	21.00	** คิดจากจำนวนร้อยละของ แรงงานที่มีอยู่
ภัตตาคาร ร้านอาหาร	18.00	
ขนส่งภาครัฐบาล	4.40	
ขนส่งภาคเอกชน	7.80	
รวมเฉลี่ย	15.30	

ที่มา : ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, มปป. หน้า 62

2.4 ความต่อเนื่องในนโยบายและบุคลากรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 มีการเปลี่ยนรัฐบาลถึง 3 คณะ และแต่ละคณะก็ประกาศนโยบายของตนในด้านการท่องเที่ยว ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาการท่องเที่ยว

2.5 การขาดแผนปฏิบัติการ ที่กำหนดในเชิงนโยบายไม่มีการจัดทำในขั้นตอนการนำไปปฏิบัติในพื้นที่ทำให้ผู้ปฏิบัติไม่เข้าใจ และไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้

2.6 ความหลากหลายในการบังคับใช้กฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ การละเลยลงโทษผู้ฝ่าฝืน การขาดความเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ การขาดแคลนบุคลากรที่จะมาสอดส่อง ดูแล กฎระเบียบ ข้อบังคับ เป็นจำนวนมาก

2.7 สภาพแวดล้อมและภัยธรรมชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งเกิดผลกระทบเพราะประสบปัญหาภาวะแห้งแล้ง และในช่วงที่ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี นายชวนหลีกภัย และ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชา มีปัญหาภัยธรรมชาติน้ำท่วม ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดผลกระทบตามมา

2.8 ปัญหาจากงบประมาณ แผนการท่องเที่ยวจำนวนมากที่ถูกทะเลาะ ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ เนื่องจากงบประมาณไม่เพียงพอ เพราะถูกตัดตอนที่เสนอของงบประมาณโดยผู้ที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับงานการท่องเที่ยว นอกจากนี้ท้องถิ่นที่จะรับผิดชอบด้านการท่องเที่ยว ยังขาดอิสระ

ในการจัดเก็บภาษีนักท่องเที่ยว การใช้งบประมาณแผ่นดินก็มีความยุ่งยากล่าช้า ไม่เหมาะสม งบประมาณไม่สมดุล แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งได้รับการพัฒนาจนเกินขีดจำกัดที่จะให้นักท่องเที่ยวได้ แต่บางแห่งแทบไม่ได้รับการพัฒนาเลย

2.9 ปัญหาด้านการประสานงานเพื่อดำเนินการตามแผน เนื่องจากมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานการท่องเที่ยวมาก คือ จังหวัด (กระทรวงมหาดไทย) กรมศิลปากร กรมศาสนา (กระทรวงศึกษาธิการ) กรมป่าไม้ กรมชลประทาน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์) กรมทรัพยากรธรณี (กระทรวงอุตสาหกรรม) กองพลทหารม้าที่ 1 (กระทรวงกลาโหม) และการรถไฟแห่งประเทศไทย (กระทรวงคมนาคม) โดยมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ และเป็นผู้ประสานงานการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ในทางปฏิบัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีอำนาจค่อนข้างจำกัด ทำให้ขาดความร่วมมือร่วมใจอย่างจริงจัง แผนพัฒนาที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทำไว้ก็ไม่ถูกนำไปปฏิบัติ

2.10 การขาดการติดตามและประเมินผล ทำให้ไม่ทราบแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพเสื่อมโทรมอย่างไร แผนพัฒนาที่ได้กำหนดไว้มีปัญหาหรือไม่อย่างไร

3. แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมมีปัญหาขั้นวิกฤติ เนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวในประเทศมาก ทำให้เกิดปัญหาขั้นวิกฤติกับแหล่งท่องเที่ยว ททท. ได้ทำการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวพบว่า ใน 49 จังหวัด 172 แหล่งท่องเที่ยว มีสภาพเสื่อมโทรมถึงขั้นวิกฤติ

3.1 ปัญหาด้านกายภาพ ด้านการจัดวางผังจากการที่มีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในประเทศมากมาย การท่องเที่ยวขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการบุกรุกที่ดินของนายทุน การสร้างสิ่งก่อสร้างในลักษณะฉุกเฉิน ทำให้ทรัพยากรถูกทำลาย สิ่งก่อสร้างก็มีสภาพทรุดโทรมไปตามกาลเวลา ทำให้เกิดความเสียหายแก่ทัศนียภาพด้านการท่องเที่ยว

3.2 ปัญหาด้านสาธารณูปโภค เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามามาก ในด้านปัญหาสาธารณูปโภคพื้นฐาน มีไม่เพียงพอแก่การบริการ เช่น ห้องน้ำ ไฟฟ้า น้ำประปา ฯ จึงไม่สามารถขยายการรองรับความเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวได้

3.3 ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาขยะ น้ำเสีย สิ่งปฏิกูล มลพิษทางเสียง อากาศ ความร้อน การพัฒนาที่ขาดหลักการ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยว

3.4 ปัญหาด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เป็นปัญหาในด้านการขาดมาตรการการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว

3.5 ปัญหาด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว มีการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง ซึ่งเป็นต้นทุนในการผลิต โดยปราศจากการบำรุงรักษาอย่างเหมาะสม

3.6 ปัญหาด้านนโยบายและการจัดการ เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรทางการท่องเที่ยว และงบประมาณในการท่องเที่ยวที่ไม่เพียงพอ สิ่งต่างๆ นี้เป็นปัญหาที่ทำให้การท่องเที่ยวไม่สามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สรุปจากบทความของ ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ เรื่อง "ปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7" หน้า 58-65)

สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ได้มีการกำหนดเป้าหมายว่าจะให้มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 8 และคาดการณ์ไว้ว่าจะให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 13 ต่อปี หลังจากที่มีการดำเนินการตามแผนพัฒนา แล้วเสร็จปรากฏว่าชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 9 และมีรายได้จากการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 14.48 สามารถพิจารณาได้ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง เช่นเดียวกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับก่อน ๆ (ศรัญญา วรากุลวิทย์, 2546. หน้า 327) ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวจะประสบกับภาวะปัญหาที่กล่าวไว้ข้างต้นในหลายประการ แต่ก็ถือว่าเป็นการเพิ่มรายได้เงินตราต่างประเทศให้กับประเทศชาติ แต่อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ตามแบบของ รองศาสตราจารย์ ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ นั้นก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในการทำงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หากนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการพิจารณาแก้ปัญหา ก็จะทำให้เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวของประเทศอย่างดี

5. นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้ดังต่อไปนี้

5.1 ส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรการท่องเที่ยวควบคู่กับสิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึงคุณภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะยาว คงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติสืบไป

5.2 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในการร่วมกันแก้ไขหรือป้องกันปัญหาทางการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีคุณค่า ช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

5.3 สนับสนุนการพัฒนาปัจจัยการให้บริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะระบบการให้บริการข้อมูลข่าวสารด้วยโครงข่ายคอมพิวเตอร์ทั้งภายในและระหว่างประเทศ

5.4 ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งในด้านการพัฒนา และส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาระบบเครือข่ายการคมนาคมขนส่งและสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการบริการท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อพัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาคนี้

5.5 ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชาติให้เป็นนักท่องเที่ยวที่มี ความรัก ความหวงแหน และช่วยทำนุบำรุงมรดกทางการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีความโอบอ้อมอารีให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยน้ำใจไมตรีอันดีงาม

5.6 ส่งเสริมการผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีปริมาณสอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับนานาชาติ เพื่อรองรับนโยบายการเปิดเสรีด้านการค้าบริการ ตลอดจนสนับสนุนให้บุคลากรชาวไทยมีงานทำในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

5.7 กำกับดูแลให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบธุรกิจ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 รวมทั้งผลักดันให้มีการกวดขันมาตรการต่าง ๆ ในการให้ความคุ้มครองรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างจริงจังต่อเนื่องตลอดไป

5.8 ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งผลดีต่อการพัฒนาสังคมทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมส่วนรวมของประเทศสืบไป

5.9 ส่งเสริมเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น พักอยู่เป็นระยะเวลาเพิ่มขึ้น ใช้จ่ายเพิ่มมากยิ่งขึ้น และเดินทางกระจายไปทั่วภูมิภาค โดยคำนึงถึงขีดความสามารถหรือข้อจำกัดในการรองรับได้ของแต่ละแห่ง

5.10 สร้างค่านิยมให้ชาวไทยเพิ่มการเดินทางท่องเที่ยวและใช้จ่ายใช้สอยภายในประเทศกระจายไปทั่วภูมิภาคตลอดปี เพื่อเพิ่มดุลการท่องเที่ยงให้มีมากขึ้น และเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่นอันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาการทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต่อไป

5.11 พิจารณาประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวเท่าที่จำเป็นและเหมาะสม ในลักษณะของการลงทุนร่วมทุนหรือให้การส่งเสริมสนับสนุนการลงทุนเพื่อประโยชน์โดยส่วนรวมของชาติ และองค์กร (ศรัญญา วรากุลวิทย์, 2546. หน้า 328) .

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 มีเป้าหมายคือ ในปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นปีแรกของแผน กำหนดเป้าหมายให้มีจำนวนนักท่องเที่ยว 7.75 ล้านคน ให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวจำนวน 245,122 ล้านบาท ในปีสุดท้ายของแผนคือปี พ.ศ. 2544 กำหนดเป้าหมายให้มีจำนวนนักท่องเที่ยว 10.16 ล้านคน ให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวจำนวน 428,720 ล้านบาท และให้มีชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศเพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3 ต่อปี

บทบาทการดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีผลการดำเนินงานในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 จากการรายงานผลการดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปรากฏผลว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวเมื่อปี พ.ศ. 2540 จำนวน 7,221,345 ล้านคน และมีรายได้ จำนวน 220,754 ล้านบาท เมื่อสิ้นสุดปี พ.ศ. 2544 มี นักท่องเที่ยวจำนวน 9,508,623 ล้านคน มีรายได้ 285,272 ล้านบาท สรุปได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เนื่องจากการที่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ตรงกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2544 เกิดวิกฤติการณ์น้ำมันและภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก บริษัทขนส่งและสายการบินต่าง ๆ ขึ้นราคาค่าตั๋วเครื่องบิน ทำให้มีผลกระทบต่อการเดินทางท่องเที่ยวของโลก และเป็นผลกระทบต่อประเทศไทยด้วย

บทที่ 4

บทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ในภาคเหนือของประเทศไทย

การท่องเที่ยวเป็นสินค้าชนิดหนึ่งที่ทำรายได้ให้กับประเทศเป็นอันดับต้น ๆ สินค้าทางการท่องเที่ยวคือ แหล่งท่องเที่ยว ด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย แหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย เป็นสินค้าออกพิเศษที่ไม่ได้มีการนำทรัพยากรไปใช้ หรือนำออกนอกประเทศ แต่เป็นการให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะต้องเดินทางเข้ามาในประเทศเพื่อซื้อสินค้า จึงนับเป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม สถานที่ท่องเที่ยวในประเทศ เมื่อมีการนำทรัพยากรมาใช้เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส และเกิดความประทับใจ สถานที่นั้นก็ย่อมมีความเสื่อมโทรมลงไป แหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงจากตัวนักท่องเที่ยว จึงต้องมีการประเมินศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคตและเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นนั้น ๆ รวมถึงมีการสำรวจหาแหล่งท่องเที่ยว (หรือผลิตภัณฑ์) ใหม่ที่จะสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ จึงได้มีการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย

การศึกษาถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคต่าง ๆ ของไทย เป็นการศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดในท้องถิ่นต่าง ๆ จากการพิจารณาตัวเลขของนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่ทางกองสถิติและวิจัยทำการเก็บรวบรวมสถิติไว้ล่าสุดปี 2539 พบว่า มีจังหวัดที่ถือเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวของกลุ่มตลาดต่างประเทศ ซึ่งให้เป็นเกณฑ์สถิตินักท่องเที่ยว (Tourist) เกินกว่า 2 แสนคนขึ้นไป มาเป็นปัจจัยพิจารณาแล้ว จะได้กลุ่มจังหวัดท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตลาดต่างประเทศดังต่อไปนี้ กรุงเทพมหานคร กาญจนบุรี ชลบุรี (พัทยา) ประจวบคีรีขันธ์ กระบี่ นราธิวาส (สุโขทัย-ลก) ภูเก็ต สงขลา (หาดใหญ่) สุราษฎร์ธานี เชียงใหม่ เชียงราย และพิษณุโลก มีจำนวนนักท่องเที่ยวจากมากลดลงตามลำดับ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540. หน้า 9)

องค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ในการพัฒนา กำหนดการวางแผน และนโยบาย อุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐวิสาหกิจ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยังไม่สามารถกระทำได้ดีเต็มที่เนื่องจากการขาดอำนาจในการบังคับควบคุม อำนาจการต่อรอง และอำนาจในการผลักดันให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นทางการ เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวมีหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบหลายองค์กร

ด้วยกัน ทำให้การวางแผน และความเข้าใจที่จะพัฒนาไม่สอดคล้องกัน จึงก่อให้เกิดปัญหาสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้วย นอกจากนี้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวยังต้องมีการวางแผนนโยบาย หรือกลยุทธ์ในการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติด้วย จึงต้องมีการกำหนดนโยบาย และกำหนดแผนกลยุทธ์ให้เหมาะสมและสอดคล้องกันด้วย

ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทย ได้มีการบรรจุเรื่องการท่องเที่ยวไว้อย่างชัดเจนตั้งแต่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 แต่อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว และได้มีการเก็บตัวเลขข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในประเทศไทยไว้ในปี พ.ศ. 2503 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวในประเทศไทยเป็นจำนวน 81,340 คน เพิ่มขึ้นเป็น 1.1 ล้านคน หรือ 14 เท่าในปี พ.ศ. 2519 และเพิ่มขึ้นอีกเป็น 2.4 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2528 (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529. หน้า 2-1) และปัจจุบันจากการสำรวจจำนวนนักท่องเที่ยวก็มีตัวเลขที่เพิ่มขึ้นมาอีกมาก รวมทั้งรายได้จากการท่องเที่ยวก็อยู่ในอันดับต้น ๆ ของสินค้าที่ทำรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศให้กับประเทศ ดังนั้นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวเร็ว และจำเป็นต้องมีการเตรียมพร้อมในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวของหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งความร่วมมือจากองค์กรทางเอกชน และรวมถึงการให้ความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยว

ที่ผ่านมาในการพัฒนาการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีการพัฒนาในด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ด้วยการใช้สื่อต่าง ๆ เรียกได้ว่าการประชาสัมพันธ์กันแบบในเชิงรุก ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมากพอสมควร แต่ในด้านการพัฒนาบุคลากรเพื่อบริการนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็มีบทบาทในการพัฒนาเช่นกัน แต่การอบรมพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพยังมีจำนวนน้อยก่อให้เกิดปัญหาในความไม่สอดคล้องกับความต้องการการพัฒนาการท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นในเชิงปริมาณ แต่ในเชิงคุณภาพ ยังขาดการพัฒนาที่เพียงพอ ดังนั้นในแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงกำหนดให้มีการพัฒนาในด้านบุคลากรในการบริการการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อการรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการให้ความสำคัญแก่นักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ คือการให้ความรู้ความเข้าใจในตัวนักท่องเที่ยวก่อนที่จะเข้าเยี่ยมชมในสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ ดังจะได้กล่าวต่อไปในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนต่าง ๆ

ในการกำหนดพื้นที่พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีปัจจัยในการพิจารณา คือ นอกจากการศึกษากลุ่มตลาดและเส้นทางการท่องเที่ยวแล้วยังได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาในด้านผู้ได้รับประโยชน์ในพื้นที่ และการกระจายการท่องเที่ยวไปสู่พื้นที่ทรัพยากรการท่องเที่ยว ความพร้อมโอกาสทางการตลาด และ ความต่อเนื่องสอดคล้องกับแผนงานและโครงการพัฒนาในพื้นที่นั้น ๆ ว่ามีโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐานที่ดำเนินการไปแล้วหรือไม่ หากมีการกำหนดเป็นพื้นที่พัฒนาการท่องเที่ยว มีการจัดเตรียมโครงการต่าง ๆ จะส่งเสริมให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว มีการใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่ากับโครงการที่มีการลงทุน และดำเนินการแล้ว โดยมีตัวแปรคือ การพัฒนาสินค้าทางการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนา และความต่อเนื่องของการพัฒนา ทำให้เกิดการท่องเที่ยวครบวงจร และสอดคล้องกับการพัฒนาในสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544. หน้า 1)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ทำการศึกษาถึงศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่การศึกษาศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยว จากปัจจัยการพิจารณาการกำหนดพื้นที่การพัฒนา ดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาสินค้าทางการท่องเที่ยวในเชิงพื้นที่ (Area Approach) ได้กำหนดกลุ่มพื้นที่ซึ่งมีความพร้อม มีการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เป็นที่รู้จักและนิยมจากชาวต่างชาติ และมีความพร้อมในด้านการรองรับและการบริการ

เมืองหลัก เป็นพื้นที่ซึ่งมีความพร้อมทั้งในด้านอุปทาน การมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย เป็นที่รู้จักและนิยม รองรับการท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ มีความพร้อมในการรองรับและการบริการ และเป็นพื้นที่กระจายการท่องเที่ยวสู่พื้นที่โดยรอบ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544. หน้า 2) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กำหนดพื้นที่พัฒนาได้คงบทบาทพื้นที่เมืองหลักทางการท่องเที่ยวเดิมในแผนท่องเที่ยว พ.ศ. 2544 ไว้ดังต่อไปนี้

1. กรุงเทพมหานคร
2. กาญจนบุรี
3. ชลบุรี – พัทยา
4. นครราชสีมา
5. เชียงใหม่
6. สงขลา – หาดใหญ่
7. ภูเก็ต
8. สุราษฎร์ธานี – สมุย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544. หน้า 2-3)

พื้นที่เสริม เป็นพื้นที่ทางเลือกที่รองรับการกระจายการท่องเที่ยวจากเมืองหลัก 7 กลุ่มพื้นที่ คือ กลุ่มเพชรบุรี – ประจวบคีรีขันธ์ , กลุ่มกระบี่ ตรัง สตูล พัทลุง , กลุ่มนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี , กลุ่มเชียงใหม่ พะเยาแพร่ น่าน , กลุ่มระยอง จันทบุรี ตราด , กลุ่มขอนแก่น อุตรดิตถ์ กาฬสินธุ์ หนองคาย และกลุ่มชุมพร ระนอง นอกจากนี้ยังเสนอแนะการพัฒนาพื้นที่เสริมในภาคเหนือตอนล่างคือ กลุ่มพิษณุโลก สุโขทัย กำแพงเพชร

กลุ่มพื้นที่ชายแดน เป็นพื้นที่ที่ได้รับการกำหนดให้เป็นเมืองที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวตามพื้นที่ชายแดนของประเทศ ได้แก่ พื้นที่ดังต่อไปนี้ ชายแดนไทย - มาเลเซีย (สงขลา นราธิวาส ยะลา สตูล) ชายแดนไทย – ลาว (หนองคาย นครพนม มุกดาหาร อุบลราชธานี นครพนม เชียงราย น่าน) ชายแดนไทย – พม่า (แม่ฮ่องสอน) ชายแดนไทย – กัมพูชา (ตราด) การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้ความสำคัญในด้านความปลอดภัยในการเข้าเมือง ด้านกายภาพ เมืองน่าอยู่ โครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาตลาดเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน

พื้นที่มีศักยภาพ การพัฒนาเมืองและชุมชนที่มีศักยภาพ เป็นจังหวัดซึ่งสามารถพัฒนาให้เกิดกลุ่มพื้นที่ท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับเมืองหลักได้ การกำหนดพื้นที่เมืองหลักตามการวางแผนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แบ่งออกเป็นกลุ่มจังหวัดต่าง ๆ ได้แก่

1. พื้นที่ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร คือ สมุทรปราการ สมุทรสาคร นครปฐม สมุทรสงคราม นนทบุรี ปทุมธานี ที่สามารถพัฒนากิจกรรม แหล่งท่องเที่ยว รองรับรูปแบบการท่องเที่ยวจากกรุงเทพฯ และการท่องเที่ยวภายในปริมณฑล และภาคกลาง
2. พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงตอนบน ที่นครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับพื้นที่หลัก กรุงเทพฯ และชลบุรี รวมทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
3. พระนครศรีอยุธยาและลพบุรี เป็นพื้นที่มีศักยภาพสูง เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร และภาคกลางตอนบน ทั้งการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ธรรมชาติและ กิจกรรมต่าง ๆ
4. นครสวรรค์ อุทัยธานี มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในจังหวัดใกล้เคียง ในภาคกลางและภาคเหนือ
5. ราชบุรี มีศักยภาพการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม กิจกรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับกลุ่มเมืองหลักกรุงเทพฯปริมณฑล กาญจนบุรี และพื้นที่เสริมหัวหิน ชะอำ

6. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่

6.1 ชัยภูมิ มีอุทยานแห่งชาติ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เชื่อมโยงกับเมืองหลัก นครราชสีมา

6.2 ร้อยเอ็ด มหาสารคาม มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เชื่อมโยงกับกลุ่มพื้นที่อีสานตอนกลาง การส่งเสริมศักยภาพในด้านการเป็นแหล่งหัตถกรรมอีสาน และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวขอนแก่น มุกดาหาร และกาฬสินธุ์

6.3 นครพนม – สกลนคร เป็นพื้นที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และกิจกรรมในอีสานตอนบน และมีอุทยานแห่งชาติ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีศักยภาพต่อตลาดในประเทศสูง

6.4 เลย – หนองคาย มีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวธรรมชาติทั้งที่เป็นอุทยานแห่งชาติ แม่น้ำโขง ศาสนา และวัฒนธรรม สามารถเชื่อมโยงบกลุ่มเพชรบูรณ์ พิษณุโลก และกลุ่มอุดรธานี ขอนแก่น นครพนม

7. ภาคเหนือ ได้แก่

7.1 ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน มีศักยภาพทั้งในด้านแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวจากเมืองหลักเชียงใหม่

7.2 เพชรบูรณ์ มีการพัฒนาการคมนาคม เส้นทางคมนาคม มีศักยภาพการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม

7.3 ตาก แม้จะเป็นเมืองชายแดน แต่มีจุดเด่นและศักยภาพด้านการเป็นแหล่งธรรมชาติ ป่าเขา น้ำตก และสามารถพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมในเมือง รวมทั้งการท่องเที่ยวหมู่บ้าน (Village Tourism)

8. ภาคใต้ ได้แก่

8.1 นครศรีธรรมราช มีความพร้อมทั้งการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมประเพณี

8.2 ปัตตานี นอกจากเป็นพื้นที่ในกลุ่มท่องเที่ยวภาคใต้ตอนล่างแล้ว เป็นพื้นที่มีศักยภาพในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติด้วย

8.3 พังงา เป็นพื้นที่มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเสนอขายเป็นสินค้าใหม่ โดยเฉพาะบริเวณเขาหลัก ซึ่งเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวชายทะเล และอุทยานแห่งชาติ โดยควรมีการจัดทำแผน

ท่องเที่ยวเพื่อป้องกันมิให้เกิดการพัฒนาอย่างไร้ทิศทาง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544. หน้า 4-6)

กลุ่มพื้นที่เมืองหลักดังกล่าวข้างต้น เป็นกลุ่มพื้นที่ที่จะสามารถเป็นจุดศูนย์กลางในการเดินทางไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ใกล้เคียงได้ ทั้งพื้นที่ที่มีศักยภาพ พื้นที่ชายแดน เป็นการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ให้กับนักท่องเที่ยวที่ยังไม่เคยไปสัมผัส ได้รู้จักกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เพื่อผลในภายภาคหน้า อาจทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และกลับมาเที่ยวใหม่ซ้ำอีกครั้งก็ได้ หรืออาจเป็นความสนใจท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวเฉพาะ เช่น สนามกอล์ฟ จักรยานภูเขา ดำน้ำชมปะการัง ฯลฯ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในภาคเหนือในพื้นที่รับผิดชอบของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือเขต 3

ภาคเหนือเป็นแหล่งที่มีประชาชนที่มีอัธยาศัยไมตรีอ่อนโยน มีความโอบอ้อมอารี มีแหล่งอารยธรรมที่มีอายุยืนนาน เป็นแหล่งที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทั้งทางด้านธรรมชาติ โบราณสถาน กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เป็นสถานที่ที่มีภูมิประเทศสวยงามตามธรรมชาติที่เป็นภูเขา มีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย อาทิ วนอุทยานแห่งชาติจังหวัดสุโขทัย อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงจังหวัดพิษณุโลก

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยไม่น้อย นั่นก็คือ ประเพณีที่สืบทอดมาแต่โบราณกาล คือ ประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ ที่สุโขทัย เป็นต้น ภาคเหนือเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งทางด้าน ศิลปวัฒนธรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ และมาถึงปัจจุบันนี้ กลายเป็นการเพิ่มจุดเด่นให้แก่กิจกรรมประเพณีอันดีงามในภาคเหนือของประเทศไทย

หน่วยงานรัฐบาลมีการวางแผนทางด้านบทบาทการพัฒนา และขยายบทบาทให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมให้มากขึ้น แนวทางในการพัฒนาหลักของจังหวัดเชียงใหม่ จะมีการปรับปรุงการบริการพื้นฐานในเขตเมือง ได้แก่ โทรศัพท์ ประปา ไฟฟ้า ระบบระบายน้ำ ระบบป้องกันน้ำท่วม โครงข่ายถนน การจราจร ปรับปรุงชุมชนแออัด มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่ดี และบริการพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน และบรรยากาศดั้งเดิมอันเป็นเอกลักษณ์ของเมืองไว้ มีการส่งเสริมอุตสาหกรรม ด้านการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมแปรรูปในท้องถิ่น ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินของเมืองให้มีประสิทธิภาพ และไม่ส่งผลเสียต่อการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในภาคเหนือในพื้นที่รับผิดชอบของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือเขต 3 มีจำนวน 4 จังหวัดคือ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย และ จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งแต่ละจังหวัดมีสถานที่ท่องเที่ยวแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยว ตามธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น

แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น คือ สถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดจากการสร้างของมนุษย์ เช่น โบราณสถาน วัดวาอาราม พิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน อุทยานประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี ชุมชนโบราณ สวนสนุก รวมถึงชุมชนที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของตน

แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ คือ สถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เช่น น้ำตก ภูเขา ถ้ำ ลำธาร แม่น้ำ ทะเล หาดทราย ทะเลสาบ น้ำพุร้อน บ่อน้ำแร่ เกาะแก่ง เขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่า วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ สวนรุกขชาติ รวมทั้งซากดึกดำบรรพ์ เป็นต้น เป็นสถานที่ที่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวพักผ่อนได้ อาจมีทั้งภาครัฐบาล และเอกชนเป็นผู้รับผิดชอบก็ได้

จังหวัดพิษณุโลก

เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สร้างเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 15 สมัยขอมมีอำนาจปกครองแถบนี้ แต่เดิมมีชื่อเรียกว่า “เมืองสองแคว” เนื่องจากเมืองนี้ตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำน่าน และแม่น้ำแควน้อย (ที่ตั้งของวัดจุฬามณีในปัจจุบัน) ในสมัยสุโขทัย

ครั้งสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท ได้โปรดให้ย้ายเมืองสองแควมาตั้งอยู่ ณ ที่อยู่ปัจจุบัน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 1900 และยังคงเรียกว่าเมืองสองแควเรื่อยมา ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นพิษณุโลก

ในสมัยกรุงศรีอยุธยารัชกาลของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เมื่อครั้งที่เสด็จมาประทับ เมืองสองแควตั้งแต่ปี พ.ศ. 2006 จนถึงรัชกาลในปี พ.ศ. 2031 เมืองพิษณุโลกมีฐานะเป็นราชธานี แทนกรุงศรีอยุธยาจนถึง 25 ปี ในสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และเป็นเมืองลูกหลวง ซึ่ง กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาส่งมหาอุปราช หรือพระราชโอรสมาครองเมือง สมเด็จพระนเรศวร มหาราชก็พระราชสมภพ ณ เมืองนี้ และได้ทรงครองเมืองเช่นกัน ในสมัยรัตนโกสินทร์ พิษณุโลกยังคงเป็นเมืองเอกขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานครเรื่อยมา ครั้นถึงปี พ.ศ. 2437 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะเมืองพิษณุโลกขึ้นเป็นมณฑลเรียกว่า มณฑลพิษณุโลก ต่อมาเมื่อยกเลิกการปกครองแบบมณฑลแล้ว พิษณุโลกจึงมีฐานะเป็นจังหวัดเรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, มปป. หน้า 12)

สังคมวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือกลุ่มวัฒนธรรมสยาม เป็นกลุ่มวัฒนธรรมลุ่มน้ำ ใช้ภาษาไทยกลางแบ่งได้เป็น 3 สำเนียง คือ ภาษา

สำเนียงสุโขทัย ภาษาสำเนียงอยุธยา หรือสำเนียงกรุงเทพฯ และ ภาษาสำเนียงโคราช (อพยพเข้ามาช่วง พ.ศ. 2493-2500) กลุ่มสอง คือ กลุ่มวัฒนธรรมล้านช้างแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มวัฒนธรรมหลวงพระบาง กลุ่มวัฒนธรรมเวียงจันทน์ ซึ่งถูกกวาดต้อนเข้ามาช่วง พ.ศ. 2369-2375 เกิดจากกบฏเจ้าอนุวงศ์ และกลุ่มวัฒนธรรมอีสาน ถูกกวาดต้อนเข้ามาช่วง พ.ศ. 2298-2375 ช่วงปี พ.ศ. 2500-2518 ได้เข้ามาจับจองที่ดินทำกินในจังหวัดพิษณุโลก

จังหวัดพิษณุโลกอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 377 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 10,815.854 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศมีภูเขาและที่ราบสลับป่าไม้ในเขตตะวันออกนอกนั้นเป็นที่ราบลุ่มอยู่โดยทั่วไป และมีแม่น้ำสำคัญไหลผ่าน 2 สาย คือแม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า โรงเรียนการเมือง การทหาร สำนักอำนาจรัฐน้ำตกตาดฟ้า น้ำตกศรีพัชรินทร์ น้ำตกหมันแดง ล่องแก่งเรือยาลำน้ำเข็ก วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดจุฬามณี พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจันทวี เป็นต้น

ตาราง 3 สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลก

อำเภอ	แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ	แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น
เมือง	-	วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร , วัดอรัญญิก , วัดเจติยยอดทอง , วัดวิหารทอง , วัดจุฬามณี , ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช , พระราชวังจันทน์ , สระสองห้อง , พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจันทวี , กำแพงเมืองคู และเรือนแพ งานประเพณีประจำจังหวัด คือ งานประเพณีการแข่งขันเรือยาว
ชาติตระการ	อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อุทยานแห่งชาติน้ำตกชาติตระการ , วนอุทยานภูสอยดาว ลานป่าสน , น้ำตกสายทิพย์ และทุ่งดอกหงอนนาค	-
วังทอง (สถานที่ท่องเที่ยวบนถนนเส้นทางหลวงหมายเลข 12)	เขาสมอแครง , สวนรุกขชาติสุโกณทยาน (น้ำตกวังนกแอ่น) , น้ำตกแก่งซอง , น้ำตกปอย , อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง , น้ำตกแก่งโสภา , สะพานสลึง , ทุ่งแสลงหลวง ทุ่งโนนสน และทุ่งพญา	-

จังหวัดเพชรบูรณ์

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นเมืองเก่าสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี หรือในสมัยที่ขอมรุ่งเรืองในสุวรรณภูมิ เดิมมีชื่อ "เพชรบูร" และเดิมตั้งอยู่ที่เมืองศรีเทพ เมื่อขอมสิ้นอำนาจลงเมืองศรีเทพจึงร้างไป พอมาถึงในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ยกเมืองเพชรบูรณ์ขึ้นเป็นจังหวัด และมณฑลตามลำดับ จากนั้นในปี พ.ศ. 2459 ได้ยุบมณฑลเพชรบูรณ์ให้ไปขึ้นอยู่กับมณฑลพิษณุโลก จนได้กลายเป็นจังหวัดเพชรบูรณ์ถึงปัจจุบัน

ลักษณะของจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นพื้นที่ล้อมรอบด้วยภูเขาสูง และตรงกลางเป็นพื้นที่ราบทำให้มองดูคล้ายเป็นแอ่งกระทะ จึงทำให้เกิดความแตกต่างด้านวัฒนธรรม ซึ่งแบ่งได้เป็น กลุ่มแรก คือ กลุ่มวัฒนธรรมสยาม หรือกลุ่มวัฒนธรรมลุ่มน้ำ มีการสืบเนื่องมายาวนานนับแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมืองเพชรบูรณ์เคยเป็นหัวเมืองฝ่ายเหนือ กลุ่มคนพวกนี้ จะพูดภาษาไทยกลางสำเนียงถิ่นเพชรบูรณ์ และสำเนียงโคราช ส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนลุ่มแม่น้ำป่าสัก มีการละเล่นเพลงข่อย เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนไทยกลางลุ่มแม่น้ำป่าสัก กลุ่มสอง คือ กลุ่มวัฒนธรรมล้านช้าง แบบหลวงพระบาง เป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอหล่มเก่า และอำเภอหล่มสัก เป็นกลุ่มหัวเมืองลาวเก่าบนเทือกเขาเพชรบูรณ์ มีภาษาพูดและขนบธรรมเนียมคล้ายหลวงพระบาง กลุ่มนี้มีความผูกพันทางประวัติศาสตร์กับอาณาจักรล้านช้างที่หลวงพระบาง และเวียงจันทน์ ขณะที่กลุ่มเพชรบูรณ์มีความผูกพันด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์กับวัฒนธรรมสยามอยุธยา กลุ่มสาม คือ กลุ่มวัฒนธรรมอิสาน จัดเป็นกลุ่มลาวเวียงจันทน์ที่อพยพเข้ามาอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อพยพมาตามถนนสาย ชุมแพ หล่มสัก พิษณุโลก หรือตามเส้นทางสร้างถนนสายพหลโยธิน และมีตรภาพ จากการสร้างเส้นทางสายดังกล่าวทำให้เกิดการอพยพของกลุ่มคนอิสานเข้าสู่จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจำนวนมาก

จังหวัดเพชรบูรณ์มีพื้นที่ประกอบด้วยภูเขา ป่า และเนินมีลักษณะเป็นภูเขาล้อมรอบทั้งสี่ด้าน มีแม่น้ำสำคัญไหลผ่านคือ แม่น้ำป่าสัก มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 12,668.4 ตารางกิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 344 กิโลเมตร มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น เขาค้อ น้ำหนาว อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เขื่อนป่าแดง น้ำตกตาดหมอก ศาลหลักเมือง อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง ไร่ปีเ็น สถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่เสนอเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ของจังหวัดเพชรบูรณ์ คือ ภูทับเบิก เป็นสถานที่ที่มีความสวยงามมาก

ตาราง 4 สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบูรณ์

อำเภอ	แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ	แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น
เมือง	เขารัง , สวนรุกขชาติผาเมือง อ่างเก็บน้ำชลประทานห้วยป่าแดง น้ำ ตกตาดหมอก	วัดมหาธาตุ , วัดไตรภูมิ , วัดพระแก้ว วัด พระสิงห์ และวัดเสือ เสาหลักเมืองเพชรบูรณ์ บริษัท จุลใหม่ไทย จำกัด นอกจากนี้มีกิจ กรรมประเพณีประจำจังหวัดคือ งานมะขาม หวานและงานกาชาดจังหวัดเพชรบูรณ์ และงานประเพณีอุ้มพระดำน้ำ
เขาค้อ	อ่างเก็บน้ำรัตนัย และ น้ำตกศรีดิษฐ์	ไร่ บี เอ็น , เขาค้อ ประกอบด้วย อนุสาวรีย์ จีนฮ่อ , ฐานอิทธิ (พิพิธภัณฑสถานอาวุธ) , อนุสรณ์สถานผู้เสียสละ , เจดีย์พระบรม สารีริกธาตุเขาค้อ , หอสมุดนานาชาติเขาค้อ ค้อ , พระตำหนักเขาค้อ , สวนสัตว์เปิดเขาค้อ ค้อ และเนินมหัศจรรย์
หล่มสัก	ถ้ำฤาษีสถมบัติ , ลานหินแตก , ลานหิน ปุ่ม , ผาสูง , น้ำตกกรมเกล้า-ภราดร , น้ำตกศรีพัชรินทร์ , น้ำตกหมันแดง , น้ำตกผาลาด , น้ำตกตาด ฟ้า และธารพายุ (จุดชมวิว)	อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง , อุทยานแห่งชาติ ภูหินร่องกล้า , พิพิธภัณฑสถานการสู้รบ , สำนัก อำนาจรัฐ , โรงพยาบาลรัฐ , ลานอเนก ประสงค์ , สุสาน ทปท. , ที่หลบภัยทาง อากาศ และหมู่บ้านมวลงชน
หล่มเก่า	-	วัดนาทราย
น้ำหนาว	อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ประกอบ ด้วย ทุ่งหญ้ากวางวัง หรือ ทุ่งกวางวัง , ถ้ำ ผาหงษ์ , สวนสนบ้าน , สวนสนภูกุ่ม ข้าว , น้ำตกชำผักคาว , น้ำตกทราย แก้ว , น้ำตกทรายเงิน , น้ำตกเหวทราย , น้ำตกทรายทอง , ภูผาจิต , หนอง ปลาไหล , หนองน้ำขุ่น , น้ำตกตาด พราน , ผาล้อม , ผากอง , ถ้ำใหญ่น้ำ หนาว (ภูน้ำริน)	
หนองไผ่	-	สวนรุกขชาติซับชมพู
วิเชียรบุรี	-	ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
ศรีเทพ	-	อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

จังหวัดสุโขทัย

สุโขทัยเป็นดินแดนสุวรรณภูมิ เป็นราชธานีแห่งแรกของชนชาติไทย เดิมเป็นเมืองที่ขอมและชนชาติไทยได้สร้างขึ้น จนถึงปี พ.ศ. 1800 ในสมัยที่พ่อขุนบางกลางท่าวได้รวบรวมกำลังคนไทย พร้อมกับพ่อขุนผาเมืองเจ้าเมืองราด ได้รวมกันยกทัพเข้าไปตีเอาเมืองสุโขทัยจากขอมได้สำเร็จ จากนั้นก็ได้สถาปนาขึ้นเป็นราชวงศ์พระร่วง โดยมีพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พระปฐมกษัตริย์องค์แรก ได้ครอบครองราชอาณาจักรไทยและกรุงสุโขทัยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ต่อมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 ทรงโปรดฯ ให้ย้ายเมืองไปตั้งอยู่ที่บ้านธานีอยุธยาแม่น้ำยม ซึ่งห่างจากเมืองสุโขทัยเดิมประมาณ 12 กิโลเมตร จนได้ตั้งเป็นจังหวัดสุโขทัยถึงปัจจุบัน

ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของจังหวัดสุโขทัย แบ่งเป็น กลุ่มแรก คือ กลุ่มวัฒนธรรมสยาม หรือกลุ่มวัฒนธรรมลุ่มน้ำ มีภาษาพูดไทยกลางสำเนียงสุโขทัย และสำเนียงถิ่นสวรรคโลก อยู่บริเวณอำเภอสรีสัชนาลัย สวรรคโลก ศรีสำโรง เมืองสุโขทัย กงไกรลาส รวมถึงอำเภอสรีมาศด้วย กลุ่มสอง คือ กลุ่มวัฒนธรรมล้านช้างลาวพวน มีภาษาพูดลาวพวน อยู่ในตำบลหาดเสี้ยว อำเภอสรีสัชนาลัย และกระจายอยู่ในเขตลุ่มน้ำยมตอนเหนือของสวรรคโลกด้วย กลุ่มนี้ถูกกวาดต้อนมาจากภาวะสงครามโดยเฉพาะสงครามปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ ปี พ.ศ. 2369-2375 กลุ่มสาม คือ กลุ่มวัฒนธรรมล้านนา พูดภาษาไทย-ยวน หรือภาษาคำเมือง กระจายตัวอยู่ในอำเภอทุ่งเสลี่ยม และบางส่วนของอำเภอสรีสัชนาลัย กลุ่มสี่ คือ กลุ่มวัฒนธรรมอิสาน ส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ในอำเภอบ้านด่านลานหอย กลุ่มห้า คือ กลุ่มวัฒนธรรมย่อย คือ กลุ่มวัฒนธรรมไทยโคราช กระจายอยู่ทั่วไป เช่น อำเภอสรีนคร และกลุ่มวัฒนธรรมล้านช้างลาวโซ่ง ถูกกวาดต้อนมาในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก อพยพมาจากจังหวัดราชบุรี เพชรบุรี และสุพรรณบุรี กระจายตัวอยู่ในเขตอำเภอสรีนคร

จังหวัดสุโขทัยมีแม่น้ำยมไหลผ่าน มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 6,596.1 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 440 กิโลเมตร มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง อุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย ภายในอุทยานประกอบด้วย น้ำตกตาดเดือน ถ้ำธาราลันต์ น้ำตกห้วยทรายขาว น้ำตกตาดดาว ถ้ำค้างคาว มีเทศกาลงานประเพณีที่สำคัญคือ ประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ ที่มีชื่อเสียงดังไปทั่วโลก

ตาราง 5 สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัย

อำเภอ	แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ	แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น
เมืองสุโขทัย	-	ศาลพระแม่ย่า , อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย , พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง , แหล่งโบราณคดีเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัย (เตาทุเรียง) , วัดพระพายหลวง , วัดศรีชุม , วัดสะพานหิน , วัดเจดีย์สี่ห้อง , วัดเชตุพน , วัดช้างล้อม และวัดตระพังทองกลาง
คีรีมาศ	อุทยานแห่งชาติรามคำแหง (เขาหลวงจังหวัดสุโขทัย) ประกอบด้วย ยอดเขานารายณ์ , ยอดเขาพระแม่ย่า , ยอดเขาพระเจดีย์ , ประตูลิขิต , สวนลุ่มหรือสวนลุมพินีวัน , เบิกภัย , น้ำตกสายรุ้ง , น้ำตกกล้าเกลียว	-
ศรีสัชนาลัย	อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ประกอบด้วย วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ , วัดเขาพนมเพลิง , วัดเขาสวรรณคีรี , วัดช้างล้อม , วัดเจดีย์เจ็ดแถว , วัดสวนแก้วอุทยานใหญ่ , วัดสวนแก้วอุทยานน้อย , วัดนางการเดินทาง	-
สวรรคโลก	-	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสวรรคโลก

จังหวัดอุตรดิตถ์

จังหวัดอุตรดิตถ์เดิมเป็นตำบลที่ขึ้นอยู่กับเมืองพิษณุเรียกกว่า "บางโพท่าอิฐ" ซึ่งมีพระยาพิษณุตบหักเป็นเจ้าผู้ครองเมือง ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บางโพท่าอิฐซึ่งเป็นตำบลที่อยู่ใกล้ริมฝั่งแม่น้ำน่าน มีความเจริญในการทำการค้า การขนส่งสินค้า และมีราษฎรมาอยู่กันอย่างหนาแน่น พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกฐานะตำบลบางโพท่าอิฐเป็นเมืองเรียกว่า "เมืองอุตรดิตถ์" และยังคงทรงโปรดฯ ให้รวมเมืองอุตรดิตถ์กับเมืองพิษณุเข้าด้วยกัน แล้ว

มากขึ้นกับมณฑลพิษณุโลก แต่ครั้งต่อมาเมืองอุตรดิตถ์เป็นเมืองที่มีประชากรเพิ่มมากขึ้นได้เปลี่ยน
กลายมาเป็นจังหวัดอุตรดิตถ์จนปัจจุบันนี้

จังหวัดอุตรดิตถ์มีลักษณะกลุ่มวัฒนธรรม แบ่งได้เป็นกลุ่ม กลุ่มแรก คือ กลุ่มวัฒนธรรม
สยาม หรือกลุ่มวัฒนธรรมลุ่มน้ำ ใช้ภาษาไทยกลางมี 2 สำเนียงคือ ภาษาสำเนียงสุโขทัย ภาษา
สำเนียงอยุธยา หรือกรุงเทพฯ กลุ่มสอง คือ กลุ่มวัฒนธรรมล้านนา ส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนท่าปลา
อำเภอลับแล บางส่วนอยู่ในอำเภอเมือง และอำเภอทองแสนขัน กลุ่มสาม คือ กลุ่มวัฒนธรรมล้าน
ช้าง ส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ทางอำเภอทองแสนขัน น้ำปาด และกิ่งอำเภอบ้านโคก เป็นต้น

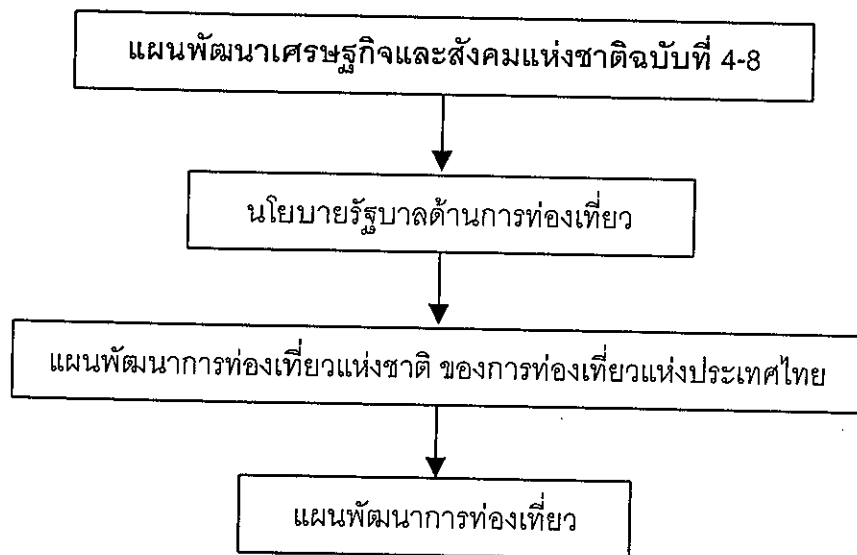
จังหวัดอุตรดิตถ์มีแม่น้ำที่สำคัญไหลผ่าน คือแม่น้ำน่าน ซึ่งมีความยาว 160 กิโลเมตร พื้น
ที่มีจำนวน 7,838.6 ตารางกิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพฯประมาณ 544 กิโลเมตร มีสถานที่ท่องเที่ยวที่
น่าสนใจ เช่น วิหารวัดพระแท่นศิลาอาสน์ พิพิธภัณฑิ์พระยาพิชัยดาบหัก มังงานประเพณีท้องถิ่น
เช่น งานพระยาพิชัยดาบหัก และงานกาชาด งานนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ เป็นต้น

ตาราง 6 สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุตรดิตถ์

อำเภอ	แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ	แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น
เมือง		วัดธรรมาธิปไตย หลวงพ่อเพชรวัดท่า ถนน , วัดใหญ่ท่าเสา , อนุสาวรีย์พระยา พิชัยดาบหัก , หอวัฒนธรรมจังหวัด อุตรดิตถ์ , จิตรกรรมฝาผนังวัดกลาง และ วัดพระฝาง
พิชัย	-	เมืองพิชัย , วัดเอกรา และบ้านห้วยคา
ลับแล	หนองพระแล , น้ำตกแม่พูล	อนุสาวรีย์พระศรีพนมมาศ , วัดพระบรม ธาตุทุ่งยั้ง , วัดพระยืนพุทธบาทยุคล , วัด พระแท่นศิลา , วัดดอนสัก , วัดเจดีย์คีรี วิหาร , อนุสาวรีย์เจ้าฟ้าฮ่ามกุมาร และเวียง เจ้าเงาะ
น้ำปาด	วนอุทยานสักใหญ่	-
ท่าปลา	เขื่อนสิริกิติ์	-
ทองแสนขัน	ถ้ำดิน	ป่อเหล็กน้ำพี้

การพัฒนาการท่องเที่ยวตามนโยบายการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3

นโยบายการท่องเที่ยวในภาคเหนือ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3 มีการดำเนินงานเหมือนกับการดำเนินนโยบายในภูมิภาคอื่น ๆ การดำเนินงานตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3 มีหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดต่าง ๆ ตามภูมิภาค การดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3 ได้รับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวมาจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้รับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวมาจากรัฐบาล ได้มีการประชุมเพื่อพิจารณาวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละ 5 ปี ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก มีลักษณะการวางแผนดังนี้

ภาพ 2 แสดงการดำเนินนโยบายตามขั้นตอนการวางแผนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

หน่วยงานรัฐบาลได้มีการประชุมวางแผนเพื่อให้ได้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติโดยแผนพัฒนาฉบับแรกเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2505-2509 แผนที่ได้มีการบรรจุเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้เริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เมื่อภาครัฐบาลได้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในฉบับที่ 4 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ได้ดำเนินนโยบายต่อโดยการวางแผนกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยว 5 ปี โดยยึดนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติเป็นหลัก เมื่อกำหนดเป็นแผนพัฒนาการท่องเที่ยว 5 ปี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนดแผนงานรายปี และโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของแต่ละภูมิภาค โดยได้จัดให้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่มีสำนักงานสาขาของการท่องเที่ยวแต่ละแห่งรับนโยบายมาจัดการดำเนินการพัฒนาต่อไป

สำหรับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3 ได้ดำเนินการจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2527 (มีระยะเวลาการจัดตั้งถึงปัจจุบันประมาณ 19-20 ปี) มีสำนักงานตั้งอยู่ที่ 209/7-8 ศูนย์การค้าสุรสีห์ ถนนบรมไตรโลกนาถ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีหน้าที่ในการดำเนินงานด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (ปัจจุบันงานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้โอนย้ายไปสู่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็นผลสืบเนื่องจากการที่มีการปฏิรูประบบราชการแผ่นดินเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2545 ภายใต้การนำของรัฐบาล ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ให้มีกระทรวงเกิดขึ้นใหม่ คือกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาดังกล่าว งานพัฒนาและกับดูแล ต้องถ่ายโอนไปขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ 4 จังหวัด คือ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์

การกำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ในแผนแรกได้กำหนดนโยบายไว้ดังต่อไปนี้

1. แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2520-2524) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือไว้ในแผนที่ 1 โดยดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ไว้ดังนี้ คือ
 - 1.1 ให้การท่องเที่ยวไทยมีอัตราการเติบโตที่เหมาะสม
 - 1.2 พัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์จากสิ่งดึงดูดใจของประเทศไทยให้มากที่สุด
 - 1.3 จัดทำโครงการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเพื่อเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจไทย
 - 1.4 จัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการเดินทางในท้องถิ่นต่าง ๆ และจัดแหล่งนันทนาการสำหรับคนไทย และส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและคนพื้นเมือง
 - 1.5 ให้มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจ โดยการเพิ่มการจ้างงานการขยายตัวของศิลปหัตถกรรม การออกเงินตราต่างประเทศ และการเพิ่มรายได้จากเงินตราต่างประเทศ
 - 1.6 พยายามบรรลุเป้าหมายข้างต้น โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, มปป. หน้า 83)

จากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติข้างต้นทำให้ทราบว่าเป็นการเน้นในด้านของการตลาดโดยดึงดูดขายจากสิ่งดึงดูดใจของประเทศให้มากที่สุดและเป็นการเน้นในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีไทย เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยในปี พ.ศ. 2523 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ประกาศให้เป็น "ปีส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย" การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดงานแสดงศิลปวัฒนธรรมระหว่างภาคขึ้นในภาคต่าง ๆ ของประเทศ ด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ นิทรรศการออกเรือนจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง ผลที่ได้รับจากการจัดงานดังกล่าว ได้รับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากความสำเร็จในการจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้มีการจัดงานในลักษณะเดียวกันขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยการผนวกเข้ากับงานเทศกาลประเพณีประจำปีของจังหวัดนั้น ๆ โดยใช้ชื่อในการจัดงานใหม่ว่า "งานแสดงศิลปวัฒนธรรมระหว่างภาค" ขึ้น

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 นี้ ยังไม่ได้มีการก่อตั้งสำนักงานการท่องเที่ยวขึ้น สำหรับในจังหวัดพิษณุโลก ก็ได้ถูกกำหนดให้อยู่ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเฉพาะพื้นที่ขึ้น คือใน พ.ศ. 2524 ได้กำหนดให้จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดสุโขทัยเป็นพื้นที่ที่อยู่ในแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย ได้จัดให้มีการศึกษาพื้นที่สำรวจแหล่งทรัพยากร พบว่ามีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ถือได้ว่าเป็นอุปทานสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอย่างสูง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3 จึงได้ทำการประชาสัมพันธ์ มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐบาลที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น กรมป่าไม้ กรมศิลปากร สำนักงานจังหวัด เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดสุโขทัย เป็นที่รู้จัก เพื่อสร้างอุปสงค์ทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเดินทางมา เพื่อผลประโยชน์อันมหาศาลของประชาชนในท้องถิ่นที่มีแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยว

จากตารางเป็นการแสดงให้เห็นว่าเมื่อสินค้าที่ทำรายได้ให้กับประเทศ มีรายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแสดงว่าจังหวัดที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องได้รับประโยชน์ในทางเศรษฐกิจสร้างรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น อาจกล่าวได้ว่าจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุดรดิตถ์ ในภาคเหนือประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวย่อมได้รับประโยชน์ดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ในทางเศรษฐกิจ แล้วการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกไปในสถานที่ท่องเที่ยว ประชาชนก็ย่อมได้รับจากการสร้างสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ฯ ถือได้ว่าเป็นการยกระดับมาตรฐานการครองชีพแก่ประชาชนในแหล่งที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวด้วย

ตาราง 7 เปรียบเทียบรายได้จากการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการส่งออกสินค้าหลักที่สำคัญ (หน่วย : ล้านบาท)

ปี	การท่องเที่ยว	ข้าว	ผลิตภัณฑ์ สิ่งทอ	มัน สำปะหลัง	ยาง	ข้าวโพด	น้ำตาล
2519	3,990	8,603	3,999	7,527	5,297	5,676	6,843
2520	4,607	13,382	4,594	7,720	6,164	3,345	7,445
2521	8,894	10,424	6,866	10,892	8,030	4,275	3,970
2522	11,232	15,592	8,795	9,819	12,351	5,644	4,797
2523	17,765	19,508	9,643	14,887	12,351	7,299	2,975
2524	21,455	26,366	12,570	16,446	10,841	8,349	9,572
2525	23,879	22,510	14,005	19,752	9,490	8,330	12,932
2526	25,050	20,157	14,351	15,387	11,787	8,486	6,338
2527	27,317	25,932	19,155	16,600	13,004	10,147	5,222
2528	31,768	22,524	23,578	14,969	13,567	7,700	6,247

ที่มา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529. หน้า 2-2)

2. แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2525-2529)
 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือไว้ในแผนที่ 2
 โดยดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 คือ ได้ส่งเสริมให้มีการ
 ท่องเที่ยวภายในประเทศมากยิ่งขึ้น เพื่อป้องกันการสูญเสียเงินตราออกนอกประเทศและเพื่อสร้าง
 ความรู้สึกหวงแหนในศิลปวัฒนธรรมประเพณีเก่า ๆ ของไทย ความเป็นคนไทย อนุรักษ์ทรัพยากร
 การท่องเที่ยวให้คงอยู่ตลอดไป คนไทยนิยมท่องเที่ยวมากขึ้น แต่การไปเที่ยว การเสนอขาย
 โปรแกรมการท่องเที่ยวมักจะซ้ำ ๆ กับแหล่งท่องเที่ยวเดิม อยู่ในที่จำกัดไม่กี่แห่ง จึงจำเป็นต้องจัด
 เส้นทางพานำเที่ยวใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
 ไทยจึงได้ทำการศึกษาในเรื่องเส้นทางท่องเที่ยวโดยมีชื่อโครงการว่า "การพัฒนาโครงข่ายและ
 แบบแผนการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ" โดยเริ่มศึกษาเส้นทางภาคเหนือ และภาคใต้ก่อน
 เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดนำเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เริ่มมีการจัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยว สุขุขทัย
 พิษณุโลก กำแพงเพชร และตาก จัดทำโดยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเริ่ม

ดำเนินการตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2525 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2526. หน้า 35) จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดสุโขทัย ได้มีการศึกษาสภาพการต่าง ๆ เพื่อให้มีความเหมาะสมในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในสถานที่ของจังหวัด ผลที่ตามมา ก็คือเป็นการสร้างประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ คือการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น และการได้รับจากผลพลอยได้ในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภคในท้องถิ่น ทูรกันดารที่อยู่ในแหล่งที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยว ถือได้ว่าเป็นการยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชน เกิดผลพลอยได้ทำให้แผนการพัฒนาประเทศของภาครัฐบาลบรรลุผลสำเร็จไป อีกประการหนึ่ง

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ซึ่งเป็นแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่ถูกรรจไว้เป็นแผนที่สองนี้ หน่วยงานภาครัฐบาลได้มีการเปิดเส้นทางหลวงในภาคเหนือ คือ เส้นทางสาย พิษณุโลก - อุตรดิตถ์ - แพร่ - น่าน และไปถึงเชียงใหม่ ทำให้การเดินทางมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกไม่เสียเวลาที่หมดไปกับการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการสร้างแรงดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวในภาคเหนือได้อีกทางหนึ่ง ประกอบกับการก่อสร้างร้ายภายในประเทศสงบลงมาก นักท่องเที่ยวจึงมีความรู้สึกปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้รับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวมา กำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2526 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มีการจัดทัศนศึกษาและส่งเสริมการขาย ด้านผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวสาขาต่าง ๆ เช่น โรงแรม บริษัทนำเที่ยว ก็ได้มีโอกาสในการพบปะพูดคุยกันเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยว และได้มีการกำหนดราคาและบริการ ให้อยู่ในระดับมาตรฐานเดียวกัน ก่อให้เกิดผลดีกับนักท่องเที่ยว และยังปรับปรุงมาตรฐานด้านการบริการให้มีระดับที่ดีขึ้นอีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2525 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดงาน “เฉลิมฉลองกรุงเทพฯ 200 ปี” สร้างแรงดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในประเทศไทย มากยิ่งขึ้น ได้มีการจัดการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวให้ชาวต่างชาติได้รับชม เพื่อให้มีการเพิ่มจำนวนวันท่องเที่ยว ของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ให้ได้มาท่องเที่ยวในภูมิภาคต่าง ๆ ใน พ.ศ. 2525 นี้มีรายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากเป็นอันดับหนึ่ง (ดังตาราง 2 เปรียบเทียบรายได้จากการท่องเที่ยวกับการส่งออกสินค้าหลักที่สำคัญ) เป็นผลเนื่องมาจากการรณรงค์ในการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย แต่การประเมินรายได้ของภาครัฐบาลพบว่ารัฐบาลประสบปัญหารายได้ตกต่ำ

มาก ใน พ.ศ. 2526-2527 ภาวะเศรษฐกิจเริ่มดีขึ้นบ้างแล้ว แต่อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า รายได้ที่รัฐบาลได้รับส่วนใหญ่นั้นมาจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

สำหรับการท่องเที่ยวในภาคเหนือ ในจังหวัดพิษณุโลกได้จัดให้มีการประเมินผลการจัดงาน แสดงศิลปวัฒนธรรมระหว่างภาคครั้งที่ 5 พิษณุโลก และได้มีการจัดโครงการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวในภาคเหนือ ที่จังหวัดพิษณุโลกด้วย ในการอบรมครั้งนี้มีผู้เข้าอบรมเป็นจำนวนมากถึง 104 คน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2526. หน้า 36) เป็นการแสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อประชาชนในท้องถิ่นของจังหวัดพิษณุโลก การอบรมนี้เป็นการบ่งบอกว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเริ่มมีการขยายตัว ประชาชนเริ่มให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น มีความตื่นตัวที่จะยกระดับมาตรฐานการบริการของท้องถิ่นที่อยู่อาศัย

3. แผนการพัฒนากการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2530-2534) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดแผนพัฒนากการท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือไว้ในแผนที่ 3 โดยดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 การท่องเที่ยว แห่งประเทศไทยได้จัดให้มี "โครงการปีท่องเที่ยวไทย พ.ศ.2530" และ "ปีศิลปหัตถกรรมไทย พ.ศ. 2531-2532" เป็นปีที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำรายได้สูงเป็นอันดับหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าออกชนิดอื่น ๆ เนื่องจากมีการรณรงค์การท่องเที่ยวให้มีการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และส่งเสริมให้คนไทยท่องเที่ยวในประเทศมากยิ่งขึ้น อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยวมีความคึกคักมากยิ่งขึ้น

การพัฒนากการท่องเที่ยวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 นี้ จังหวัดพิษณุโลกยังไม่ได้รับการพิจารณาจากนักท่องเที่ยวให้เป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว จังหวัดพิษณุโลกเป็นแค่เพียงทางผ่านไปจังหวัดเชียงใหม่ การพัฒนากการท่องเที่ยวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 6 นี้ การพัฒนาภาคและเมืองยังคงมุ่งเน้นการพัฒนาเมืองหลักต่อจาก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 รวมทั้งการพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่างๆ ภายใต้กรอบนโยบายหลัก 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การกระจายความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาค
2. เสริมสร้างฐานเศรษฐกิจและการจ้างงานในเขตเมือง เพื่อช่วยสนับสนุนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการได้อย่างเป็นระบบ

3. เสริมสร้างและปรับปรุงบริการพื้นฐานในเขตเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ให้มีประสิทธิภาพ และมีบริการพอที่จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถ และการแข่งขันทางการค้ากับต่างประเทศให้ดีขึ้น

4. ลดบทบาทในการลงทุนของรัฐบาลเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านงบประมาณแผ่นดิน โดยการให้ระบบเงินกู้กำลังที่จะระดมทุนและแบ่งภาระการลงทุนขยายบริการพื้นฐานในเขตเมืองให้แก่ส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชนในสัดส่วนที่เหมาะสม (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529. หน้า 3-17)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 นี้ จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดสุโขทัย ได้รับการเสนอให้เป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยว ต่อมา สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เสนอให้จังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลาง โดยมีจังหวัดสุโขทัย ตาก และจังหวัดกำแพงเพชรเป็นจังหวัดในกลุ่มท่องเที่ยว (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529. หน้า 3-13) พื้นที่เมืองหลักที่จะพัฒนาต่อจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 คือ จังหวัดพิษณุโลก มีเป้าหมายพัฒนาระบบเมืองให้เป็นฐานเศรษฐกิจที่สามารถรองรับการกระจายกิจกรรมการจ้างงาน การบริหารงานพัฒนาออกจากส่วนกลางให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาชนบทในแต่ละภาค

สำหรับเมืองพิษณุโลกมีการกำหนดบทบาทในการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. ได้รับบทบาทในการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการค้า และบริการของภาคเหนือตอนล่าง และพัฒนาให้เป็นฐานส่งกำลังบำรุงสำหรับแหล่งน้ำมันสิริกิตที่ลานกระบือ

2. แนวทางการพัฒนาหลัก ประกอบด้วย

2.1 ปรับปรุงบริการพื้นฐานในเขตเมืองสำคัญ คือประปา โทรศัพท์ ไฟฟ้าโครงข่ายถนนระบบระบายน้ำและชุมชนแออัด

2.2 ส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปวัตถุดิบในท้องถิ่น อุตสาหกรรมบริการ และอุตสาหกรรมที่มีความต้องการสูง เช่น วัสดุก่อสร้าง เครื่องจักร และอุปกรณ์การเกษตร

จังหวัดพิษณุโลกเป็นกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และธรรมชาติแม้ว่ามีความพร้อมพอสมควร ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานหลัก และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่มีแรงดึงดูดสูง ดังนั้นในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวนี้ ความต้องการพัฒนาพื้นที่ส่วนใหญ่จะเน้นหนักที่แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และโครงสร้างพื้นฐานในอุทยานแห่งชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติชาติตระการ อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 มีการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวไว้ในหนังสือเรื่องการศึกษาความเหมาะสมแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชียงใหม่ และภาคเหนือตอนล่าง รายงานหลักเล่มที่ 1 โดยการจัดทำของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529. หน้า 3-6) สำหรับจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดตาก จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดอุตรดิตถ์ ว่ามีแรงดึงดูดใจ มีคุณค่าในตัวของแหล่งท่องเที่ยวสูง มีความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ด้านการขนส่งในระดับปานกลาง การพัฒนาเมืองที่มีความสามารถในการให้บริการที่หลากหลายอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านโครงสร้างพื้นฐานเกี่ยวกับการการสื่อสารคมนาคม และธุรกิจบริการทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง สามารถสรุปได้ว่าสำหรับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3 นั้นมีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้สูง และด้านสาธารณูปโภคเพียงพอ แต่ในด้านอื่น ๆ คือการคมนาคมขนส่ง บริการทางการท่องเที่ยวมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

ในปี พ.ศ. 2534 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ทำการตรวจสอบสภาพฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาสาธารณูปโภค การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวทั่วทุกภาคของประเทศ มีโครงการการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นแผนงานรวมโดยใช้งบประมาณเพื่อพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวจากกองทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจพื้นทะเล แห่งประเทศญี่ปุ่น และในปีเดียวกันนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยดำเนินการและใช้งบประมาณรัฐบาลดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งเอง

ในปี พ.ศ. 2534 องค์การยูเนสโก ได้ยกย่องแหล่งมรดกของไทยว่ามีคุณค่า สมควรเป็นมรดกโลกถึง 3 แห่ง ที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3 คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ภายในอุทยานประวัติศาสตร์ทั้ง 2 แห่ง มีความน่าสนใจและประกอบไปด้วยสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ดังต่อไปนี้

1. อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย (เมืองเก่าสุโขทัย) อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดสุโขทัยตามทางหลวงแผ่นดินสายสุโขทัย-ตาก ทางหลวงหมายเลข 12 ไปทางทิศตะวันตก 12 กิโลเมตร ถนนหลวงตัดผ่านกลางเมืองจากตะวันออกไปตะวันตก เมื่อผ่านเข้าเขตเมืองเก่าจะแลเห็นยอดพระเจดีย์แบบต่างๆ อันสง่างามและวิหารอันศักดิ์สิทธิ์ กำแพงเมืองสุโขทัยตั้งอยู่ตำบลเมืองเก่า เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เป็นกำแพงพูนดิน 3 ชั้น โดยการขุดเอาดินชั้นมาถมเป็นกำแพงและพื้นดินที่ขุดขึ้นยังเป็นคูน้ำไว้ใช้สอยและเป็นกำแพงน้ำชั้นอีก 2 ชั้น กำแพงด้านทิศเหนือจดทิศใต้ยาว 2,000 เมตร

ด้านทิศตะวันตกยาว 1,600 เมตร มีประตูเมือง 4 ประตู ด้านเหนือเรียกว่า “ประตูศาลหลวง” ด้านใต้เรียกว่า “ประตูนะโม” ด้านทิศตะวันออกเรียกว่า “ประตูกำแพงหัก” ด้านทิศตะวันตกเรียกว่า “ประตูอ้อ” ภายนอกกำแพงเมืองในรัศมี 5 กิโลเมตร มีโบราณสถานประมาณ 70 แห่ง สร้างขึ้นไว้ในพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ ได้รับการบูรณะซ่อมแซมโดยกรมศิลปากร ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยมีสถานที่ที่น่าสนใจดังนี้

1.1 วัดมหาธาตุ เป็นวัดใหญ่อยู่กลางเมือง สร้างสมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ มีพระเจดีย์ต่างๆ รวมถึง 200 องค์ นับเป็นวัดสำคัญประจำกรุงสุโขทัย มีพระเจดีย์มหาธาตุ ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ศิลปะแบบสุโขทัยแท้ตั้งเป็นเจดีย์ประธาน ล้อมรอบด้วยเจดีย์ 8 องค์ บนฐานเดียวกัน คือปราสาทศิลาแลงตั้งอยู่ที่ทิศทั้ง 4 และเจดีย์แบบศรีวิชัยผสมลังกาคือก่อด้วยอิฐอยู่ที่มุม ด้านตะวันออกบนเจดีย์ประธานมีวิหารขนาดใหญ่ก่อด้วยศิลาแลง มีแท่นซึ่งเคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำริดที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย คือ พระศรีศากยมุนี ปัจจุบันได้รับการเคลื่อนย้ายไปอยู่ที่วัดสุทัศน์ฯ กรุงเทพฯ ที่ด้านเหนือและด้าน

ใต้เจดีย์มหาธาตุมีพระพุทธรูปยืนภายในซุ้มพระ เรียกว่า “พระอัฐสุวรรศ” ด้านใต้ยังพบแท่นหินเรียกว่า “ขอมดำดิน” อีกด้วย

1.2 ศาลตาผาแดง เป็นศาสนสถานตามคติศาสนาฮินดู ก่อด้วยศิลาแลง ส่วนยอดหักพังลงหมด รูปแบบทางสถาปัตยกรรม และประติมากรรมศิลปะที่เป็นรูปเคารพเปรียบเทียบกับศิลปะในสมัยนครวัด (ราว พ.ศ. 1650-1720) จัดเป็นโบราณสถานที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในเมืองสุโขทัย

1.3 เนินปราสาทพระร่วง หรือเขตพระราชวัง ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของวัดมหาธาตุ เป็นซากอาคารก่อด้วยอิฐ ชูคแต่บูรณะแล้ว มีฐานบัวโดยรอบทำด้วยปูนปั้น สันนิษฐานว่าเนินแห่งนี้คือที่ตั้งของพระที่นั่งหรือปราสาทที่ประทับของกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงที่ครองกรุงสุโขทัยในกาลก่อน แต่องค์ปราสาทหาขึ้นดีไม่ได้แล้ว เพราะคงจะสร้างด้วยเครื่องไม้ เดียวนี้มีแต่ซากกระเบื้องมุงหลังคากระจัดกระจายทั่วไป ณ เนินปราสาทแห่งนี้เองที่ได้ค้นพบศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงและพระแท่นมนังคศิลา

1.4 วัดตระพังเงิน (คำว่า “ตระพัง” หมายถึง สระน้ำ หรือหนองน้ำ) เป็นโบราณสถานสำคัญตั้งอยู่บริเวณขอบตระพังเงินด้านทิศตะวันตก มีเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ หรือดอกบัวตูมเป็นประธาน บริเวณเรือนธาตุจะมีชั้นประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นประทับยืนทั้ง 4 ทิศ ด้านหน้าเป็นวิหาร 7 ห้อง ฐานและเสาก่อด้วยศิลาแลง ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย

บริเวณตรงกลางตระพังเป็นเกาะขนาดเล็ก เป็นที่ตั้งของพระอุโบสถ บริเวณตระพังจะมีดอกบัวขึ้น อยู่รอบสระสวยงามมาก

1.5 พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2518 ตั้งอยู่ริมถนนจรดวิถีถ่องทางทิศเหนือของวัดมหาธาตุ ลักษณะพระบรมรูปพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นพระบรมรูปหล่อด้วยโลหะทองเหลืองผสมทองแดงรมดำ ขนาด 2 เท่าขององค์จริง สูง 3 เมตร ประทับนั่งห้อยพระบาทบนพระแท่นมณีคศิลาบาตร พระหัตถ์ขวาถือคัมภีร์ พระหัตถ์ซ้ายอยู่ในท่าทรงสั่งสอนประชาชน พระแท่นด้านซ้ายมีพานวางพระขรรค์ไว้ข้างๆ ลักษณะพระพักตร์เหมือนอย่างพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยตอนต้น ถ้ายทอดความรู้สึกว่า พ่อขุนรามคำแหงมหาราชมีน้ำพระทัยเมตตากรุณา ยุติธรรมและเรียบง่าย ที่ด้านข้างมีภาพแผ่นจำหลักจารึกเหตุการณ์เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระองค์ตามที่อ้างถึงในจารึกสุโขทัย

2. อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ตั้งอยู่ที่ตำบลเมืองเก่า อำเภอศรีสัชนาลัย บนฝั่งขวาของแม่น้ำยม เดิมชื่อว่า "เมืองเซียง" เปลี่ยนชื่อเป็น "ศรีสัชนาลัย" ในสมัยกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงขึ้นครองกรุงสุโขทัย และได้สร้างเมืองขึ้นใหม่เป็นศูนย์กลางการปกครองแทนเซียง ในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์มีโบราณสถานและโบราณวัตถุอยู่มากมาย สำรวจค้นพบแล้ว 134 แห่ง ที่สำคัญๆ ก็ได้แก่

2.1 วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ หรือวัดพระบรมธาตุเมืองเซียง หรือวัดพระปรางค์ตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองเก่าศรีสัชนาลัย ลงไปทางด้านใต้ประมาณ 3 กิโลเมตร สิ่งสำคัญภายในวัด มีพระปรางค์องค์ใหญ่ก่อด้วยศิลาแลง ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้าง 22.50 เมตร ด้านหน้าพระปรางค์มีบันไดขึ้นไปสู่ซุ้มประตูเข้าองค์ปรางค์ ซึ่งมีพระปรางค์องค์เล็กตั้งอยู่กลางห้องเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

2.2 วัดเขาพนมเพลิง ตั้งอยู่บนยอดเขาลูกเตี้ยๆ ของเมืองเก่าศรีสัชนาลัย สิ่งที่สำคัญของวัดนี้อยู่ที่ตัวพระเจดีย์ศิลาแลง และวิหารใหญ่ด้านหน้า ด้านหลังของเจดีย์มีมณฑปเล็กๆ หลังหนึ่งตั้งอยู่ ที่วิหารมีเสาศิลาแลงและพระพุทธรูปซึ่งตั้งเป็นประธานแต่ได้ชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา พระประธานในวิหารประทับหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย สร้างด้วยศิลาแลงเป็นชั้นๆ นำมาต่อกัน และตกแต่งพอกปูนภายนอกอีกทีหนึ่ง

2.3 วัดเขาสุวรรณคีรี อยู่ทางทิศตะวันตก ห่างจากยอดเขาพนมเพลิง 200 เมตร และมีความสูงกว่ายอดเขาพนมเพลิงเล็กน้อย เป็นที่ตั้งของพระเจดีย์ที่มีรูปเป็นองค์ระฆังคว่ำใหญ่โตและสูงมาก ฐานของเจดีย์ทำสูงขึ้นไปถึง 5 ชั้น มีบันไดศิลาแลงเตี้ยๆ สำหรับเดินขึ้นไปบริเวณฐานของเจดีย์ ที่ด้านหลังของเจดีย์ใหญ่มีวิหารน้อยและเจดีย์ขนาดเล็กๆ และตรงกำแพงแก้วชั้นในทิศตะวัน

ตกเฉียงใต้ มีรูปยักษ์ปูนปั้นขนาดใหญ่ และรูปสิงห์ รูปปูนปั้นเหล่านี้ชำรุดและล้มอยู่กับพื้นดิน ลักษณะของรูปยักษ์คล้ายรูปยักษ์วัดช้างล้อมมาก สันนิษฐานว่า พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงสร้างวัดนี้

2.4 วัดช้างล้อม อยู่ในเขตตัวเมืองศรีสัชนาลัย เป็นวัดสำคัญของเมือง มีเจดีย์ทรงลังกาองค์ใหญ่เป็นหลักของวัด ที่ฐานเจดีย์มีช้างปูนปั้นยืนหันหลังชนผนังเจดีย์อยู่โดยรอบ จำนวน 39 เชือก และช้างที่อยู่ตามมุมเจดีย์ทั้ง 4 ทิศ ตกแต่งเป็นช้างทรงเครื่องตัวใหญ่สวยงามกว่าช้างเชือกอื่นๆ โดยรอบเห็นฐานเจดีย์จะมีซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยทุกซุ้ม

2.5 วัดเจดีย์เจ็ดแถว วัดเจดีย์เจ็ดแถวนี้ นับว่ามีความสวยงามมากกว่าวัดอื่นในเมืองสุโขทัย เพราะมีเจดีย์แบบต่างๆ กันมากมายเป็นศิลปะสุโขทัยแท้ก็มี เป็นศิลปะแบบศรีวิชัยผสมสุโขทัยก็มี นอกจากนี้ภายในเจดีย์บางองค์ยังมีภาพเขียนผนังอีกด้วย แต่ในปัจจุบันลบเลือนไปเกือบหมดแล้ว

2.6 วัดสวนแก้วอุทยานใหญ่ อยู่ห่างจากวัดเจดีย์เจ็ดแถวนัก มีกำแพงศิลาแลงล้อมรอบ สิ่งสำคัญของวัดนี้ก็คือ เจดีย์ทรงลังกา ที่ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ทำให้ดูแปลกตากว่าเจดีย์ทรงลังกาวัดอื่นๆ

2.7 วัดสวนแก้วอุทยานน้อย หรือที่เรียกกันอีกชื่อว่า วัดสระแก้ว มีพระเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์เป็นหลักของวัด ด้านหน้าของซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูป ทางด้านทิศตะวันตกมีสระน้ำอยู่สระหนึ่งทำให้สันนิษฐานว่าวัดนี้คือ วัดแก้วราชประดิษฐานที่มีกล่าวถึงในพงศาวดารเหนือนั่นเอง

2.8 วัดนางพญา เป็นวัดที่มีลวดลายปูนปั้นงดงามมาก ปรากฏอยู่บนซากผนังวิหารด้านตะวันตกเฉียงเหนือซึ่งเป็นวิหารขนาดเล็กห้อง ภายในวิหารตามเสาทุกด้านมีเทพนมและลวดลายต่างๆ ทำด้วยสังคโลกไม่เคลือบ เจดีย์ของวัดก่อด้วยศิลาแลงสูงใหญ่ และมีสภาพสมบูรณ์รอบฐานเจดีย์ มีเสาโคมไฟโดยตลอด มีบันไดขึ้นไปบนเจดีย์

4. แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2535-2539) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือไว้ในแผนที่ 4 โดยดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 นี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดให้มีการประกาศงานส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ พ.ศ. 2537 เป็น "ปีส่งเสริมวัฒนธรรมไทย" ปี พ.ศ. 2538-2539 เป็นปีที่มีการจัด "งานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี" การส่งเสริมการท่องเที่ยวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 และแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับที่ 4 ไม่

บรรลุปเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ เนื่องจากมีเหตุการณ์ภายในประเทศที่เป็นการสร้างความไม่สงบภายใน คือ พ.ศ. 2535 มีการเกิดปัญหาขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศเดือนพฤษภาคม นักท่องเที่ยวมีความหวาดระแวงในการเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย ทำให้รัฐบาลไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวลดลง และมีการเปลี่ยนรัฐบาลถึง 3 คณะด้วยกัน ทำให้การดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่มีความต่อเนื่องเพราะแต่ละคณะก็ประกาศนโยบายการท่องเที่ยวของตน จึงทำให้ไม่มีการสานต่องานที่ได้ดำเนินการไปบ้างแล้ว ดังนั้นสภาพการณ์การท่องเที่ยวในช่วงแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับที่ 4 จึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ในช่วงแผนพัฒนาการท่องเที่ยวนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มีโครงการ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” (Eco-Tourism) คือ การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ มีนโยบายหลัก คือ ส่งเสริมชักจูงให้นักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางมาเที่ยวเมืองไทย ขยายแหล่งท่องเที่ยวให้กระจายไปในท้องถิ่น เพื่อกระจายรายได้ให้ถึงประชากรทุกภูมิภาค อนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยไว้ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐาน เพิ่มความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว ส่งเสริมให้คนไทยเที่ยวในประเทศให้คนไทยทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากที่สุด และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอันเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

ในปี พ.ศ. 2538-2539 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดนโยบายและแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติ แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดีและวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นให้เกิดคุณภาพ มีระบบการสื่อความหมายที่ดี และคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว
2. ประสานงานให้เกิดความร่วมมือระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นที่การสร้างความรู้ รับผิดชอบระบบนิเวศ โดยต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม
3. สร้างสำนึกด้านการท่องเที่ยวที่มุ่งให้เกิดวิถีทางแห่งการอนุรักษ์ การคืนประโยชน์สู่ระบบนิเวศ
4. ดำเนินการให้มีการวางแผนและปรับปรุงพัฒนากฎระเบียบ องค์การ การจัดการด้านการพัฒนานิเวศสัญจรให้มีประสิทธิภาพ เกิดการประสานงานและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันระหว่างภาครัฐภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น

5. ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม

และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ก็ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมให้ไทยเที่ยวไทยโดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้น
2. ส่งเสริมประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชนในการพัฒนาฟื้นฟู อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศให้เจริญก้าวหน้าสืบไป
3. ให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยวไปสู่ภูมิภาค
4. ให้คนไทยเกิดจิตสำนึกรักและหวงแหนขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติและแหล่งท่องเที่ยวซึ่งโครงการไทยเที่ยวไทยนี้จะดำเนินการรณรงค์ทั่วประเทศตลอดปี 2538-2539

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีการกำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับที่ 4 ได้มีการวิเคราะห์โดยอาศัยตัวแปรด้านสาธารณูปโภค วิเคราะห์ความสำคัญ ความน่าดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ความสามารถในการเข้าถึง รวมทั้งสิ้น 12 ตัวแปร และการประชุมร่วมกับผู้ชำนาญด้านการท่องเที่ยว ได้จัดลำดับศักยภาพของจังหวัดเป็น 3 ระดับคือ จังหวัดที่มีศักยภาพสูง จังหวัดที่มีศักยภาพปานกลาง และจังหวัดที่มีศักยภาพในด้านอื่น ๆ ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3 สรุปได้ว่า จังหวัดที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดที่มีศักยภาพปานกลาง ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก กับจังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดที่มีศักยภาพในด้านอื่น ๆ ได้แก่ จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งในการกำหนดศักยภาพการท่องเที่ยวนี้จะใช้เป็นกรอบในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อกำหนดงบประมาณและประเภทของงบประมาณเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต

สำหรับแผนการพัฒนากการท่องเที่ยวฉบับที่ 4 ในปี พ.ศ. 2535-2539 นี้ มีการประเมินถึงสภาพแหล่งท่องเที่ยว พบว่าสถานที่ท่องเที่ยวในช่วงนี้อยู่ในภาวะวิกฤตเนื่องจากต้องรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศเพิ่มขึ้น ดังนั้นภาระกิจสำคัญที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยต้องดำเนินการต่อไปในการกำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวก็คือ การศึกษามรดกแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ไว้ให้ยั่งยืน ให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามตลอดไป

ในปี พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นปีสิ้นสุดของแผนการพัฒนากการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดแผนงานต่าง ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

1. แผนงานบริการทางการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการบริการ การอำนวยความสะดวก การควบคุม การกำหนดหลักเกณฑ์ในการประกอบธุรกิจ การให้ความรู้เพื่อพัฒนาบุคลากร

ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว เพิ่มประสิทธิภาพการบริการให้มีระดับมาตรฐานสากล โดยได้มีการดำเนินงานที่สำคัญพอสรุปได้ คือ การพัฒนาบุคลากรเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว ศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวมีหน้าที่บริการ อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว และ สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ เพื่อควบคุมพฤติกรรมที่สื่อไปในทางร้ายของมัคคุเทศก์

2. แผนงานศูนย์รวบรวมข้อมูลและเผยแพร่ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว เป็นแผนงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับการสำรวจ รวบรวม วิเคราะห์ วางแผนข้อมูลและสถิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สถานการณ์และสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อนำข้อมูลมาพิจารณากำหนดแนวทางและวางแผนเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

3. แผนงานสำรวจเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นแผนงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับการสำรวจ รวบรวม ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเพื่อวางแผนกำหนดแนวทาง รูปแบบและลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทุกขนาดของประเทศ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมในปัจจุบัน

4. แผนอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นแผนที่กำหนดการดำเนินงานในลักษณะตรวจสภาพ อนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สาธารณูปโภค สภาพภูมิทัศน์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่มีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ ให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

5. แผนงานสนับสนุนงานประเพณีในจังหวัดต่าง ๆ เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่ต่อไป การจัดงานแสดงหรือสาธิตเพื่อเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม หัตถกรรม ตลอดจนการดำเนินชีวิตของชาวไทยในทุกภาคของประเทศให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ทั้งในหมู่ชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ (สรุปจากแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำปี พ.ศ. 2539 "ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว" ใน รายงานประจำปี พ.ศ. 2539 หน้า 33-47)

สำหรับการดำเนินงานในช่วงแผนพัฒนาการท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2539 นี้ เป็นการดำเนินการอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่ให้เสื่อมโทรม และในปีนี้มีกรมรองการค้าการท่องเที่ยวในโครงการ "เที่ยวเมืองไทยไม่ไปไม่รู้" เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวในประเทศสนอง

ตอบต่อโครงการรณรงค์ให้คนไทยเที่ยวเมืองไทยให้มากขึ้นกว่าเดิม และเน้นการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมไทย

5. แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2540-2544)
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือไว้ในแผนที่ 5 โดยดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ไว้ดังนี้ คือ

5.1 ประสานงานการสร้างพื้นที่สีเขียว การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวไทยมีความยั่งยืน

5.2 รักษาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว

5.3 ประสานงานการจัดหาโครงสร้างและสาธารณูปโภคพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

5.4 ปรับกิจกรรมและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้เป็นภาระน้อยที่สุดแก่แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนที่เกี่ยวข้อง

5.5 พัฒนาคูคลองให้สอดคล้องกับภารกิจที่เพิ่มขึ้น ส่งเสริมนวัตกรรมด้านการบริการท่องเที่ยวและการบริการแหล่งท่องเที่ยวให้เข้าสู่มาตรฐานสากล

ในการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ถือได้ว่าไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากการเกิดวิกฤติการณ์น้ำมันขึ้นราคาทั่วโลก ทำให้สายการบิน และบริษัทขนส่งจำเป็นต้องขึ้นราคาตัวเครื่องบินของสายการบินต่าง ๆ เป้าหมายที่การท่องเที่ยวได้คาดการณ์ไว้ก็ไม่บรรลุผล คือ ในปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นปีเริ่มต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 มีการคาดการณ์ว่าจะมีรายได้จากการท่องเที่ยว 245,122 ล้านบาท และปีสุดท้ายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ปี พ.ศ. 2544 จะมีรายได้จากการท่องเที่ยว 428,720 ล้านบาท แต่เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการตามแผนพัฒนาฯ แล้ว ปี พ.ศ. 2540 มีรายได้จากการท่องเที่ยว 220,754 ล้านบาท และปี พ.ศ. 2544 มีรายได้จากการท่องเที่ยว 285,272 ล้านบาท แสดงว่าต่ำกว่าเป้าหมายที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดไว้

นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวปี 2540-2544

1. ส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรการท่องเที่ยวควบคู่กับสิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึงคุณภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวระยะยาว และคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติสืบไป

2. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในการร่วมกันแก้ไขหรือป้องกันปัญหาทางการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีคุณค่า ช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
3. สนับสนุนการพัฒนาปัจจัยการให้บริการ อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความเร็วก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะระบบการให้บริการข้อมูลข่าวสารด้วยโครงข่ายคอมพิวเตอร์ทั้งภายในและระหว่างประเทศ
4. ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งในด้านการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาระบบเครือข่ายการคมนาคมขนส่ง และสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการบริการท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาคนี้
5. ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชาติให้เป็นนักท่องเที่ยวที่ดี มีความรัก ความห่วงหา และช่วยทำนุบำรุงทรัพยากรมรดกทางการท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีความโอบอ้อมอารีให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยน้ำใจไมตรีอันดีงามสืบไป
6. ส่งเสริมการผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีปริมาณสอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับนานาชาติ เพื่อรองรับนโยบายการเปิดเสรีด้านการค้าบริการ ตลอดจนสนับสนุนให้บุคลากรชาวไทยมีงานทำในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
7. กำกับดูแลให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบธุรกิจ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้รับความคุ้มครองตาม พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2535 รวมทั้งผลักดันให้มีการกวดขัน มาตรการต่างๆ ในการให้ความคุ้มครองรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างจริงจังต่อเนื่องตลอดไป
8. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และส่งผลดีต่อการพัฒนาสังคมทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมส่วนรวมของประเทศสืบไป
9. ส่งเสริมเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น พักอยู่นานวัน ใช้จ่ายเพิ่มมากยิ่งขึ้น และเดินทางกระจายไปทั่วภูมิภาค โดยคำนึงถึงขีดความสามารถหรือข้อจำกัดในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง
10. สร้างค่านิยมให้ชาวไทยเพิ่มการเดินทางท่องเที่ยวและใช้จ่ายใช้สอยภายในประเทศกระจายไปทั่วภูมิภาคตลอดปี เพื่อเพิ่มดุลการท่องเที่ยงให้มีมากขึ้น และเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่นอันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาการทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต่อไป

11. พิจารณาประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมในลักษณะของการลงทุนร่วมทุนหรือ ให้การส่งเสริมสนับสนุนการลงทุนเพื่อประโยชน์โดยส่วนรวมของชาติและองค์กร (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544. หน้า 20)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ซึ่ง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 จะดำเนินการต่อเนื่องต่อไปนั้น มีกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวและหน่วยงานรับผิดชอบดังต่อไปนี้

1. กลยุทธ์การบริหารแผนแม่บท

ในการพัฒนาการท่องเที่ยว ตามแผนกลยุทธ์การบริหารแผนแม่บท การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตามรายละเอียดข้างต้น มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ และร่วมมือกับ หน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยคือ

1.1 สถาบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติ โครงการและการวางแผนด้านงบประมาณ เพื่อพัฒนาด้านการตลาด

1.2 สำนักงานงบประมาณ ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพื่อจัดทำงบประมาณในการรองรับแผนปฏิบัติ

1.3 กรมป่าไม้ กรมศิลปากร กรมการผังเมือง กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพื่อสร้างความเข้าใจกับบุคลากรในหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเอง รวมทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อทราบสภาพปัญหาด้านการท่องเที่ยวและร่วมกันแก้ไขให้ได้ประสิทธิภาพ

1.4 สำนักงานจังหวัด ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อกระจายงานพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ภาคเอกชน นอกจากนี้ยังมีการวางผังเมืองท่องเที่ยวในจังหวัดที่รับผิดชอบของตน และร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา

1.5 กระทรวงคมนาคม ร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการจัดการผูกขาดด้านการคมนาคมขนส่ง ทั้งทางน้ำ ทางบก และทางอากาศ ตลอดจนการโทรคมนาคม เพื่อให้เกิดการแข่งขันที่มีการบริการที่ได้คุณภาพมาตรฐานสากล

1.6 กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย สถาบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ร่วมกันระดมความคิดของบุคลากร ในสถานศึกษา และชุมชน เพื่อเฝ้าระวัง อนุรักษ์ พัฒนา และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังร่วมกันพัฒนาการผลิตบุคลากรให้มีมาตรฐานการบริการที่เป็นมาตรฐานสากลเดียวกัน

1.7 สำนักงานสถิติแห่งชาติ ร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปรับปรุงฐานข้อมูลในการเก็บรวบรวมสถิติต่างๆ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว

ในการพัฒนาการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้ความสนใจในการแก้ปัญหาโดยร่วมมือกับหน่วยงานรัฐบาล องค์การธุรกิจภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนา และอนุรักษ์ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสืบไป เพื่อให้บังเกิดผลดีในอนาคตข้างหน้า

2. กลยุทธ์ไทยเที่ยวไทย

การวางแผนกลยุทธ์ไทยเที่ยวไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เพื่อให้มีการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น และเป็นการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น

2.1 สำนักงานจัดการการจราจรทางบก ร่วมมือกับหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในด้านการปรับปรุงโครงข่ายคมนาคม ให้มีการแก้ปัญหาการจราจรที่ติดขัด แออัด และมีความหนาแน่น ให้เบาบางลง

2.2 กระทรวงคมนาคม ร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีการปรับปรุงระบบขนส่งมวลชนด้านรถบริการผู้โดยสารเพื่อลดความแออัด

2.3 การรถไฟแห่งประเทศไทย ร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้มีการปรับปรุงรถไฟรางคู่ รถไฟความเร็วสูง นอกจากนี้ยังจัดระเบียบด้านความสะดวก สะอาด บนรถไฟ เพื่อรองรับผู้โดยสาร ให้มีการใช้เส้นทางรถไฟมากขึ้นด้วย

2.4 กรมทางหลวง มีการเชื่อมถนนเครือข่ายคมนาคม ให้เกิดวงแหวนหลายสาย เพื่อความสะดวกในการเดินทาง

2.5 สำนักงานปกครองจังหวัด และท้องถิ่น ร่วมกันปรับปรุงถนนเส้นที่มีการเดินทางติดต่อกับสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้เดินทางอย่างสะดวก และปลอดภัย ให้เกิดศักยภาพสูงขึ้น นักท่องเที่ยวมีการกระจายการท่องเที่ยวออกจากเมืองหลักเพื่อเดินทางต่อไปยังเมืองที่มีศักยภาพ และเมืองชายแดนได้

2.6 กรมการบินพาณิชย์ บริษัทการบินไทย มีนโยบายนำน้าเสรีในประเทศ เพื่อให้เกิดการแข่งขันด้านราคา และคุณภาพของสายการบินต่าง ๆ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเดินทางท่องเที่ยวกับสายการบินต่าง ๆ ได้

การวางแผนกลยุทธ์ไทยเที่ยวไทย นี้ ก็เพื่อมีการจัดการในด้านการรองรับในด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเดินทางได้อย่างสะดวก และพร้อมที่จะเดินทางท่องเที่ยว

เที่ยวในประเทศ และมีการประชาสัมพันธ์ในการเสนอขายสินค้าใหม่ หรือสินค้าที่มีศักยภาพ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการกลับมาเที่ยวซ้ำ

3. กลยุทธ์ฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของไทย

การวางแผนกลยุทธ์ในการ ฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการวางแผนร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งภาคเอกชน ดังต่อไปนี้

3.1 สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ร่วมมือกับหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อประกาศให้พื้นที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่าง ๆ เป็นเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

3.2 หน่วยงานราชการในท้องถิ่น หรือเจ้าของพื้นที่ ร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยการขยายกำลังรองรับด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

3.3 สำนักงานปกครองท้องถิ่น เทศบาล สุขาภิบาล เพื่อพัฒนาแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ สวนสาธารณะ ตามในเมือง และใกล้เมือง เพื่อลดแรงกดดันของประชากรในชุมชนแออัด

3.4 กรมชลประทาน การไฟฟ้าฝ่ายผลิต องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ และกรมธนารักษ์ สร้างความเข้าใจให้กับประชาชนให้พัฒนาพื้นที่ที่ทิ้งร้างให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสาธารณะ และมีการควบคุมผลกระทบที่จะเกิดต่อสิ่งแวดล้อม

3.5 กรมศิลปากร ใช้งบประมาณในการฟื้นฟูอนุรักษ์พิพิธภัณฑสถานไทยในประวัติศาสตร์ อาคารสถาปัตยกรรม และอนุสรณ์สถานต่าง ๆ

3.6 กรมการผังเมือง จัดทำผังเมืองเฉพาะสำหรับเมืองท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ กรุงเทพฯ พัทยา/ชลบุรี เชียงใหม่ ภูเก็ต หาดใหญ่/สงขลา นครราชสีมา และเมืองที่มีสถานที่ทางประวัติศาสตร์ปะปนในตัวเมือง เพื่อควบคุมการใช้ที่ดินและพัฒนาภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยว

3.7 สถาบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ลดการประชาสัมพันธ์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวไทยที่เข้าสู่สภาพวิกฤต จำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุงเร่งด่วน และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวใหม่เพื่อทดแทน และรอการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่มีปัญหาต้องแก้ไข

สำหรับแผนกลยุทธ์ในการ ฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของไทย มีการวางแผนปรับปรุงพื้นที่ท่องเที่ยวเสื่อมโทรม โดยการให้ลดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแต่ให้เสนอขายแหล่งท่องเที่ยวทดแทน ร่วมมือกับสำนักงาน ให้มีการเสนองบประมาณในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว และสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในท้องถิ่นด้วย

4. กลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การวางแผนกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีการวางแผนการร่วมมือกับหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนดังต่อไปนี้

4.1 กรมควบคุมมลพิษ ร่วมมือกับหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยการกำหนดเขตคุ้มครองการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวไม่ให้มีการทำลายสิ่งแวดล้อมในบริเวณที่จะมีโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของหน่วยงานราชการ

4.2 กรมศิลปากร กรมป่าไม้ กรมการศาสนา ร่วมกันกำหนดนโยบายที่แน่นอนร่วมกัน ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว มีการกำหนดเงื่อนไข ขอบเขตพื้นที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว สร้างเครือข่ายประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ รณรงค์เรื่อง "อุทยานปลอดขยะ" เผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผ่านทางสื่อมวลชน กำหนดจำนวนผู้เข้าชมอุทยาน ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว ใช้มาตรการทางกฎหมาย ควบคุมสิ่งแวดล้อม เสนอพระราชบัญญัติมัดจำบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้มีการนำกลับไปใช้ใหม่ รณรงค์ให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะช่วยให้การท่องเที่ยว และพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมีการเน้นการพัฒนาที่ตัวบุคคล ก็คือ นักท่องเที่ยว ประชาชนที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงผู้ประกอบการทางธุรกิจต่าง ๆ ให้เข้าใจในด้านเศรษฐศาสตร์การนำทรัพยากรที่ยังมีค่ากลับมาใช้ใหม่ ก็จะไม่ทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรธรรมชาติ หากมีการพัฒนาที่เหมาะสมก็จะทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่เสื่อมโทรมยังคงอยู่เป็นเอกลักษณ์ให้กับประเทศไทยต่อไปในอนาคตข้างหน้า

5. กลยุทธ์การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา

การพัฒนาการวางแผน กลยุทธ์การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เน้นให้นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ ในด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มีการร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

5.1 กรมศิลปากร ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยการจัดทำโครงการนำร่องสำหรับการท่องเที่ยวสำหรับเยาวชนในการเข้าชมอุทยานแห่งชาติ และอุทยานประวัติศาสตร์ สนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ สำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา เพื่อให้เยาวชนมีความเข้าใจเรื่องประวัติศาสตร์ วัด โบราณศึกษา โดยการอาศัยความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยว

5.2 การรถไฟแห่งประเทศไทย ร่วมกันจัดสร้างสถานีรถไฟหัวกอก เพื่อให้เยาวชนสามารถเดินทางเข้าสู่พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ได้โดยสะดวก และปลอดภัย และสร้างศูนย์บริการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา

5.3 สำนักงานประสานงานและส่งเสริมเยาวชนแห่งชาติ ส่งเสริมโครงการเข้าค่ายฤดูร้อน สำหรับเยาวชน จัดรายการส่งเสริมความสัมพันธ์เยาวชนไทย และ อาเซียนในโครงการทูตท่องเที่ยว

สำหรับการสอดแทรกกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับเยาวชน นับว่าเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตใจในการรักการศึกษา เพราะมีการสอดแทรกกิจกรรมทางการศึกษา เมื่อเติบโตในวันข้างหน้าก็จะทำให้ประเทศพัฒนาไปสู่ความเจริญเทียบได้กับอารยประเทศ

6. กลยุทธ์การส่งเสริมให้ไทยมีบทบาทนำด้านการท่องเที่ยวในอินโดจีนและ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว แผนกลยุทธ์การส่งเสริมให้ไทยมีบทบาทนำด้านการท่องเที่ยวในอินโดจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีบทบาทในการร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

6.1 การรถไฟแห่งประเทศไทย มีการประสานงานกันโดยการสนับสนุนการปรับปรุงและสร้างทางรถไฟเชื่อม North South Corridor (จากคุนหมิงถึงสิงคโปร์) ปรับปรุงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก สถานีรถไฟตลอดเส้นทางให้มีสภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว

6.2 จังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล ส่งเสริมการจัดการหาสถานี่บริการนักท่องเที่ยวในจังหวัดชายแดน พร้อมทั้งลานจอดรถ สวนสาธารณะ เพื่อบริการนักท่องเที่ยว และเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

6.3 จังหวัด กรมการเมือง เร่งรัดการปรับปรุงสาธารณูปโภคในเมืองชายแดน และให้มีผังเมืองเฉพาะการท่องเที่ยวไว้ด้วย

6.4 กระทรวงการต่างประเทศ กองตรวจคนเข้าเมือง กระทรวงมหาดไทย เจาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นทูตานุทูตต่างประเทศ และนักธุรกิจ ในบริษัทข้ามชาติในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มาท่องเที่ยวในประเทศไทย จัดรูปแบบการท่องเที่ยวในแบบ Ambassador/Executive Tourism ดำเนินการให้มีการออกวีซ่ากลุ่ม การประทับตราที่ประเทศเดียวเข้าได้ทุกประเทศ สำหรับปี พ.ศ. 2544 ซึ่งกำหนดให้เป็นปีท่องเที่ยวอินโดจีน (Indochina 2001) เจรจาให้มีจุดผ่านแดนถาวรในด้านที่ได้มีภาคเอกชนเตรียมการลงทุนด้านถนนไว้แล้ว

6.5 กรมการbinพาณิชย์ ร่วมมือกับหน่วยงาน การท่องเที่ยวให้มีการใช้สนามbinเล็กในภูมิภาคที่ไม่ได้อยู่ในเชิงใหม่ และภูเก็ต เป็นศูนย์เชื่อมโยงเมืองท่องเที่ยวรอง เช่น เชียงราย – ตองยี ราชบุรี – ทวาย และมะริด นครราชสีมา - ปากเซ

7. กลยุทธ์พัฒนาการท่องเที่ยวไทยให้มีเอกลักษณ์ไทยในมาตรฐานสากล

การวางแผนพัฒนา กลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยให้มีเอกลักษณ์ในมาตรฐานสากลการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และทรัพยากรการท่องเที่ยวอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

7.1 กรมการผังเมือง ร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย คือ วางผังเมืองสำหรับเมืองหลักและเมืองชายแดนที่สำคัญ เพื่อยกระดับสู่มาตรฐานสากล ได้แก่ กรุงเทพฯ อยุธยา เชียงใหม่ ลำพูน ภูเก็ต และ เชียงราย (แม่สาย เชียงแสน เชียงของ)

7.2 การทำอากาศยานแห่งประเทศไทย การรถไฟแห่งประเทศไทย กรมเจ้าท่า วางแผนและปรับปรุงสถานี คมนาคมทั้งทางบก เรือ ลอยฟ้า ได้ดิน และอากาศให้เชื่อมต่อกันได้โดยสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ทั้งเด็ก ผู้อาวุโส และคนพิการ

7.3 การสื่อสารแห่งประเทศไทย ปรับปรุงการโทรคมนาคมโดยเฉพาะโทรศัพท์ให้มีบริการระหว่างประเทศ มีโทรศัพท์แบบหยอดเหรียญ หรือใช้บัตรโทรศัพท์ในเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สามารถติดต่อได้ทั่วโลก

7.4 หน่วยงานในท้องถิ่น ปรับปรุงป้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญ ๆ ทางการท่องเที่ยว ให้เป็นภาษาและเครื่องหมายสากล

7.5 กรุงเทพมหานคร กรมควบคุมมลพิษ ร่วมกันลดปัญหามลภาวะและจราจรในกรุงเทพฯ และเมืองท่องเที่ยวหลัก โดยให้มีการติดตามประเมินผลด้วย

7.6 ตำรวจท่องเที่ยว เพิ่มมาตรการปราบปรามและกวดขัน ธุรกิจและบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ที่ใช้การท่องเที่ยวบังหน้ากิจกรรมมิชฉาชีพ

7.7 กระทรวงมหาดไทย เพิ่มและกวดขันมาตรฐานด้านความปลอดภัยจากอาชญากรรม ความปลอดภัยของสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ความแข็งแรงของราบบันได ขึ้นบันได สะพานแขวน ฯลฯ ตั้งมาตรฐานความปลอดภัยของยานพาหนะในแหล่งท่องเที่ยว

8. กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวซ้ำ และขยายจำนวนวันท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มีการวางแผนกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวซ้ำ และขยายจำนวนวันท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการจัดการบริการในแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น หาจุดแข็งของท้องถิ่น จัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะจังหวัดที่มีศักยภาพในด้านการสอนศิลปะ นาฏศิลป์ ให้มีกิจกรรมเสริมในด้านเคหศิลป์ การใช้สมุนไพร มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวสวนสนุกต่าง ๆ จัดรายการท่องเที่ยวแบบครอบครัว และจัดทำรายการนำเที่ยวสำหรับสตรี เนื่องจากการสำรวจนักท่องเที่ยวในปัจจุบันพบว่านักท่องเที่ยวที่เป็นเพศหญิงเพิ่มมากขึ้นในการเดิน

ทางเข้ามาในประเทศไทย นับว่าเป็นมิติใหม่ จากความเชื่อที่ว่าประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ชาย แต่การที่สำรวจพบว่านักท่องเที่ยวหญิงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นนั้น ทำให้มีการเสนอขายสินค้าใหม่ เช่น ทัวร์เสริมสุขภาพ ลดความอ้วน และเสริมความงาม การอบสมุนไพร ฯ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตลาดใหม่ทางการท่องเที่ยวของประเทศไทย ให้มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

9. กลยุทธ์การส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางการจัดนิทรรศการ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กำหนดแผนกลยุทธ์การส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางการจัดนิทรรศการศูนย์ประชุมและช้อปปิ้งนานาชาติ นับว่าเป็นการนำเสนอการสร้างสินค้าใหม่ เป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ที่เน้นให้หน่วยงานภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว หน่วยงานที่ร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวมีดังต่อไปนี้

9.1 กรมศิลปากร และ สมาคมส่งเสริมการประชุมนานาชาติ ร่วมกันกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้มีการปรับปรุงกฎระเบียบด้านศิลปากรที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าวัสดุ อุปกรณ์ของที่ระลึก เพื่อใช้ในการจัดประชุม

9.2 หน่วยงานท้องถิ่น ปรับปรุงระบบการจราจรในเมืองท่องเที่ยวหลักให้มีความคล่องตัว

9.3 กรมสรรพากร ห้างสรรพสินค้า จัดทำโครงการคืนภาษีมูลค่าเพิ่มกับร้านค้าที่เป็นสมาชิกแก่ผู้ซื้อสินค้าภายในประเทศ ซึ่งมีการซื้อสินค้าตั้งแต่ 2,000 บาท ขึ้นไป

9.4 กรมส่งเสริมการส่งออก ประสานกับที่ปรึกษาพาณิชย์ของไทยในต่างประเทศที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ไม่มีสำนักงาน ให้ช่วยเผยแพร่และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

ในการวางแผนกลยุทธ์ทั้ง 9 แผนนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยว รวมทั้งมีการนำสินค้าในรูปแบบใหม่ เพื่อไม่ให้ผู้บริโภคเกิดความจำเจในสินค้า เป็นการพัฒนาแนวทางเลือกใหม่ รวมทั้งเสนอขายสินค้าด้านการประชุม การพัฒนาศูนย์ช้อปปิ้งนานาชาติ

ผลกระทบในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3

จากการที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3 ได้มีการรับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทำให้สถานที่ท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ดูแลรับผิดชอบมีผลในทางบวก สถานที่ท่องเที่ยวมีความสวยงามโดยธรรมชาติอยู่แล้ว แต่ด้านการสร้างสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวทำให้เป็นการสร้างแรงดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวชม

และพักผ่อนได้รับความประทับใจจากสถานที่ท่องเที่ยวที่นั่น ๆ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3 ได้มีการประสานงานร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชนอีกหลายฝ่าย ดังที่ได้กล่าวไว้ในแผนกลยุทธ์การพัฒนากการท่องเที่ยวฉบับที่ 5 นั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่การท่องเที่ยวได้มีการดำเนินงานรณรงค์ให้มีการตั้งงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นการก่อให้เกิดผลกระทบในทางบวกแก่ประชาชนในสถานที่ที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

1. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานการท่องเที่ยวภาคเหนือเขต 3 ประกอบไปด้วยจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุดรดิตถ์ มีการพัฒนาในการด้านแหล่งท่องเที่ยว การดำเนินการพัฒนากการท่องเที่ยวมีผลทำให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจดังต่อไปนี้

1.1 ประชาชนในพื้นที่ที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวจากการประกอบธุรกิจ กล่าวคือ ประชาชนมีการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เช่น การเป็นเจ้าของธุรกิจโรงแรม เป็นเจ้าของร้านขายของที่ระลึก การตั้งร้านขายอาหาร หรือภัตตาคาร รวมทั้งการประกอบธุรกิจร้านซักกรีด ฯลฯ

1.2 เป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่ที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เข้ามาทำงานในแหล่งประกอบการ คือ ประชาชนมีงานทำเนื่องจากมีธุรกิจโรงแรม ภัตตาคาร ร้านอาหาร ห้างสรรพสินค้า ต่าง ๆ เป็นต้น ทำให้ประชาชน มีงานทำ มีรายได้ในการดำรงชีพ

1.3 การท่องเที่ยวยังทำให้ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวรู้จักมีความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์สิ่งของ ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้มีประโยชน์ เป็นสินค้าที่ระลึก นำมาขายให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นการหารายได้เพิ่มขึ้นด้วย

2. ผลกระทบทางด้านสังคม

2.1 เมื่อประชาชนมีงานทำ มีรายได้เลี้ยงชีพ ทำให้ลดปัญหาอาชญากรรมในสถานที่ท่องเที่ยวลง รวมทั้งแหล่งมั่วสุมต่าง ๆ ก็เบาบางลง ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งนักท่องเที่ยวก็ได้รับความปลอดภัย

2.2 ในด้านการสร้างสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวก็ทำให้ประชาชนในบริเวณที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายในการสร้างสาธารณูปโภคตามไปด้วย ถือว่าเป็นการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

2.3 การท่องเที่ยวยังยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเป็นอยู่ที่สบายขึ้น ไม่เดือดร้อน เมื่อมีการสร้างรายได้ให้กับประชาชนก็เป็นผลทำให้แรงงานไม่ไปกระจุกตัวหรือแออัดในเมืองหลวงของประเทศ อาจทำให้กลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมที่สุดในที่สุด

2.4 การท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมในด้านการสร้างความสัมพันธ์ของมนุษยชาติ ระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของสถานที่ ให้มีพันธมิตรที่ดีต่อกัน สร้างความเข้าใจอันดีต่อมวลมนุษยชาติ ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ทำให้โลกเกิดสันติภาพ

2.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ หวงแหน ทรัพยากร ร่วมมือร่วมใจกันดูแล ทรัพยากรที่เป็นมรดกของท้องถิ่น ทั้งด้านธรรมชาติและโบราณสถาน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ สำนึก และตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ของท้องถิ่นนั้น

ผลที่ได้จากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือเขต 3 เป็นการก่อให้เกิดประโยชน์ดังที่ได้กล่าวมา เมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ก็ทำให้เกิดการหมุนเวียนในทางเศรษฐกิจมีการจับจ่ายใช้สอย เป็นการหมุนเวียนเงินตรา ให้กับประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งโดยทางตรง และทางอ้อม ตราบเท่าที่ยังมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาตลอด ทำให้เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เกิดสำนึกมีความรัก และหวงแหนทรัพยากรทางการท่องเที่ยวไปโดยปริยาย

แต่อย่างไรก็ตามในทางตรงกันข้าม อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเมื่อมีการสร้างประโยชน์ให้กับประชาชนในประเทศแล้ว ก็ยังสร้างผลในทางลบด้วยเช่นกัน ดังจะแยกออกเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. เมื่อมีการเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ การเข้าไปเที่ยวก็ถือได้ว่าทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้หมดสิ้นไป ถึงแม้ว่าแหล่งท่องเที่ยวจะไม่ได้สูญหายไป และไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ แต่การทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวก็ทำให้ทรัพยากรหมดสิ้นไปได้เช่นเดียวกัน เพราะเป็นการทำให้แหล่งท่องเที่ยวไม่สร้างความประทับใจ และความตื่นตาตื่นใจอีกต่อไป เช่น การทำลายผนังถ้ำ ที่ถ้ำมาท่าพล อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยการขีดเขียนข้อความลงบนผนังถ้ำ เป็นการบดบังธรรมชาติให้หมดความสวยงามลง

2. เมื่อมีการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่ไม่คุ้นเคยกับสถานที่ เป็นการก่อให้เกิดการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ทั้งการหลอกลวงนักท่องเที่ยว การก่อปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ เช่น การปล้นจี้ การชิงทรัพย์ การลักขโมย สร้างความเดือดร้อนให้แก่นักท่องเที่ยว การเกิดปัญหาเช่นนี้เป็นการทำลายภาพพจน์ของประเทศทำให้เกิดผลในแง่ลบ และเกิดผลในอนาคตข้างหน้าทั้งต่อเศรษฐกิจ และสังคมไทยได้เช่นกัน

3. การลงทุนของนักลงทุนในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การสร้างโรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวมากมาย ทำให้ที่ดินในสถานที่นั้นมีราคาสูง เพราะมีนักลงทุนเข้ามาซื้อที่ดินในราคาแพง ก่อให้เกิดปัญหาตามมาในด้านของค่าครองชีพที่สูงขึ้นด้วย เป็นผลในทางกลับกัน เป็นการสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนที่อยู่รอบข้างแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ นอกจากนี้ การทำธุรกิจ

ในสถานที่ต่าง ๆ เช่นการก่อสร้างโรงแรม ภัตตาคาร ธุรกิจการบริการต่าง ๆ ทำให้เป็นการบดบัง
ทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามของแหล่งท่องเที่ยว เกิดผลภายหลังก็คืออาจทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยม
เดินทางมาอีกต่อไป

การพัฒนาการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงต้องเร่งดำเนินการร่วมมือ
กับภาครัฐบาลหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อป้องกันปัญหาเหล่านี้ โดยมีการออกกฎหมายควบคุมการสร้าง
สิ่งก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การสร้างโรงแรมที่พัก ต้องขออนุญาตต่อหน่วยงานภาครัฐที่ควบคุม
พื้นที่ที่อยู่ในสถานที่แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสร้างประโยชน์ให้กับประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ และสังคม มี
ส่วนสำคัญในการกระจายรายได้ไปสู่ภาคชนบท ในสถานที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยว สำหรับแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่รัฐบาลของประเทศได้วางแผนไว้ อาจกล่าวได้ว่ายังไม่ประสบความสำเร็จ
เท่าที่ควร เนื่องจากการกระจายรายได้นั้นไม่ไปถึงประชาชนในแหล่งที่ไม่มีทรัพยากรแหล่ง
ท่องเที่ยว ประชาชนในบริเวณนี้ไม่เกิดรายได้ทำให้ไม่พอเพียงในการยังชีพ ประชาชนจึงไปหางาน
ทำในแหล่งชุมชนเมืองใหญ่ เกิดความแออัดในชุมชนเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

บทที่ 5

บทสรุป

การศึกษาค้นคว้าบทบาทการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ทำให้ทราบว่า การเดินทางในประเทศไทยมีมาตั้งแต่ในสมัยสุโขทัย และได้พัฒนาการมาจนถึงในปัจจุบัน การเดินทางไม่ว่าจะเป็นสาเหตุใดก็ตาม ในการเดินทางแต่ละครั้งส่วนใหญ่มักแฝงไว้ด้วยความเพลิดเพลินใจ ทำให้เกิดการพัฒนามาเป็นการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อชมสถานที่และสิ่งมหัศจรรย์ที่ไม่เคยพบเห็นที่ไหนมาก่อน ทำให้นักเดินทางเกิดความรู้สึกแปลกใจในสิ่งที่ไม่เคยพบเห็น การเดินทางท่องเที่ยวในอดีตมักเกิดขึ้นในสังคมชั้นสูง แต่ในระยะหลังเมื่อมีเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามามากมายเพื่อช่วยลดขั้นตอนการทำงานของมนุษย์โดยใช้เครื่องจักรแทน ทำให้ประชาชนมีเวลาว่างและมีเงินมากขึ้น ประกอบกับเทคโนโลยีด้านการสื่อสารและการคมนาคมมีการพัฒนาดีขึ้น มีเครื่องบินโดยสาร การขนส่ง การสื่อสารที่รวดเร็วขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว เพราะการเดินทางลดจำนวนที่นานวันลง และการสื่อสารที่ทันสมัย ก่อให้เกิดการโน้มน้าวใจ จากการประชาสัมพันธ์ของสื่อโฆษณาต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

จากการศึกษาค้นคว้าตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 4-8 ทำให้ทราบบทบาทการดำเนินงาน ในภาพรวมคือ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่สร้างประโยชน์ให้กับประเทศเป็นอย่างมากทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม คือการเกิดดุลการค้าระหว่างประเทศ มีเงินตราต่างประเทศหมุนเวียนเข้ามาภายในประเทศ ทำให้ไทยไม่ขาดดุลการชำระเงิน เกิดผลทบทวีคูณทางเศรษฐกิจ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศไทยก็ทำให้มีรายได้เกิดผลดีต่อระบบเศรษฐกิจ และทำให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีรายได้สร้างกำไรให้กับธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว และนอกจากนั้นทางสังคม ยังทำให้เกิดรายได้แก่ประชาชน และธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อมอีกด้วย ก็คือ ธุรกิจรับจ้างซักรีด ร้านขายของที่ระลึก และประชาชนที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยววนั้น ๆ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4-8 จากผลการดำเนินงานพบว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 เป็นฉบับที่มีการประสบความสำเร็จมากที่สุด มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมากเกินเป้าหมาย การดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในช่วงแผนนี้ มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว พ.ศ. 2530-2533 ประเทศไทยประกาศเป็น "ปีท่องเที่ยวไทย" (Visit Thailand Year) ทำให้ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวมากขึ้น เกิดการสร้างรายได้มากยิ่งขึ้น แต่ถึงแม้ว่าในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับอื่น ๆ จะไม่ประสบผล

สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามการเดินทางของนักท่องเที่ยวทำให้เกิดรายได้ต่อประเทศอย่างมหาศาลอยู่ในอันดับต้นของรายได้จากการส่งสินค้าออกของประเทศ ยกตัวอย่างใน พ.ศ. 2538-2541 มีรายได้จากการท่องเที่ยวอยู่ในอันดับต้นดังตาราง

ตาราง 8 แสดงการเปรียบเทียบรายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเกี่ยวกับสินค้าส่งออกหลักของประเทศไทย

พ.ศ. 2538 (ล้านบาท)	พ.ศ. 2539 (ล้านบาท)	พ.ศ. 2540 (ล้านบาท)	พ.ศ. 2541 (ล้านบาท)
อุตสาหกรรมท่องเที่ยว 190,765	อุตสาหกรรมท่องเที่ยว 219,364	คอมพิวเตอร์และชิ้นส่วน 227,783	คอมพิวเตอร์และชิ้นส่วน 316,102
ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ 142,440	ชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ 165,240	อุตสาหกรรมท่องเที่ยว 220,754	อุตสาหกรรมท่องเที่ยว 242,177
คอมพิวเตอร์และชิ้นส่วน 128,432	ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ 118,521	ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ 147,402	ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ 183,029
ผลิตภัณฑ์พลาสติก 62,156	เครื่องใช้ไฟฟ้า 106,564	เครื่องใช้ไฟฟ้า 134,865	เครื่องใช้ไฟฟ้า 161,821
ยางพารา 61,262	ยางพารา 68,370	ส่วนประกอบวงจรไฟฟ้า 75,741	ส่วนประกอบวงจรไฟฟ้า 92,906
ส่วนประกอบวงจรไฟฟ้า 58,150	ส่วนประกอบวงจรไฟฟ้า 58,483	ข้าว 65,088	ข้าว 86,801
รองเท้า 53,752	อัญมณี 51,494	ยางพารา 57,447	อาหารทะเลสำเร็จรูป 73,142
อัญมณี 50,302	ข้าว 50,737	อาหารทะเลสำเร็จรูป 54,694	ผลิตภัณฑ์พลาสติก 70,574
กุ้งทะเล 49,946	กุ้งทะเล 43,400	อัญมณี 52,847	ผลิตภัณฑ์เหล็กกล้า 64,416
ข้าว 48,629	อาหารทะเลสำเร็จรูป 38,697	ผลิตภัณฑ์พลาสติก 49,643	กุ้งทะเล 58,342

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ,2540 : 30

จากตารางประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวที่เป็นเงินตราต่างประเทศของไทยในปี พ.ศ.2538 เท่ากับ 190,765 ล้านบาท มีสัดส่วนถึงร้อยละ 14 ของมูลค่าส่งออก และเมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกที่มีมูลค่าสูงสุด 3 รายการแรก รายได้จากการท่องเที่ยวอยู่ในอันดับต้น ๆ เมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกหลักที่สำคัญ ได้แก่ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์ ข้าว อัญมณี และผลิตภัณฑ์พลาสติก อย่างไรก็ตามรายได้จากการท่องเที่ยวก็ยังถือว่าเป็นสินค้าที่ก่อให้เกิดรายได้มีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี ก่อให้เกิดผลดีกับประเทศ

ในสองทศวรรษที่ผ่านมา จำนวนนักท่องเที่ยวนานาชาติที่มาเยือนประเทศไทยได้เพิ่มถึง 5 เท่า จาก 1.2 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2518 เป็นประมาณ 7 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2538 แต่จำนวนนี้เท่ากับประมาณร้อยละ 1 ของนักท่องเที่ยวของโลกเท่านั้น ดังนั้นประเทศไทยยังมีโอกาสขยายตลาดนักท่องเที่ยวนานาชาติอีกมาก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, มปป. หน้า 4) ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย มีจุดเด่น หรือจุดแข็งของสถานที่ท่องเที่ยวไทย จุดแข็งของไทย คือ แสงแดด และหาดทราย เพราะฤดูร้อนในยุโรปเป็นช่วงสั้น และอากาศไม่อบอุ่น ประกอบกับหาดทรายที่สวยงาม

งามในยุโรปไม่ค่อยมี ดังนั้น ประเทศไทยจึงเป็นจุดท่องเที่ยวที่ชาวยุโรปต้องการมาประเทศไทย นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีจุดแข็งในด้าน

1. วัฒนธรรม โดยเฉพาะรอยยิ้มซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของไทย ดังมีคำเรียกประเทศไทยว่า "Land of Smiles"

2. อาหาร (ในประเทศอังกฤษมีร้านอาหารไทยประมาณ 100 กว่าแห่งในลอนดอน)

3. แหล่งซื้อของ เช่น ผ้าไหมที่มีชื่อเสียง

4. ประวัติศาสตร์ของไทยที่ไม่เคยตกเป็นอาณานิคมของใคร

5. โรงแรม (ทั้งในด้านราคาและขนาดของห้องพัก)

6. ฤดูกาลท่องเที่ยวตลอดปี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542. หน้า 41)

แต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็ยังมีจุดอ่อนในด้านต่าง ๆ ของการท่องเที่ยว ซึ่งจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย มีดังต่อไปนี้

1. ในสายตาของชาวยุโรปมองประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางระยะไกล จึงไม่เหมาะสำหรับครอบครัวที่มีลูกเล็ก ๆ กลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มที่ไม่จำเป็นต้องไปทำการตลาด

2. ในฐานะจุดหมายปลายทางสำหรับการพักผ่อนในวันหยุด (holiday destination) ชาวยุโรปมีความพึงใจที่ดีต่อประเทศไทยอยู่แล้ว แต่การให้ข้อมูลในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวไม่เพียงพอ เช่น เมื่อเที่ยวบินเต็ม ที่พักเต็ม ทำให้ลูกค้าหันไปใช้บริการในประเทศอื่นแทน

3. จุดอ่อนที่สำคัญ ได้แก่ การที่ประเทศไทยยอมให้ลูกค้ามีภาพลักษณ์ที่ผิด ๆ เกี่ยวกับประเทศไทย เช่น ไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะในฤดูหนาว เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเพศ หรือมีแหล่งท่องเที่ยวจำกัด คนในท้องถิ่นไม่พูดภาษาอังกฤษ อาหารเผ็ดเกินไป

4. การเก็บภาษีเหล้าไวน์ในอัตราที่สูง ทำให้นักท่องเที่ยวยุโรปที่นิยมดื่มไวน์รู้สึกผิดหวังและไม่เข้าใจ

5. ในบางกรณีการโฆษณาบางอย่างไม่สามารถสื่อถึงวัฒนธรรมได้ เช่น การโฆษณาแม่น้ำแห่งราชอาณาจักรไทย (River of Kings) ซึ่งอาจจะเข้าใจง่ายสำหรับคนเอเชีย แต่ชาวยุโรปดูแล้วไม่เข้าใจ เป็นต้น ดังนั้น จำเป็นที่ควรนึกถึงงบประมาณในการใช้จ่ายด้านโฆษณา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542. หน้า 41)

ถึงแม้ว่าจุดอ่อนจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แต่การนำจุดอ่อนในส่วนนี้มาปรับปรุง พัฒนา และแก้ไข ก็จะทำให้เปลี่ยนเป็นโอกาสในการทำให้การท่องเที่ยวมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

เมื่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ จึงเป็นสาเหตุในการสร้างสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคเหนือเขต 3 เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2527 ที่ทำการตั้งอยู่ที่จังหวัดพิษณุโลก มีเขตพื้นที่รับผิดชอบคือ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์ มีบทบาทการดำเนินงานหลายด้านอาทิ ด้านการตลาดการท่องเที่ยว การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในภาคเหนือของประเทศไทยมีทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ถ้ำ น้ำตก ภูเขาที่สวยงาม อุทยานแห่งชาติต่างๆ และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น โบราณสถาน วัดวาอาราม ทำให้ต้องมีการจัดการกับทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านี้ โดยผู้รับผิดชอบคือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาค สำนักงานภาคเหนือเขต 3 ในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยว สำนักงานภาคเหนือเขต 3 มีผลการดำเนินงาน คือ ทำให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

1. ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ คือ เป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น ประชาชนมีรายได้มากขึ้น เช่น การดำเนินการจัดการ “การแสงแสงสีเสียง จังหวัดสุโขทัย” (Light and Sound of Sukhothai) โดยการเข้ามามีบทบาทในการจัดการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 3 ประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดสุโขทัยมีงานทำสร้างรายได้โดยการ นักเรียนวิชานาฏศิลป์ของโรงเรียนสอนนาฏศิลป์จังหวัดสุโขทัยมีงานทำ ได้แสดงนาฏศิลป์ให้ชาวต่างชาติได้ชม ผู้ที่ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยก็มีรายได้จากนักท่องเที่ยว ประชาชนมีการผลิตสินค้าของที่ระลึกขายให้กับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และต่างท้องที่ ถือว่าเป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยว

2. ประโยชน์ในด้านสังคม คือ มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ของนักท่องเที่ยวต่างถิ่นกับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว ทำให้มีทราบถึงการดำเนินชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น เสมือนกับประชาชนในท้องถิ่นเป็นทูตทางวัฒนธรรม ในการทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการได้มาท่องเที่ยว เกิดผลในระยะยาว ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพอใจและต้องการมาท่องเที่ยวในสถานที่นั้น ๆ ซ้ำอีก ในทางการตลาดถือได้ว่าเป็นการประสบความสำเร็จทางการตลาด เพราะนักท่องเที่ยว หรือผู้บริโภคมีการซื้อสินค้านั้นซ้ำอีกครั้ง

นอกจากนี้ประโยชน์ทางด้านสังคม คือ เป็นการยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนในแหล่งที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเนื่องจากประชาชนมี

งานทำ มีเงินได้เพื่อซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค ถือได้ว่าเป็นความสำเร็จในการบริหารแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตามนโยบายของรัฐบาลด้วยเช่นกัน

นอกเหนือจากประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมแล้ว ในด้านการสาธารณสุขอุปโภค การสร้างระบบน้ำประปา ไฟฟ้า ถนน ที่นำไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในสวนนี้ ประชาชนที่อยู่ในแหล่งที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์ตามไปด้วย เป็นการสร้างความเจริญไปสู่ท้องถิ่น

ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยว

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเติบโตทางการท่องเที่ยวประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเมือง และประชากร นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ เช่น โลกาภิวัตน์ สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในการเดินทาง เป็นต้น

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ หลังจากสงครามโลกได้ยุติลง เศรษฐกิจของประเทศอุตสาหกรรมได้เติบโตขึ้นมาก จึงทำให้ประชาชนมีเวลาว่างและเงินมากขึ้น เมื่อถึงปี ค.ศ.2000 (พ.ศ.2543) คาดว่าเสือเศรษฐกิจทางเอเชียจะฟื้นตัวได้ และจะมีเสือตัวใหม่ ได้แก่ จีน อินเดีย บราซิล และรัสเซีย ซึ่งนับว่าเป็นประเทศที่จะมีประชาชนเดินทางระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นด้วย

2. ปัจจัยทางเทคโนโลยี การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจะเป็นปัจจัยสำคัญในปัจจุบันและอนาคต ที่จะทำให้การซื้อขายทางการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างรวดเร็ว และยังสามารถอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้เวลาและใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด การจัดทำหน่วยงานการท่องเที่ยวจะเปลี่ยนแปลงไป นักท่องเที่ยวสามารถจับจ่ายซื้อของอยู่ที่บ้านโดยอาศัยเพียงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาการใช้สมาร์ตการ์ดเพื่อการเดินทางโดยไม่ต้องมีบัตรโดยสาร

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการบินทำให้เครื่องบินพาณิชย์ใช้น้ำมันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สายการบินสามารถเลือกใช้เครื่องบินที่มีขนาดเหมาะสม โดยมีจำนวนที่นั่งเพียงพอกับแต่ละเส้นทางบิน จึงทำให้สามารถลดต้นทุน การดำเนินการ และสามารถลดราคาบัตรโดยสารให้ถูกลง ประชาชนทั่วโลกจะเดินทางโดยเครื่องบินได้มากขึ้น ในอนาคตการพัฒนาอากาศยานจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางและค้างแรมในยานอวกาศได้ หรือ แม้กระทั่งเดินทางไปท่องเที่ยวโลกพระจันทร์

3. ปัจจัยทางการเมือง ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจะเริ่มผ่อนปรนกฎระเบียบการเข้าเมืองทำให้ประชาชนสามารถเดินทางเข้าออกนอกประเทศได้เสรีขึ้น เทคโนโลยีสมัยใหม่จะทำให้ผู้เดินทางไม่ต้องใช้พาสปอร์ตอีกต่อไป คอมพิวเตอร์จะนำมาใช้ตรวจสอบผู้เดินทางระหว่างประเทศ โดยเพียง

อาศัยการอ่านเส้นลายมือหรือตรวจม่านตา บริษัทนำเที่ยวที่มีเครือข่ายต่างประเทศจะเป็นผู้นำทางธุรกิจที่ดำเนินกับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่

4. ปัจจัยทางด้านประชากร ในช่วงระหว่าง พ.ศ.2538-2563 มีแนวโน้มว่าประชากรสูงอายุจะมีจำนวนมากขึ้น คนหนุ่มสาวที่เป็นแรงงานสำคัญจะมีน้อยลง การเคลื่อนตัวของประชากรจากทางใต้ขึ้นทางเหนือจะมีเพิ่มขึ้น เป็นเพราะประชากรทางใต้จะขึ้นทางเหนือเพื่อทำงานในซีกโลกภาคเหนือ ดังนั้นการเติบโตของนักท่องเที่ยวสูงอายุจะเป็นแนวโน้มที่สำคัญของการท่องเที่ยว รวมทั้งการเยี่ยมเยือนญาติมิตรระหว่างทางเหนือและทางใต้ในประเทศอุตสาหกรรม

ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวตะวันตกเริ่มเสื่อมลง การหย่าร้างมีมากขึ้น การแต่งงานและสร้างครอบครัวช้าลง ยังผลให้เกิดกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่คือ กลุ่มคนโสด กลุ่มพ่อ หรือแม่ที่เลี้ยงลูกแต่ลำพังเพียงคนเดียว (Single parent with child) การท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงความต้องการของคนกลุ่มนี้ด้วย

5. ปัจจัยทางโลกาภิวัตน์ แรงผลักดันจากระแสโลกาภิวัตน์จะทำให้มีตลาดและเศรษฐกิจระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น รัฐมีอำนาจในการควบคุมเศรษฐกิจของประเทศน้อยลง ปัจจัยนี้ย่อมจะส่งผลกระทบต่อการค้าบริการท่องเที่ยวของโลก จะมีเพียงไม่กี่กลุ่มบริษัทใหญ่ในโลกที่จะสามารถมีเครือข่ายธุรกิจทั่วโลก และสินค้าทางการท่องเที่ยวจะมีธุรกิจที่เกี่ยวข้องเข้าไว้ด้วยกัน อาทิ การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การประกันภัย เป็นต้น บริษัทเหล่านี้จะมีสินค้าราคาถูกลงและหลากหลาย และจะลงทุนเป็นจำนวนมากเพื่อสร้างฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และการตลาด

เมื่อเกิดมีกระแสโลกาภิวัตน์ขึ้น ประชาชนในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจะรักษาเอกลักษณ์ของชาติอย่างเหนียวแน่น ด้วยเกรงว่าจะโดนกลืนโดยวัฒนธรรมต่างชาติ ความขัดแย้งย่อมจะมีขึ้นระหว่างการดำรงเอกลักษณ์ของชาติกับความทันสมัย เหตุนี้เองการท่องเที่ยวจึงต้องคำนึงต่อการดำเนินการสำคัญ 2 ประการ คือการพัฒนาการท่องเที่ยว และการดำเนินการตลาดให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ นับได้ว่าเป็นโอกาสดีที่การท่องเที่ยวจะมีทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชนกลุ่มย่อยในสังคมเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวต่อไป ปัจจัยการรับรู้สภาพสิ่งแวดล้อมผ่านสื่อมวลชนมากขึ้น สื่อมวลชนนับว่ามีบทบาทอย่างมากในการรายงานปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม อาทิ ขาวหมอกควันพิษในเอเชีย การโยกย้ายประชาชนท้องถิ่นออกจากพื้นที่โครงการพัฒนาต่าง ๆ เป็นต้น เมื่อประชาชนรับทราบข่าวสารทางสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ย่อมจะสนใจสอดส่องดูแลโครงการพัฒนาทางการท่องเที่ยวใหม่ จำเป็นต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน

6. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ชีวีตความเป็นอยู่และการทำงานชุมชนเมืองเริ่มแออัดมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในประเทศอุตสาหกรรมและประเทศกำลังพัฒนา การท่องเที่ยวเป็นทางเลือกหนึ่งที่ประชาชนจะหนีความแออัดในเมือง

7. ปัจจัยทางการเปลี่ยนแปลงลักษณะเศรษฐกิจ โลกอุตสาหกรรมอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อจากการเปลี่ยนจากเศรษฐกิจบริการเป็นเศรษฐกิจประสบการณ์ เนื่องจากเศรษฐกิจบริการได้เติบโตเต็มที่แล้วในประเทศอุตสาหกรรมหลายประเทศ จึงได้เปลี่ยนมาให้ความสำคัญกับการให้ประสบการณ์เฉพาะตัวแก่ผู้บริโภค การท่องเที่ยวจึงจำเป็นที่จะต้องแยกความแตกต่างระหว่างการพัฒนาสินค้าทางการท่องเที่ยวและการดำเนินการตลาด

8. ปัจจัยทางการตลาด การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ทำให้สามารถแบ่งกลุ่มตลาดเป็นกลุ่มย่อย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสื่อสารกับผู้บริโภคได้โดยตรง และยังสามารถดำเนินการตลาดท่องเที่ยวขนาดย่อมได้ (Mass tourists) ซึ่งนิยมความสะดวกสบาย และอีกกลุ่มคือกลุ่มที่มีขนาดเล็ก แต่มีความต้องการท่องเที่ยวแนวใหม่ ซึ่งไม่เหมือนกับกลุ่มใหญ่ (Alternative Tourism) ทั้งสองกลุ่มนี้จะเจริญเติบโตในช่วง 25 ปีข้างหน้า

9. ปัจจัยด้านความปลอดภัยทางการเดินทางท่องเที่ยว ความปลอดภัยเป็นเรื่องที่สำคัญมากในการท่องเที่ยว เพราะไม่มีแหล่งท่องเที่ยวใดที่จะเจริญเติบโตได้ถ้ายังขาดความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง หรือมีปัญหาเรื่องโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ การดำเนินการจัดการด้านรักษาความปลอดภัยและการประชาสัมพันธ์จะสร้างความมั่นใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้นไม่มีปัญหาด้านความปลอดภัย นอกจากนี้ความปลอดภัยทางการเดินทางโดยเครื่องบินยังเป็นเรื่องที่จะต้องคำนึงถึงด้วย เนื่องจากการเปิดเสรีทางการบินอาจทำให้สายการบินบางสายต้องลดต้นทุนบางอย่าง ซึ่งอาจกระทบต่อระบบความปลอดภัยของเครื่องบินได้ (สรุปและเรียบเรียงจาก วิไลลักษณ์ น้อยพยัคฆ์. "แนวโน้มและพยากรณ์การท่องเที่ยวโลก." ใน จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ 18 เล่มที่ 3 กค.-กย. 2542. หน้า 20-22)

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545ก). การจัดการการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ:
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545ข). การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ:
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545ค). ที่ระลึกพิธีเปิดอาคารที่ทำการถาวร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545ง). รายงานประจำปี 2544. กรุงเทพฯ :
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). ข้อเสนอเพื่อพิจารณาการพัฒนาสินค้ากิจกรรมและบริการท่องเที่ยว. ในเอกสารประกอบการประชุมแผนการท่องเที่ยวปี 2545. กรุงเทพฯ:
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2542จ). รายงานผลการสัมมนา "ตลาดการท่องเที่ยวในสหัสวรรษใหม่". กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). สรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดภาคกลาง (เล่ม 4). กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). สรุปแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับประเทศ. กรุงเทพฯ:
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). สรุปสินค้าทางการท่องเที่ยว 2541-2542. กรุงเทพฯ: การ
ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2536). ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป). โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย พ.ศ. 2555. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป). แผนการตลาดการท่องเที่ยวปี 2547. กรุงเทพฯ:
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป). 36 ปี ททท. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดอกเบญจ.

- เกิดศิริ เจริญวิศาล และจุฑามาศ จันทรัตน์. (2543). "ความเข้าใจ แรงจูงใจในการท่องเที่ยว : เพื่อส่งเสริมให้ "ไทยเที่ยวไทย" " จุลสารการท่องเที่ยว. 19 (3), 44.
- จรรยา เชิดพุทธ. (2534). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการท่องเที่ยว. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ม.ป.ป). การศึกษาความเหมาะสมแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชียงใหม่ และภาคเหนือตอนล่าง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจือ สตะเวทิน. (2538). หนังสือชุดภาษาไทยของคุรุสภา สุนทรภู่. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: องค์การค้ำคุรุสภา.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. (ม.ป.ป). ปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดุษฎี ชุมสาย (มล.). (2518). หลักวิชาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา.
- นิคม จารุมณี. (2536). การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- บุญหลิบ พานิชชาติ และอุไร มุกประดับทอง. (ม.ป.ป.). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. ม.ป.ท.
- ปรีชา แดงโรจน์. (2544). อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: ไฟว์แอนด์ไฟว์พริ้นติ้ง.
- พิริยะ ไกรฤกษ์. (2532). จรรีฟพ็อซุนรามคำแหง การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ศิลปะ. ม.ป.ท.
- ไพฑูริย์ พงศะบุตร. (2536). คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์. (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- วรรณา วงษ์วานิช. (2539). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิลเลียม เอช. แมคเนลล์. (2519). ประวัติศาสตร์โลก. (พุทธชาติ บ. พลาพงศ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิไลลักษณ์ น้อยพยัคฆ์. (2542). "แนวโน้มและพยากรณ์การท่องเที่ยวโลก" จุลสารการท่องเที่ยว. 18 (3), 20-22.
- วัลย์ลดา วิวัฒน์พนชาติ. (2530). การค้าต่างประเทศของประเทศไทย. ม.ป.ท.
- ศรัญญา วรากุลวิทย์. (2546). ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: เฟื่องฟ้าพริ้นติ้ง.

- ส.พลายน้อย (นามแฝง). (2538). ชาวต่างชาติในประวัติศาสตร์ไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ: อักษรพิทยา.
- สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย (TDRI). (ม.ป.ป.). การท่องเที่ยววิสัยทัศน์ 2555. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- เสรี วังสีไพจิตร. (2533-2534). จุดหักเหของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวชนวนให้เกิดกระบวนการนิเวศวิทยาทางการเมือง. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ไม่ปรากฏวันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับ 1-9. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2547. จาก http://www.nesdb.go.th/plan/menu_new.html

ภาคผนวก

ภาคผนวก

สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในประเศ 22 แห่ง และพื้นที่รับผิดชอบ

1. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือ เขต 1 (ภาคเหนือตอนบน)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน รวม 4 จังหวัด
2. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือ เขต 2 (ภาคเหนือตอนบน)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน รวม 4 จังหวัด
3. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือ เขต 3 (ภาคเหนือตอนล่าง)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด พิษณุโลก อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ และสุโขทัย รวม 4 จังหวัด
4. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือ เขต 4 (ภาคเหนือตอนล่าง)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด ตาก พิจิตร กำแพงเพชร รวม 3 จังหวัด
5. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 1 (ภาคกลางฝั่งตะวันตก)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด กาญจนบุรี นครปฐม สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม รวม 4 จังหวัด
6. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 2 (ภาคกลางฝั่งตะวันตก)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด เพชรบุรี ราชบุรี และประจวบคีรีขันธ์ รวม 3 จังหวัด
7. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคกลาง เขต 3 (ภาคกลางฝั่งตะวันออก)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด ชลบุรี และสมุทรปราการ รวม 2 จังหวัด
8. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 4 (ภาคกลางฝั่งตะวันออก)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด ระยอง และจันทบุรี รวม 2 จังหวัด
9. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 5 (ภาคกลางฝั่งตะวันออก)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด ตราด และหมู่เกาะ รวม 1 จังหวัด
10. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 6 (ภาคกลางตอนบน)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด พระนครศรีอยุธยา สระบุรี อ่างทอง สุพรรณบุรี ปทุมธานี และนนทบุรี รวม 6 จังหวัด
11. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 7 (ภาคกลางตอนบน)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด ลพบุรี นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท และสิงห์บุรี รวม 5 จังหวัด

12. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคกลาง เขต 8 (ภาคกลางตอนบน)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด นครนายก ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และสระแก้ว รวม 4
จังหวัด
13. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1 (ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และชัยภูมิ รวม 4 จังหวัด
14. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 2 (ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ และยโสธร รวม 4
จังหวัด
15. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 3 (ภาคตะวันออกเฉียง
เหนือตอนบน)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด ขอนแก่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ รวม 4
จังหวัด
16. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 4 (ภาคตะวันออกเฉียง
เหนือตอนบน)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด นครพนม สกลนคร และมุกดาหาร รวม 3 จังหวัด
17. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 5 (ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด อุตรดิตถ์ หนองบัวลำภู หนองคาย และเลย รวม 4 จังหวัด
18. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคใต้ เขต 1 (ภาคใต้ตอนล่าง)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด สงขลา และสตูล รวม 2 จังหวัด
19. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคใต้ เขต 2 (ภาคใต้ตอนล่าง)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด นครศรีธรรมราช ตรัง และพัทลุง รวม 3 จังหวัด
20. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคใต้ เขต 3 (ภาคใต้ ตอนล่าง)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด นราธิวาส ยะลา และปัตตานี รวม 3 จังหวัด
21. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคใต้ เขต 4 (ภาคใต้ตอนบน)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด ภูเก็ต พังงา และกระบี่ รวม 3 จังหวัด

22. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคใต้ เขต 5 (ภาคใต้ตอนบน)
รับผิดชอบและปฏิบัติงานในเขตจังหวัด สุราษฎร์ธานี ชุมพร และระนอง รวม 3 จังหวัด

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – ชื่อสกุล : นางสาวสุนทรีย์ รอดดิษฐ์
 เกิดเมื่อ : 2 กุมภาพันธ์ 2517
 สถานที่เกิด : ตำบลพุทธบาท อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน : 194 หมู่ 4 ตำบลพุทธบาท อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ 67150
 ตำแหน่งหน้าที่ : อาจารย์ 1 ระดับ 4
 สถานที่ทำงาน : สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2534 : ม. 6 จากโรงเรียนชนแดนวิทยาคม อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์
 พ.ศ. 2538 : ศศ.บ. (อุตสาหกรรมท่องเที่ยว) จากสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม
 พิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
 พ.ศ. 2547 : ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก